

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών

Διοίκηση Επιχειρήσεων (MBA)

Μεταπτυχιακή Διατριβή

**«Η Μεταρρύθμιση του Τομέα των Τηλεπικοινωνιών στην Ελλάδα.
Επιπτώσεις στη Δομή της Αγοράς , στην Πολιτική Τιμολόγησης και
στην Εταιρική Αναδιάρθρωση των Επιχειρήσεων.»**

Βασιλεία Τσώμου

Επιβλέπων καθηγητής

Δημήτριος Αστερίου

Μάιος 2019

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών

Διοίκηση Επιχειρήσεων (MBA)

Μεταπτυχιακή Διατριβή

**«Η Μεταρρύθμιση του Τομέα των Τηλεπικοινωνιών στην Ελλάδα.
Επιπτώσεις στη Δομή της Αγοράς , στην Πολιτική Τιμολόγησης και
στην Εταιρική Αναδιάρθρωση των Επιχειρήσεων.»**

Βασιλεία Τσώμου

Επιβλέπων καθηγητής

Δημήτριος Αστερίου

Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή υποβλήθηκε προς μερική εκπλήρωση των απαιτήσεων για απόκτηση μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στη Διοίκηση Επιχειρήσεων (MBA) από τη Σχολή Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου.

Μάιος 2019

Περίληψη

Τις τελευταίες τέσσερις δεκαετίες, ο τομέας των τηλεπικοινωνιών υφίσταται διαρκείς μεταρρυθμίσεις. Παγκοσμίως, εφαρμόστηκαν σημαντικές διαρθρωτικές πολιτικές με απώτερο στόχο την προσαρμογή στις νέες συνθήκες. Ειδικότερα, υιοθετήθηκε η σταδιακή απελευθέρωση των αγορών στον ανταγωνισμό με την παράλληλη καθιέρωση ενός ρυθμιστικού πλαισίου, καθώς και η ιδιωτικοποίηση των κρατικών τηλεπικοινωνιακών οργανισμών. Ο σκοπός αυτής της μελέτης είναι η εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων σχετικά με τις επιπτώσεις των προγραμμάτων μεταρρύθμισης στον τομέα των τηλεπικοινωνιών στην Ελλάδα, τα οποία τα τελευταία χρόνια έχουν υιοθετηθεί από όλες τις αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες. Πιο συγκεκριμένα, το κύριο μέρος της διατριβής περιλαμβάνει μία ανάλυση της σταθερής και κινητής τηλεφωνίας καθώς και της ευρυζωνικότητας, μετά την απελευθέρωση του κλάδου. Επιπλέον, εξετάζεται η θέσπιση του ρυθμιστικού πλαισίου και γίνεται αναφορά στην Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων (ΕΕΤΤ). Τέλος, διεξάγεται μια εμπειρική μελέτη με σκοπό να διερευνηθεί με ποιον τρόπο οι εργαζόμενοι του Ομίλου ΟΤΕ έχουν αντιληφθεί τις αλλαγές αυτές που επηρεάζουν άμεσα την εργασία τους. Ως εκ τούτου, διεξάγονται συμπεράσματα σχετικά με τη λειτουργία του τομέα των τηλεπικοινωνιών στην Ελλάδα και παρουσιάζονται εκτιμήσεις σχετικά με τις προοπτικές του κλάδου και τον τρόπο που αναμένεται να εξελιχθούν στο μέλλον.

Summary

In the last four decades, the telecommunication sector is continually reformed. Important structural policies took place globally in order to be adjusted to the new conditions. In particular, there was a global opening of markets along with the establishment of a regulating framework and the privatization of the public Telecommunication Organizations. The purpose of this study is to come to some useful conclusions concerning the consequences of the reformation programs in the telecommunication sector in Greece, which in the last years have been adopted by almost all the developed and developing countries. More specifically, the main section in this thesis includes an analysis of the markets of internet, fixed and mobile telephony, as they were formed after the liberalization of the telecommunication sector. Furthermore, the thesis examines the adoption of the regulatory framework and the National Telecommunications and Post Commission (EETT). Finally, an empirical study is conducted on how do employees of the Hellenic Telecommunications Organization (OTE) have perceived these changes that directly affect their jobs. From this point of view, conclusions are drawn concerning the operation of telecommunications sector in Greece and estimations are presented, regarding sector prospects and how they are expected to evolve in the future.

Περιεχόμενα

1	Εισαγωγή	1
1.1	Πλαίσιο Ανάλυσης	1
1.2	Σκοπός έρευνας.....	1
1.3	Θεωρητικά Ερευνητικά Ερωτήματα.....	2
1.4	Δομή Εργασίας.....	3
1.5	Εμπειρική Προσέγγιση.....	4
2	Βιβλιογραφική Ανασκόπηση	5
2.1	Πολιτικές Μεταρρύθμισης.....	5
2.1.1	Πολιτικές Ιδιωτικοποίησης.....	5
2.1.2	Έννοια και Μορφές Άσκησης της Πολιτικής Ανταγωνισμού.....	7
2.2	Παράγοντες Αναδιάρθρωσης των Τηλεπικοινωνιακών Αγορών.....	9
2.3	Η Απελευθέρωση της Αγοράς των Τηλεπικοινωνιών Διεθνώς.....	13
2.4	Έννοια και Διαστάσεις της Ρυθμιστικής Πολιτικής.....	15
2.5	Οφέλη από την Απελευθέρωση των Τηλεπικοινωνιών.....	15
2.6	Εμπειρικές Μελέτες.....	17
3	Η Μεταρρύθμιση του Τομέα των Τηλεπικοινωνιών στην Ελλάδα	21
3.1	Ανάλυση του Τομέα έως την Απελευθέρωση της Αγοράς.....	22
3.1.1	Περίοδος 1949-2000.....	22
3.1.2	Θεσμικό Πλαίσιο πριν την Απελευθέρωση.....	23
3.1.2.1	Η Περίπτωση Ιδιωτικοποίησης του ΟΤΕ.....	23
3.1.2.2	Η Απελευθέρωση της Ελληνικής Τηλεπικοινωνιακής Αγοράς	24
3.1.2.3	Η Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων (ΕΕΤΤ).....	25
3.2	Επιπτώσεις της Απελευθέρωσης στην Αγορά (2001-2009).....	26
3.2.1	Είσοδος νέων Επιχειρήσεων στην Αγορά.....	26
3.2.2	Οι Βασικοί Πάροχοι στην Αγορά των Τηλεπικοινωνιών.....	27
3.2.3	Έσοδα της Ελληνικής Τηλεπικοινωνιακής Αγοράς.....	30
3.2.4	Τηλεφωνική Διείσδυση.....	32

3.2.4.1 Σταθερή Τηλεφωνία	32
3.2.4.2 Κινητή Τηλεφωνία	33
3.2.4.3 Διαδίκτυο	34
3.2.4.4 Ευρυζωνικότητα	35
3.2.5 Τιμολόγηση Υπηρεσιών.....	37
3.2.6 Επίδραση στην Απασχόληση.....	41
3.2.7 Ποιότητα των Παρεχόμενων Τηλεπικοινωνιακών Υπηρεσιών.....	42
3.3 Οι Επιπτώσεις της Κρίσης στον Κλάδο (2010-σήμερα).....	43
3.3.1 Οικονομικά Στοιχεία της Αγοράς των Τηλεπικοινωνιών	43
3.3.2 Η εξέλιξη της Ευρυζωνικότητας.....	46
3.3.3 Επενδυτική Δραστηριότητα.....	47
3.3.4 Εξαγορές και Συγχωνεύσεις.....	48
3.3.5 Εξέλιξη του ανταγωνισμού και τάσεις.....	50
4 Δεδομένα και μεθοδολογία	52
4.1 Αντικείμενο της έρευνας.....	52
4.2 Ερευνητικός Σχεδιασμός.....	53
4.2.1 Συλλογή Δεδομένων.....	53
4.2.2 Σχεδιασμός Ερωτηματολογίου.....	54
4.2.3 Δείγμα Έρευνας.....	55
4.3 Στατιστική Ανάλυση.....	56
5 Αποτελέσματα και Ανάλυση.....	57
5.1 Εμπειρική Ανάλυση.....	57
5.1.1 Περιγραφική Στατιστική.....	57
5.1.1.1 Δημογραφικά Χαρακτηριστικά.....	58
5.1.1.2 Κύριο Μέρος Ερωτηματολογίου.....	64
5.1.2 Επαγωγική Στατιστική.....	72
6 Συμπεράσματα	85
6.1 Γενικά Συμπεράσματα.....	85
6.2 Περιορισμοί και Προτάσεις για Μελλοντική Έρευνα.....	89

Παράρτημα	91
A Ερωτηματολόγιο Έρευνας	91
Βιβλιογραφία	97

Κεφάλαιο 1

Εισαγωγή

1.1 Πλαίσιο Ανάλυσης

Από τα πρώτα βήματά του ο τομέας των τηλεπικοινωνιών λειτουργούσε υπό καθεστώς αυστηρού κρατικού μονοπωλίου και σχεδόν απόλυτου προστατευτισμού. Οι αυξανόμενες απαιτήσεις για υψηλότερη ποιότητα των ήδη παρεχόμενων υπηρεσιών καθώς και για χαμηλότερες τιμές από τη μία πλευρά και οι τεχνολογικές εξελίξεις από την άλλη, προκάλεσαν προβληματισμούς σχετικά με την αποτελεσματικότητα της παραδοσιακής δομής και του θεσμικού πλαισίου.

Από τη δεκαετία του 1970 δρομολογήθηκε μια διαδικασία θεμελιώδους αναδιάρθρωσης του τομέα των τηλεπικοινωνιών η οποία απέκτησε σταδιακά παγκόσμιο χαρακτήρα. Η Ελλάδα δεν ήταν δυνατό να μείνει ανεπηρέαστη από τις αλλαγές που έλαβαν χώρα παγκοσμίως. Σταδιακά και με σχετική καθυστέρηση, από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, εφαρμόστηκαν πολιτικές μεταρρύθμισης που είχαν ως στόχο την προσαρμογή των ελληνικών τηλεπικοινωνιών στις διεθνείς και ευρωπαϊκές εξελίξεις. Ειδικότερα, η εφαρμοζόμενη πολιτική στηρίχθηκε σε δύο άξονες: αφενός στον εκσυγχρονισμό των τηλεπικοινωνιακών υποδομών και αφετέρου στη συνολική αναδιάρθρωση της τηλεπικοινωνιακής αγοράς με την πλήρη απελευθέρωσή της.

Στο επίκεντρο της ανάλυσης βρίσκεται η προβληματική σχετικά με τις διακυμάνσεις ως προς τα βήματα μεταρρύθμισης της αγοράς και τις αλλαγές που επέφερε στην κοινωνική και οικονομική πραγματικότητα, οι οποίες σε συνδυασμό με τις τεχνολογικές εξελίξεις ορίζουν το συνεχώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον του τομέα των Τηλεπικοινωνιών.

1.2 Σκοπός Έρευνας

Αντικείμενο μελέτης της παρούσας διατριβής αποτελούν οι επιπτώσεις της μεταρρύθμισης του ελληνικού τηλεπικοινωνιακού τομέα, με σημεία αναφοράς τις

αλλαγές στη δομή της αγοράς με την είσοδο νέων επιχειρήσεων , την πολιτική της τιμολόγησης στην ανταγωνιστική αγορά και την γενικότερη αναδιάρθρωση που υπέστησαν οι επιχειρήσεις του κλάδου.

Τελικό ζητούμενο αποτελεί η κατανόηση και ερμηνεία των επιπτώσεων στη λειτουργία και απόδοση της αγοράς από:

- τη σταδιακή αποκρατικοποίηση του ΟΤΕ
- την απελευθέρωση της αγοράς και την είσοδο του ανταγωνισμού
- την καθιέρωση της ΕΕΤΤ ως ανεξάρτητη ρυθμιστική αρχή

1.3 Θεωρητικά Ερευνητικά Ερωτήματα

Τα προς διερεύνηση ζητήματα απορρέουν από τα ακόλουθα ερωτήματα :

- Οι πολιτικές μεταρρύθμισης στην Ελλάδα χρησιμοποιήθηκαν ως εργαλείο προσαρμογής στη νέα ευρωπαϊκή πραγματικότητα;
- Η ιδιωτικοποίηση μιας κρατικής επιχείρησης μπορεί να οδηγήσει στην αναδιάρθρωσή της και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητάς της;
- Η απελευθέρωση της αγοράς επέφερε μείωση τιμών και καλύτερη ποιότητα των υπηρεσιών , προς όφελος του καταναλωτή;
- Η εξέλιξη του κλάδου των τηλεπικοινωνιών, με τι πρόσημο επηρέασε την απασχόληση;
- Είναι δεδομένη η ανάγκη για μια ισχυρή και ανεξάρτητη ΕΕΤΤ για την αποτελεσματικότητα του ανταγωνισμού και την προσέλκυση επενδύσεων;
- Η περαιτέρω ανάπτυξη των τηλεπικοινωνιών έχει πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα στην ενίσχυση της οικονομίας , εκτός από την κλαδική δυναμική;
- Υπάρχει προοπτική ανάπτυξης της ελληνικής τηλεπικοινωνιακής αγοράς, ώστε να μπορέσει να είναι διεθνώς ανταγωνιστική ;

1.4 Δομή Εργασίας

Αρχικά, στη βιβλιογραφική ανασκόπηση της διατριβής, μελετώνται οι διεθνώς εφαρμοζόμενες διαρθρωτικές αλλαγές στον τομέα των τηλεπικοινωνιών. Σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία οι αλλαγές αυτές συγκλίνουν στην ιδιωτικοποίηση των παραδοσιακών τηλεπικοινωνιακών οργανισμών, στην εισαγωγή του ανταγωνισμού και στη διαμόρφωση κατάλληλου ρυθμιστικού πλαισίου για την εύρυθμη λειτουργία της αγοράς. Γίνεται, καταρχήν, περιγραφή του θεωρητικού πλαισίου των εννοιών της απελευθέρωσης της αγοράς, του ανταγωνισμού και των ιδιωτικοποιήσεων και κατόπιν αναλύονται οι σημαντικότερες εξελίξεις των μεταρρυθμίσεων παγκοσμίως και οι αρμοδιότητες των ρυθμιστικών αρχών, των οποίων η παρουσία κρίνεται απαραίτητη για την τήρηση του κοινού κανονιστικού πλαισίου. Στο τέλος της ενότητας, μελετάται ένας σημαντικός αριθμός εμπειρικών ερευνών που αξιολογούν τις επιπτώσεις των σημαντικών αλλαγών, όπως εφαρμόστηκαν στους τηλεπικοινωνιακούς τομείς τόσο των αναπτυγμένων όσο και των αναπτυσσόμενων χωρών.

Εν συνεχεία, η ανάλυση καλύπτει χρονικά την πορεία εξέλιξης του τηλεπικοινωνιακού τομέα στην Ελλάδα, εστιάζοντας στη διαδικασία της σταδιακής αποκρατικοποίησης του ΟΤΕ, κάνοντας μία σύντομη αποτίμηση της πορείας του, στην απελευθέρωση της αγοράς και την είσοδο νέων επιχειρήσεων και φτάνει μέχρι τα σημερινά δεδομένα όπου εμφανίζονται οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης. Η γενική επιχειρηματολογία εξειδικεύεται με αναφορά στα ποσοτικά δεδομένα που προσδιορίζονται κατά βάση μέσω των δεικτών απόδοσης όπως ο βαθμός τηλεφωνικής διείσδυσης, τα έσοδα, η τιμολόγηση, η απασχόληση, οι επενδύσεις και άλλα. Η εμπειρική έρευνα που παρουσιάζεται στη συνέχεια ολοκληρώνει το παραπάνω θεωρητικό πλαίσιο. Τέλος, γίνεται μία σύντομη αναφορά στις σημερινές εξελίξεις και τις προοπτικές, αποτίμηση των συνεπειών της μεταρρύθμισης και προτάσεις για τις μελλοντικές έρευνες που ενδέχεται να πραγματοποιηθούν στο συγκεκριμένο θέμα.

1.5 Εμπειρική Προσέγγιση

Η παρούσα διατριβή ενσωματώνει την υφιστάμενη βιβλιογραφία στα πεδία της ανάλυσης της ιδιωτικοποίησης των κρατικών επιχειρήσεων, της απελευθέρωσης των αγορών και της εισαγωγής του ανταγωνισμού, την οποία διασυνδέει με τα εμπειρικά δεδομένα εφαρμογής των πολιτικών αυτών για τον ελληνικό τηλεπικοινωνιακό κλάδο. Κατά τη διερεύνηση των επιπτώσεων των πολιτικών της μεταρρύθμισης αξιοποιούνται ποσοτικά και ποιοτικά εργαλεία ανάλυσης. Ειδικότερα, για την πληρέστερη ανάλυση της ελληνικής τηλεπικοινωνιακής αγοράς, εξετάζονται μια σειρά από δείκτες απόδοσης, όπως καταγράφονται στις βάσεις δεδομένων ελληνικών και διεθνών οργανισμών και αφορούν στην τηλεφωνική διείσδυση, στην ευρυζωνικότητα, στην τιμολογιακή πολιτική, στην απασχόληση, στην ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών, στο ύψος των επενδύσεων και στο σύνολο των εσόδων.

Η θεωρητική τεκμηρίωση αντλεί από τη διεθνή και την ελληνική βιβλιογραφία, άρθρα επιστημονικών περιοδικών, κείμενα εργασιών, εκθέσεις επιστημονικών φορέων και ανεξάρτητων ρυθμιστικών αρχών, νομοθετικά και κανονιστικά κείμενα, μελέτες, δημοσιεύματα του Τύπου και διαδικτυακές πηγές. Η εμπειρική διερεύνηση στηρίχθηκε στην εκτεταμένη συλλογή και επεξεργασία στατιστικών στοιχείων από ευρωπαϊκές και εθνικές βάσεις δεδομένων και σχετικό πληροφοριακό υλικό που διέθεσαν οι επιχειρήσεις και η ρυθμιστική αρχή. Τέλος, τα εμπειρικά ευρήματα εμπλουτίστηκαν με τη συλλογή δεδομένων από τη διενέργεια έρευνας σε στελέχη του Ομίλου ΟΤΕ.

Κεφάλαιο 2

Βιβλιογραφική Ανασκόπηση

Η ραγδαία εξέλιξη και ανάπτυξη των τηλεπικοινωνιών οδήγησε στην ανάγκη εφαρμογής σημαντικών μεταρρυθμιστικών αλλαγών. Παγκοσμίως, εφαρμόστηκαν σημαντικές διαρθρωτικές πολιτικές με απώτερο σκοπό την προσαρμογή στις συνεχώς μεταβαλλόμενες συνθήκες. Ειδικότερα, υιοθετήθηκε η σταδιακή απελευθέρωση των αγορών στον ανταγωνισμό με την παράλληλη καθιέρωση ρυθμιστικού πλαισίου καθώς και η ιδιωτικοποίηση των κρατικών τηλεπικοινωνιακών οργανισμών. Στο κεφάλαιο αυτό γίνεται μια σύντομη αναφορά στις έννοιες της ιδιωτικοποίησης, της απελευθέρωσης των αγορών και της πολιτικής του ανταγωνισμού οι οποίες συναρτώνται μεταξύ τους όσον αφορά στον τρόπο που επιδρούν στις επιχειρήσεις, στο κράτος και στους καταναλωτές.

2.1 Πολιτικές Μεταρρύθμισης

2.1.1 Πολιτικές Ιδιωτικοποίησης

Η έννοια της ιδιωτικοποίησης αναφέρεται στην ανάθεση της ιδιοκτησίας και του μάνατζμεντ ενός δημόσιου οργανισμού από το κράτος σε έναν ιδιωτικό φορέα ή επιχείρηση. Συνιστά πράξη περιορισμού του ρόλου του κράτους ή αλλιώς αύξηση του ρόλου του ιδιωτικού τομέα σε κάποια συγκεκριμένη δραστηριότητα και στην ιδιοκτησία περιουσιακών στοιχείων. Με την ευρεία έννοια, η ιδιωτικοποίηση μπορεί να πραγματοποιηθεί σε τρία επίπεδα: σε επίπεδο επιχείρησης, σε επίπεδο τομέα παραγωγής και σε επίπεδο του συνόλου της οικονομίας (Guislain, 1997).

Τα προγράμματα ιδιωτικοποιήσεων εμπεριέχουν χρηματοοικονομικούς, δημοσιονομικούς και πολιτικούς στόχους και το πόσο σαφείς και ξεκάθαροι είναι,

καθορίζουν την επιτυχία τους. Οι στρατηγικοί στόχοι που συνήθως επιδιώκονται είναι κοινοί για τις χώρες που αναλαμβάνουν τέτοιες πολιτικές δράσεις (Guislain 1997, Παπαϊωάννου 2003, Maw 2002, Tavera 2001, Shirley & Walsh 2000):

- η επίτευξη οικονομικής ανάπτυξης και η χρηματοδότηση επενδύσεων ,
- οι δημοσιονομικές βελτιώσεις και κατάργηση των γραφειοκρατικών δομών,
- η εισαγωγή του ανταγωνισμού στις «κλειστές αγορές»,
- η βελτίωση της παραγωγικότητας και απόδοσης της επιχείρησης,
- η μείωση της κρατικής επέμβασης στην οικονομία,
- η εισοδηματική αναδιανομή με τη διασπορά της ιδιοκτησίας των μετοχών .

Ο καθορισμός των στόχων είναι μείζονος σημασίας κυρίως ως προς την επιλογή των κατάλληλων μέτρων που προηγούνται της ιδιωτικοποίησης , όπως για παράδειγμα η κατάργηση των μονοπωλίων και των εμποδίων για την είσοδο στον κλάδο, η διάσπαση της δημόσιας επιχείρησης για να ενθαρρυνθεί ο ανταγωνισμός, η θέσπιση ρυθμιστικού πλαισίου κ.α.

Οι θιασώτες των πολιτικών ιδιωτικοποίησης υποστηρίζουν ότι ένα από τα μεγαλύτερα οφέλη είναι η αύξηση της αποτελεσματικότητας των επιχειρήσεων και η δημιουργία καλής φήμης στο καταναλωτικό κοινό, μέσω της βελτίωσης της ποιότητας των προϊόντων και υπηρεσιών τους. Οι καταναλωτές έχουν τα μέγιστα οφέλη, όταν οι πολιτικές ιδιωτικοποιήσεων συνδέονται με την απελευθέρωση της αγοράς, την είσοδο καινοτόμων «παικτών» και την κατάργηση ανεπιθύμητων μονοπωλιακών συνθηκών.

Επιπρόσθετα, πολλοί υποστηρικτές των ιδιωτικοποιήσεων θεωρούν ότι ένα από τα σημαντικότερα πλεονεκτήματα είναι η απομάκρυνση των κυβερνήσεων από την αγορά και η μείωση των πολιτικών παρεμβάσεων στις επιχειρηματικές αποφάσεις. Σε μια κρατική επιχείρηση, οι εκάστοτε κυβερνήσεις είναι απρόθυμες να πάρουν επιχειρηματικές αποφάσεις με πιθανό πολιτικό κόστος, όπως για παράδειγμα η απώλεια θέσεων εργασίας . Συνεπώς, το δημόσιο μάλιστα παρακινείται από αμιγώς πολιτικά κίνητρα και όχι από ορθολογική επιχειρηματική λογική που έχει ως στόχο την προστασία της λειτουργικότητας της επιχείρησης και το μακροχρόνιο προγραμματισμό της.

Γενικότερα, οι υπέρμαχοι κάνουν λόγο για τα σημαντικά αποτελέσματα των ιδιωτικοποιήσεων όπως η βελτίωση της οικονομικής αποτελεσματικότητας των επενδύσεων και της κεφαλαιαγοράς, η εξυγίανση των προβληματικών επιχειρήσεων, η αύξηση της μέσης παραγωγικότητας των κλάδων και η ενίσχυση της ιδέας της επιχειρηματικότητας.

Ωστόσο, στον αντίποδα, υπάρχουν αυτοί που κάνουν λόγο για μια πιθανή αναντιστοιχία των στόχων των ιδιωτικών επιχειρήσεων και της κοινωνικής ευημερίας. Το κίνητρο της μεγιστοποίησης του κέρδους μπορεί να έχει αρνητικό αντίκτυπο στους καταναλωτές, ιδιαιτέρως στις επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας. Επίσης, το κέρδος αποτελεί προτεραιότητα και μπορεί να παίξει καταλυτικό ρόλο στις στρατηγικές επιχειρηματικές αποφάσεις που αφορούν το εργατικό δυναμικό, με επίπτωση την απώλεια θέσεων εργασίας. Στο επίπεδο οικονομικής πολιτικής, υπάρχει ο φόβος για πιθανή αδυναμία εφαρμογής μέτρων διασφάλισης του ανταγωνισμού, η οποία μπορεί να πλήξει τις μικρότερες επιχειρήσεις και να τις οδηγήσει σε οικονομική καταστροφή. Τέλος, πρέπει να τονιστεί η σημασία της οικονομικής συγκυρίας που υλοποιείται η ιδιωτικοποίηση, διότι αν δεν είναι ενταγμένη σε ένα πλαίσιο στρατηγικού μακροοικονομικού σχεδιασμού και γίνεται υπό καθεστώς πολιτικής ή οικονομικής πίεσης μπορεί να αποβεί ζημιογόνα. (Georgopoulos & Karamanis, 2012)

2.1.2 Έννοια και Μορφές Άσκησης της Πολιτικής Ανταγωνισμού

Είναι γεγονός ότι η εφαρμογή πολιτικής αναδιάρθρωσης και εξυγίανσης δε συνεπάγεται αναπόφευκτα την ιδιωτικοποίηση μιας κρατικής επιχείρησης. Μπορεί απλά να αποσκοπεί στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητάς της, με τη διατήρηση του υφιστάμενου ιδιοκτησιακού καθεστώτος. Στην πράξη όμως, η εξυγίανση μιας επιχείρησης - μέσω της κατάργησης μη αποδοτικών τμημάτων και ζημιογόνων θυγατρικών, πρόωρης συνταξιοδότησης και εθελούσιας εξόδου του προσωπικού κ.α. - συνδέεται στενά με την αναδιάρθρωσή της και μπορεί να την προετοιμάζει προς πώληση, καθιστώντας την πιο ελκυστική στους δυνητικούς ιδιώτες- επενδυτές.

Σε κάθε περίπτωση, εάν η πολιτική αναδιάρθρωσης και εξυγίανσης είναι επιτυχής, τότε η επιχείρηση καθίσταται πιο ανταγωνιστική στο σύγχρονο περιβάλλον.

Ανταγωνισμός στην οικονομία της αγοράς σημαίνει ότι δύο ή περισσότεροι προμηθευτές ανταγωνίζονται για την πώληση των προϊόντων και των υπηρεσιών τους στους πελάτες. Το κοινοτικό δίκαιο του ανταγωνισμού έχει δύο «στόχους ένταξης»: την προώθηση της ολοκλήρωσης μεταξύ των κρατών - μελών και την προώθηση αποτελεσματικού και ανόθευτου ανταγωνισμού (Bishop & Walker, 2010).

Ο βασικός στόχος του ανταγωνισμού είναι η προστασία των συμφερόντων των καταναλωτών. Πιο συγκεκριμένα, η δημιουργία υψηλής ανταγωνιστικής ικανότητας βελτιώνει την ποιότητα των παρεχόμενων προϊόντων και υπηρεσιών, προσφέρει πιο συμφέρουσες τιμές και διευρύνει το πεδίο των εναλλακτικών επιλογών των καταναλωτών. Επιπλέον, η δημιουργία ανταγωνιστικού περιβάλλοντος αποβλέπει στην άσκηση πίεσης στις επιχειρήσεις για συνεχή βελτίωση της λειτουργίας τους, καλύτερη εξυπηρέτηση των πελατών, φθηνότερη παραγωγή, ανταγωνιστική τιμολόγηση και αποτελεί αναπόσπαστο μέρος των γενικών προϋποθέσεων για την ανάπτυξη της ανάγκης εξειδίκευσης και καινοτομίας (Zairi 1996, Walley 1998).

Η πολιτική ανταγωνισμού είναι ένα σύνολο κανόνων που εφαρμόζονται για να διασφαλιστεί ο θεμιτός ανταγωνισμός μεταξύ των επιχειρήσεων. Αποτελεί μέρος του ρυθμιστικού ρόλου του κράτους και αποβλέπει στο να ελέγχει τις οικονομικές ενέργειες των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στις αγορές. Αντικειμενικός στόχος των ελέγχων αυτών είναι η διατήρηση των συνθηκών ανταγωνισμού και η δημιουργία ενός υγιούς επιχειρηματικού περιβάλλοντος που αυξάνει την οικονομική αποδοτικότητα και συμβάλλει στην ενθάρρυνση των επενδύσεων (OECD 1989).

Η άσκηση της πολιτικής ανταγωνισμού με τη μορφή κρατικών παρεμβάσεων έχει συνήθως επιπτώσεις στη δομή της αγοράς. Ειδικότερα, οι κυριότερες μορφές των κρατικών παρεμβάσεων που συνδέονται με τον ανταγωνισμό, παρότι επηρεάζονται σε μεγάλο βαθμό από τα χαρακτηριστικά της κάθε αγοράς και χώρας, συνήθως αφορούν τις απαγορευμένες συμπράξεις επιχειρήσεων, την κατάχρηση της δεσπόζουσας θέσης των επιχειρήσεων και τον έλεγχο της συγκέντρωσης των επιχειρήσεων (Αθανασίου και Μπρατσιώτης 2000),

Από τις πρώτες χώρες που ανέπτυξαν μια ουσιαστική πολιτική ανταγωνισμού είναι οι ΗΠΑ, οι οποίες με τον πρώτο ομοσπονδιακό αντιμονοπωλιακό νόμο (antitrust law) επιχείρησαν να υποκινήσουν και να συντηρήσουν τον ανταγωνισμό στις αγορές τους.

Ομοίως, η Ευρωπαϊκή Ένωση με στόχο τη δημιουργία μιας ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς εφάρμοσε πολιτική ανταγωνισμού, που καθορίστηκε από τα άρθρα 85-90 της Συνθήκης της Ρώμης και τις Εθνικές Αρχές Ανταγωνισμού των κρατών- μελών (McGowan 1998, Geppert κ.α. 2002).

2.2 Παράγοντες Αναδιάρθρωσης των Τηλεπικοινωνιακών Αγορών

Στις περισσότερες χώρες της Ευρώπης, τη δεκαετία του 1980, ο κλάδος των τηλεπικοινωνιών θεωρείτο ως ένας τομέας της οικονομίας, στον οποίο δε μπορούσε να λειτουργήσει ο ανταγωνισμός και ελεγχόταν από κρατικά μονοπώλια, ρυθμιζόμενα από τις κυβερνήσεις. Η παρέμβαση του κράτους γινόταν σε όλες τις δραστηριότητες των παρόχων, όπως τιμολογιακή πολιτική, προσλήψεις, ιδιοκτησία κ.α. και παράλληλα τίθεντο περιορισμοί στην ποσότητα, την τιμή και την εμβέλεια των προσφερόμενων υπηρεσιών βάσει κοινωνικών και μακροοικονομικών παραγόντων, όπως η ανεργία, ο πληθωρισμός κ.α.

Οι βασικοί λόγοι για τους οποίους ο τηλεπικοινωνιακός κλάδος λειτουργούσε, επί σειρά ετών, υπό καθεστώς κρατικού μονοπωλίου ήταν:

- Η ανάγκη λειτουργίας των τηλεπικοινωνιών υπό καθεστώς φυσικού μονοπωλίου, εξαιτίας του υψηλού κόστους δημιουργίας νέου τηλεπικοινωνιακού δικτύου.
- Η στρατιωτική σημασία για την εθνική άμυνα και ασφάλεια της χώρας.
- Η κοινωνική (κοινή) ωφέλεια.

Πιο αναλυτικά, το φυσικό μονοπώλιο αποτελεί ένα ξεχωριστό είδος μονοπωλίου και δημιουργείται όταν, λόγω της ιδιομορφίας της αγοράς, μία επιχείρηση μπορεί να προσφέρει φθηνότερα και πιο αποτελεσματικά από τις υπόλοιπες. Στην περίπτωση των τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών, η παροχή τους λόγω των τεχνολογικών τους ιδιοτήτων ήταν αξιωματικά ορθολογικό να γίνεται από μία και μόνη επιχείρηση. Η αιτία ήταν το πολύ υψηλό κόστος που απαιτούσε η δημιουργία των αναγκαίων υποδομών για να παρασχεθούν οι υπηρεσίες αυτές. Ο ανταγωνισμός μεταξύ δύο ή περισσότερων επιχειρήσεων ουσιαστικά θα σήμαινε τη δημιουργία πολλαπλών υποδομών και

συνεπώς αύξηση του κόστους για την αγορά και την κοινωνία. (Nestor και Mahbobi 1999, Wilson και Zhou 2001, Spiller και Cardili 1997, Shirley και Walsh 2000, Sheshinski και Lopez- Calva 1998, Smith 1995, Mueller 1995)

Ένας επιπλέον παράγοντας που εμπόδιζε την ύπαρξη του ανταγωνισμού στις τηλεπικοινωνίες ήταν η εθνική άμυνα και ασφάλεια της χώρας. Από την πρώτη κιόλας τηλεπικοινωνιακή υπηρεσία, την τηλεγραφία, οι τηλεπικοινωνίες ανήκαν αποκλειστικά στο κράτος. Σε αυτό συνέβαλε σε σημαντικό βαθμό η μεγάλη στρατιωτική σημασία της τηλεγραφίας. Η παροχή της υπηρεσίας αυτής ήταν αποκλειστική αρμοδιότητα του κράτους, το οποίο ασκούσε τη μονοπωλιακή του θέση με τη δημιουργία ειδικής δημόσιας διοίκησης (Κιουλάφας, 1994).

Επίσης, βασική υποχρέωση των κρατών ήταν η διασφάλιση παροχής των τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών ως κοινωνικό αγαθό στο σύνολο των πολιτών. Η παροχή των υπηρεσιών σε απομακρυσμένες περιοχές απαιτούσε υψηλότερο κόστος, το οποίο οι μονοπωλιακές επιχειρήσεις κάλυπταν μέσω χρηματοδότησης του δημοσίου και γινόταν με κοινωνικούς όρους και όχι με εμπορικούς. Συνεπώς, η ανάγκη πλήρους κάλυψης της ζήτησης εποπτευόταν από το κράτος, το οποίο καθόριζε την τιμή και τα όρια του κέρδους, ακόμα και αν το έργο ήταν εμπορικά ασύμφορο.

Ωστόσο, από τις αρχές της δεκαετίας του 1980, η τάση εθnicoποίησης άρχισε να αντιστρέφεται και η αλλαγή της στάσης της πολιτικής για μεταρρυθμίσεις ενισχύθηκε από τους παρακάτω παράγοντες:

Αρχικά, οι τεχνολογικές εξελίξεις οδήγησαν στην ανάγκη να επαναξιολογηθούν οι παραδοσιακές πολιτικές σε σχέση με τα φυσικά μονοπώλια. Η συνεχώς αναπτυσσόμενη ψηφιακή τεχνολογία, οι νέες ασύρματες επικοινωνίες, τα παγκόσμια δορυφορικά δίκτυα, η διευρυμένη δυνατότητα πρόσβασης στο διαδίκτυο και άλλες παρεχόμενες υπηρεσίες επέτρεψαν στις νεοεισερχόμενες επιχειρήσεις να ανταγωνίζονται τους παραδοσιακούς οργανισμούς με τη μείωση του κόστους εισόδου, ενώ παράλληλα δημιούργησε ζήτηση και προσφορά νέων υπηρεσιών και προϊόντων. Επιπρόσθετα, σύμφωνα με το υπόδειγμα της θεωρίας του Arrow (1962) τα φυσικά μονοπώλια δε μπορούν, λόγω της δομής και της λειτουργίας τους να ικανοποιούν τις νέες τεχνολογικές εξελίξεις ή τις ικανοποιούν με καθυστέρηση και υψηλό κόστος. Αντίθετα, ο τέλειος ανταγωνισμός προσφέρει μεγαλύτερα κίνητρα για την ανάπτυξη νέων

τεχνολογιών (Koski 2002, OECD 1995b, Greupner 1996, Heracleus 1999, Nestor και Mahboobi 1999, Gual και Waverman 1998, Graack 1997, Bauer και Neumann 1994, Mueller 1998) .

Επίσης, μια αμφισβήτηση των υφιστάμενων δομών τροφοδοτήθηκε από τις εξελίξεις παγκοσμιοποίησης της οικονομίας και της αγοράς προϊόντων και κεφαλαίων , αλλά και από την ανάπτυξη νέων τεχνικών για την επιβολή και τον έλεγχο της εφαρμογής ρυθμίσεων. Αυτό συντέλεσε στη μεταστροφή των χωρών που χρησιμοποιούσαν σε μεγάλο βαθμό την κρατική ιδιοκτησία ως ένα βασικό μέσο για την επίτευξη οικονομικών και κοινωνικών στόχων, με αποτέλεσμα να θεωρούν πως το συγκεκριμένο ιδιοκτησιακό μοντέλο οδηγεί σε απώλειες αποδοτικότητας.

Επιπλέον, οι προτιμήσεις των καταναλωτών εξελίχθηκαν και οι ανάγκες τους για καλύτερες και περισσότερες υπηρεσίες, επικοινωνία και προσωποποιημένες προσφορές πολλαπλασιάστηκαν, όπως και οι εναλλακτικές μέσω των νέων τεχνολογιών, με αποτέλεσμα να απαιτείται αύξηση του ανταγωνισμού και η είσοδος νέων επιχειρήσεων του κλάδου.

Όσον αφορά στην ασφάλεια στις τηλεπικοινωνίες, το δικαίωμα χρήσης ή εκχώρησης ραδιοσυχνοτήτων ή ζωνών φάσματος για την παροχή δικτύων και τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών χορηγείται αποκλειστικά από τους αρμόδιους φορείς σε χρήστες που ασκούν νόμιμη δραστηριότητα και υπάγονται σε καθεστώς Γενικής Άδειας. Πιο συγκεκριμένα για την Ελλάδα, βάσει του Κανονισμού Όρων Χρήσης Ραδιοσυχνοτήτων καθορίζεται από τη ρυθμιστική αρχή (ΕΕΤΤ) σε ποια κατηγορία ανήκει κάθε χρήση μεμονωμένης ραδιοσυχνότητας ή ζώνης ραδιοσυχνοτήτων, σύμφωνα και με τις διατάξεις του Εθνικού Κανονισμού Κατανομής Ζωνών Συχνοτήτων (Εφημερίδα της Κυβέρνησης, 24/01/2003). Επίσης, η αρμόδια αρχή εξετάζει κατά πόσο αποτελεσματικά χρησιμοποιούνται οι ραδιοσυχνότητες, ώστε να διασφαλίζεται η τήρηση των αρχών ανταγωνισμού από οποιαδήποτε μεταβίβαση ή συγκέντρωση δικαιωμάτων χρήσης και να αποτρέπονται τυχόν παρεμβολές σε κρατικά δίκτυα ασφάλειας και έκτακτης ανάγκης.

Τέλος, η παροχή τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών μόνο σε περιοχές με εμπορικό ενδιαφέρον αντιμετωπίστηκε με την επιβολή της υποχρέωσης στους παρόχους για Καθολική Υπηρεσία (ΚΥ). Η Ευρωπαϊκή Ένωση στις 07/03/2002 εξέδωσε οδηγία

(2002/22/EK) με την οποία διασφάλιζε τη διαθεσιμότητα στοιχειώδους δέσμης υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών καλής ποιότητας, προσβάσιμων για όλους τους χρήστες, σε προσιτή τιμή, ενώ παράλληλα ελαχιστοποίησε τη στρέβλωση της αγοράς. Μέσω της Καθολικής Υπηρεσίας, όλοι οι πολίτες έχουν το δικαίωμα να συνδεθούν με το δημόσιο τηλεφωνικό δίκτυο ανεξάρτητα από τη γεωγραφική θέση τους και χρήστες με ειδικές ανάγκες ή χαμηλό εισόδημα επωφελούνται ειδικών τιμολογίων.

Αρκετοί από τους παραπάνω παράγοντες είχαν ως αποτέλεσμα την έντονη αμφισβήτηση των απόψεων περί φυσικού μονοπωλίου και τη δημιουργία μιας γενικότερης αντίληψης για τροποποίηση του υπάρχοντος παραδοσιακού κανονιστικού πλαισίου. Η τάση αυτή, γνωστή και ως «απορρύθμιση» (Deregulation), είχε ως στόχο να καθιερώσει τις απαραίτητες θεσμικές αλλαγές, ικανές να εισάγουν στοιχεία ανταγωνισμού και μέτρα απελευθέρωσης στην αγορά. Οι αλλαγές αυτές μετέβαλαν σταδιακά το ρόλο του κράτους, ο οποίος μετατοπίστηκε από την ευθύνη ιδιοκτησίας και διαχείρισης, προς την χάραξη και άσκηση της αναγκαίας ρυθμιστικής πολιτικής (Wilson και Zhou, 2001; OECD, 1997b).

Συνεπώς, η εξέλιξη αυτή δημιούργησε μια σαφή τάση μεταρρυθμιστικής πολιτικής και δομικών αλλαγών που είχαν ως στόχο (Booz- Allen και Hamilton, 1997):

- Την ιδιωτικοποίηση των παραδοσιακών τηλεπικοινωνιακών οργανισμών,
- Την απελευθέρωση της αγοράς με την είσοδο νέων επιχειρήσεων και την ανάληψη από τον ιδιωτικό τομέα δραστηριοτήτων που βρίσκονταν υπό τον έλεγχο της κυβέρνησης,
- Την εισαγωγή και ανάπτυξη ανταγωνισμού, η οποία συνδέεται με την αύξηση του αριθμού των παρεχόμενων αγαθών και υπηρεσιών,
- Τον καθορισμό νέων ρυθμιστικών κανόνων στους δικτυακούς τομείς, για να διασφαλιστεί η εύρυθμη λειτουργία του ανταγωνισμού με εξειδικευμένους ρυθμιστικούς μηχανισμούς,
- Τη διαμόρφωση της αγοράς από την αρχή με νέους όρους, ώστε στις συναλλαγές που πραγματοποιούνταν στο πλαίσιο μιας επιχείρησης, να αρχίζουν να συμμετέχουν και νέοι παίχτες.

2.3 Η Απελευθέρωση της Αγοράς των Τηλεπικοινωνιών Διεθνώς

Η απελευθέρωση των αγορών αναφέρεται στο άνοιγμα μιας μονοπωλιακής αγοράς στην παροχή ανταγωνιστικών αγαθών και υπηρεσιών . Κατά τη διαδικασία αυτή, οι κυβερνήσεις καταργούν περιορισμούς από μια συγκεκριμένη αγορά , προκειμένου να ενθαρρύνουν την αποτελεσματική λειτουργία της. Στον τομέα των τηλεπικοινωνιών, οι πιέσεις για την παροχή νέων προηγμένων υπηρεσιών και προϊόντων , αλλά και η κακή απόδοση του δικτύου προκάλεσαν προβληματισμούς σχετικά με την αποτελεσματικότητα της παραδοσιακής δομής των επιχειρήσεων και του υπάρχοντος θεσμικού πλαισίου.

Από τη δεκαετία του 1970, δρομολογήθηκε μια διαδικασία αναδιάρθρωσης του τομέα των τηλεπικοινωνιών, η οποία σταδιακά απέκτησε παγκόσμιο χαρακτήρα. Αρχικά, ξεκίνησε στις Η.Π.Α μία θεμελιώδης αναδιάρθρωση στον τηλεπικοινωνιακό τομέα, η οποία σταδιακά, από τις αρχές της δεκαετίας του 1980, εξαπλώθηκε σε ολόκληρο τον κόσμο, πρώτα στην Ιαπωνία και τη Μ. Βρετανία και ακολούθως στις υπόλοιπες χώρες-μέλη του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ). Στο πεδίο αναδιάρθρωσης του τομέα των τηλεπικοινωνιών περιλαμβάνονταν και τα κράτη- μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), χωρίς να εξαιρούνται ακόμη και οι αναπτυσσόμενες χώρες.

Το σημαντικότερο γεγονός στη διεθνή αγορά των τηλεπικοινωνιών αποτέλεσε η μείωση των κανονιστικών ρυθμίσεων στις Η.Π.Α, φτάνοντας στην κορύφωσή του με τη διάλυση του κατεστημένου μονοπωλίου της AT&T (American Telephone and Telegraph Company) , ανοίγοντας το δρόμο στην ανταγωνιστικότητα του μέχρι τότε ρυθμιζόμενου κλάδου. (Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 1991:210). Παράλληλα, βάσει οδηγίας της Ομοσπονδιακής Επιτροπής Επικοινωνιών (Federal Communications Commission – FCC), πολλές χώρες αναγκάστηκαν να μειώσουν τις διασυνοριακές τους χρεώσεις, με αποτέλεσμα την προσαρμογή τους στις χρεώσεις των Ηνωμένων Πολιτειών.

Το Ηνωμένο Βασίλειο εισήγαγε γρήγορα τον ανταγωνισμό στον τηλεπικοινωνιακό τομέα με την ίδρυση ανταγωνιζόμενου φορέα εκμετάλλευσης δικτύου και την

ιδιωτικοποίηση της British Telecom. Η δημόσια προσφορά της βρετανικής εταιρίας τηλεπικοινωνιών British Telecom, το 1984, ήταν η πρώτη μεγάλη περίπτωση ιδιωτικοποίησης, λειτουργώντας ως παράδειγμα που ακολούθησαν και οι υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης (Waverman & Sirel, 1997:118). Στη Γερμανία, η μεταρρύθμιση του τηλεπικοινωνιακού τομέα συντελέστηκε το 1989, αρκετά νωρίτερα από τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες. Τέλος, η διαδικασία της απελευθέρωσης του τηλεπικοινωνιακού τομέα στην Γαλλία έγινε πολύ αργότερα, το 1998, ακολουθώντας τις απαιτήσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Spanos & Paroulias, 2005).

Ειδικότερα, στον χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα πρώτα βήματα προς την απελευθέρωση των τηλεπικοινωνιών και τη διαμόρφωση κοινής τηλεπικοινωνιακής πολιτικής ξεκίνησαν το 1984 με το συντονισμό της μελλοντικής ανάπτυξης των τηλεπικοινωνιών στην Ένωση. Το 1987 ακολούθησε η δημοσίευση της «Πράσινης Βίβλου» σχετικά με την κοινή αγορά των τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών (με εξαίρεση τη βασική φωνητική τηλεφωνία) και του εξοπλισμού, με την οποία καθορίστηκε το πλαίσιο για την πλήρη απελευθέρωση της αγοράς των τηλεπικοινωνιών. Κύρια προτεραιότητα της Πράσινης Βίβλου αποτέλεσε η ωφέλεια των καταναλωτών από την ενίσχυση του ανταγωνισμού, όπως η παροχή καινοτόμων υπηρεσιών, καλύτερη ποιότητα, χαμηλότερες τιμές, δημιουργία θέσεων εργασίας κ.α.

Στη συνέχεια, εκδόθηκαν μια σειρά Οδηγιών και Αποφάσεων (90/387/ΕΟΚ, 90/388/ΕΟΚ) με τις οποίες υλοποιήθηκε η νέα κοινή πολιτική. Αρχικά, απελευθερώθηκαν οι τερματικές συσκευές και οι υπηρεσίες προστιθέμενης αξίας και έπειτα άλλες υπηρεσίες όπως η παροχή ανοιχτού δικτύου (Open Network Provision), η κινητή τηλεφωνία, η δορυφορική επικοινωνία κ.α. Η πορεία αυτή ολοκληρώθηκε την 1/1/1998 με την απελευθέρωση της φωνητικής τηλεφωνίας που σηματοδότησε την πλήρη απελευθέρωση της αγοράς και κατέστησε πραγματικότητα την ενιαία Ευρωπαϊκή αγορά των υπηρεσιών τηλεπικοινωνίας.

Να σημειωθεί ότι στο πλαίσιο της πορείας εφαρμογής των μέτρων, για χώρες με λιγότερο αναπτυγμένη υποδομή, όπως η Ελλάδα, το Λουξεμβούργο, η Ιρλανδία, η Ισπανία και η Πορτογαλία, η Ευρωπαϊκή Ένωση έδειξε πρόθυμη να χορηγήσει σε αυτά τα κράτη μεταβατικές περιόδους εφαρμογής, πέρα από τις προθεσμίες που είχαν τεθεί, έτσι ώστε να μπορούν να εναρμονίσουν τις νομοθετικές, διοικητικές και οικονομικές

υπηρεσίες τους σύμφωνα με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες (Constantinou & Lagoudakis, 1996).

2.4 Έννοια και Διαστάσεις της Ρυθμιστικής Πολιτικής

Οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις των αγορών απαιτούν τη δημιουργία ρυθμιστικού πλαισίου όπου τις αρμοδιότητες και την εποπτεία την έχουν οι εκάστοτε ρυθμιστικές αρχές. Το ευρύτερο θεσμικό πλαίσιο που επικρατεί σε μια χώρα καθορίζει τις αρμοδιότητες και τις ενέργειες των Ρυθμιστικών Αρχών. Ιδιαίτερα στους δικτυακούς τομείς, όπως οι τηλεπικοινωνίες, κρίνεται αναγκαία η δημιουργία δημόσιων ρυθμιστικών αρχών που αναλαμβάνουν το έργο της διασφάλισης, της νομιμότητας, της διαφάνειας, της ίσης αντιμετώπισης και της δίκαιης τιμολόγησης μεταξύ των υφιστάμενων επιχειρήσεων και αυτών που επιθυμούν να εισέλθουν στην αγορά.

Οι Εθνικές Ρυθμιστικές Αρχές είναι αρμόδιες, μεταξύ άλλων, για τον ορισμό των επιμέρους αγορών που χρήζουν ρύθμισης, τη διασφάλιση της λειτουργίας του ανταγωνισμού στις εν λόγω αγορές και τον ορισμό των Οργανισμών με Σημαντική Ισχύ, στους οποίους επιβάλλουν συγκεκριμένες υποχρεώσεις για τη διασφάλιση της λειτουργίας του ανταγωνισμού σε κάθε επιμέρους αγορά του τομέα. Ο έλεγχος και η διασφάλιση όρων ανταγωνισμού με την αντικατάσταση των μονοπωλιακών δομών, καθορίζεται από το νέο ρυθμιστικό πλαίσιο, η εφαρμογή και η εποπτεία του οποίου γίνεται από την αντίστοιχη Ρυθμιστική Αρχή (Θεοδωρόπουλος, 2006).

2.5 Οφέλη από την Απελευθέρωση των Τηλεπικοινωνιών

Τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της αναδιάρθρωσης και απελευθέρωσης της αγοράς των τηλεπικοινωνιών συνοψίζονται στα εξής:

- Χαμηλότερες τιμές υπηρεσιών

Το όφελος των καταναλωτών μεταφράστηκε σε όρους περισσότερων επιλογών, ποιοτικότερων υπηρεσιών και χαμηλότερων τιμών.

- Νέα προϊόντα και καινοτόμες υπηρεσίες
Η πίεση του ανταγωνισμού οδήγησε στην ανάπτυξη διαφοροποιημένων προσφορών, επιταχύνοντας τη διαδικασία ενσωμάτωσης των νέων τεχνολογιών και την αναζήτηση καινοτομιών.
- Νέες επενδύσεις σε υποδομές
Μετά την απελευθέρωση, κατέστη δυνατή η ιδιωτική επένδυση για την χρηματοδότηση της υποδομής των τηλεπικοινωνιών. Οι ξένοι και οι εγχώριοι επενδυτές προτίθενται να επενδύσουν στην αναβάθμιση των υποδομών και την επέκταση νέων σύγχρονων δικτύων και υποδομών.
- Οικονομική ανάπτυξη
Ένα σύγχρονο σύστημα τηλεπικοινωνιών δε σχετίζεται μόνο με τη δημιουργία δυναμικής του κλάδου, αλλά αφορά στη συνολική αναβάθμιση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας. Τα οφέλη της απελευθέρωσης μεταφράστηκαν σε όρους βελτίωσης της παραγωγικότητας, προσέλκυσης νέων επενδύσεων, ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας και γενικότερης βελτίωσης της ποιότητας ζωής των πολιτών.
- Νέες θέσεις εργασίας
Η είσοδος νέων επιχειρήσεων στην αγορά και οι πιο αναβαθμισμένες τεχνολογικές υποδομές οδήγησαν στη διατήρηση και δημιουργία νέων θέσεων εργασίας υψηλής εξειδίκευσης.
- Καθολική πρόσβαση (ΚΥ)
Με κοινή αναφορά το δημόσιο συμφέρον, κεντρική ιδέα αποτελεί το δικαίωμα σε ορισμένες υπηρεσίες καθορισμένης ποιότητας, προσιτής τιμής και καθολικής πρόσβασης (Οδηγίες 2002/22/ΕΚ, 2003/54/ΕΚ). Η οικονομική διάσταση της ΚΥ περιλαμβάνει ειδικότερα τα κριτήρια αποτελεσματικότητας και αναδιανομής της κοινωνικής ευημερίας (προσβασιμότητα, προσιτή τιμή, ποιότητα), ενώ οι κοινωνικές παράμετροι άπτονται ζητημάτων γενικής ευημερίας και δικαιωμάτων πρόσβασης των πολιτών στα μέσα επικοινωνίας (Verhoest, 2000).

2.6 Εμπειρικές Μελέτες

Υπάρχει ένας σημαντικός αριθμός μελετών που επιχειρεί να εκτιμήσει τις επιπτώσεις των μεταρρυθμιστικών αλλαγών στον τομέα των τηλεπικοινωνιών, οι οποίες εξετάζουν κυρίως δύο βασικά θέματα (Καραμάνης, 2008):

- i. τις επιπτώσεις των μεταρρυθμίσεων στην τηλεπικοινωνιακή αγορά και
- ii. την εταιρική αναδιάρθρωση των παραδοσιακών τηλεπικοινωνιακών οργανισμών.

Στην υπάρχουσα βιβλιογραφία, συναντάμε κυρίως δύο τύπους αναλύσεων, ανάλογα με την εφαρμοζόμενη μεθοδολογία, οι οποίες εξετάζουν τις επιπτώσεις της μεταρρυθμιστικής πολιτικής στην απόδοση της τηλεπικοινωνιακής αγοράς. Υπάρχουν μελέτες που στηρίζονται σε εμπειρικές οικονομετρικές αναλύσεις και μελέτες που υιοθετούν την περιγραφική ανάλυση μιας συγκεκριμένης περίπτωσης (case studies). Ως δείγμα των μελετών χρησιμοποιούνται τόσο ομάδες χωρών όσο και μεμονωμένες χώρες, που αφορούν αναπτυγμένες χώρες πρωτοπόρες στη μεταρρύθμιση των τηλεπικοινωνιών τους, όπως χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και αναπτυσσόμενες χώρες της Κεντρικής και Λατινικής Αμερικής, της Ασίας και της Αφρικής.

Ενδεικτικά, παραθέτουμε μερικές εκ των σημαντικότερων μελετών, τα αποτελέσματα των οποίων παρέχουν μια σειρά από αξιόλογα συμπεράσματα σχετικά με τις επιπτώσεις των διαρθρωτικών αλλαγών στις τηλεπικοινωνιακές αγορές που έχουν υιοθετηθεί διεθνώς, τόσο από τις αναπτυγμένες όσο και από τις αναπτυσσόμενες χώρες.

Οι Boyland και Nikoletti (2000) μελέτησαν ένα σύνολο ζητημάτων που αφορά τους συνδέσμους μεταξύ της ιδιοκτησίας, της ρύθμισης, της δομής και της απόδοσης της αγοράς, χρησιμοποιώντας ένα δείγμα από 23 χώρες του ΟΟΣΑ, για το χρονικό διάστημα 1991-1997. Πιο συγκεκριμένα, εξέτασαν τη σχέση μεταξύ των ρυθμιστικών καθεστώτων, των περιβαλλόντων αγοράς και της απόδοσης σε τρεις βασικές τηλεπικοινωνιακές υπηρεσίες – της σταθερής τηλεφωνίας, της διεθνούς σταθερής τηλεφωνίας και της κυψελοειδούς κινητής τηλεφωνίας. Βάσει των εμπειρικών αποτελεσμάτων της έρευνας, η απελευθέρωση των αγορών και η ανάπτυξη

ανταγωνισμού προκαλεί υψηλότερη παραγωγικότητα, χαμηλότερες τιμές και καλύτερη ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών. Ωστόσο, επισημαίνεται ότι παρά τη σημαντική μεταρρύθμιση του τομέα των τηλεπικοινωνιών, μεγάλα τμήματα της αγοράς εξακολουθούν να κατέχονται από έναν επιβεβλημένο τηλεπικοινωνιακό οργανισμό, στον οποίο το κράτος διατηρεί το μεγαλύτερο μερίδιο μετοχών.

Ο Wallsten (2000), μελετώντας την περίοδο παροχής των βασικών τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών κατά αποκλειστικότητα από τους παραδοσιακούς τηλεπικοινωνιακούς οργανισμούς, εξέτασε τις επιπτώσεις σε σχέση με την τιμή πώλησης του οργανισμού και με την απόδοση του τομέα, όπως αυτή εκφράζεται από τη διείσδυση των τηλεφωνικών γραμμών. Έχοντας ως δείγμα 20 εταιρίες από 15 χώρες, συμπεραίνει ότι η περίοδος της αποκλειστικότητας σε συνδυασμό με το επίπεδο του πληθυσμού και του κατά κεφαλήν ΑΕΠ, αυξάνει σημαντικά την τιμή της πώλησης της εταιρίας. Επιπλέον, οι χώρες που έχουν ιδιωτικοποιήσει τον εθνικό τους τηλεπικοινωνιακό οργανισμό κατά τουλάχιστον 50%, παρουσιάζουν σημαντική αύξηση των κύριων τηλεφωνικών γραμμών. Αντίθετα, η εξασφάλιση αποκλειστικής παροχής βασικών υπηρεσιών από τους παραδοσιακούς τηλεπικοινωνιακούς οργανισμούς για μια συγκεκριμένη περίοδο, περιορίζει το ρυθμό αύξησης των κύριων τηλεφωνικών γραμμών, έχοντας παράλληλα σημαντική επίπτωση στο επίπεδο των επενδύσεων.

Με στόχο να ερευνηθεί τα αποτελέσματα της εισαγωγής του ανταγωνισμού στην τηλεπικοινωνιακή αγορά, της ιδιωτικοποίησης των εθνικών τηλεπικοινωνιακών οργανισμών και του κανονισμού, ο Wallsten (2001), χρησιμοποίησε ένα δείγμα 30 χωρών από την Αφρική και τη Λατινική Αμερική για το χρονικό διάστημα 1984-1997. Όπως διαπιστώνεται από τα ευρήματα της έρευνας, ο ανταγωνισμός συνδέεται θετικά με τους δείκτες όπως ο αριθμός των κύριων τηλεφωνικών γραμμών, η χωρητικότητα σύνδεσης των δικτύων και τη μείωση της τιμής μια αστικής κλήσης. Αντίθετα, η ιδιωτικοποίηση από μόνη της, χωρίς την ύπαρξη ενός ανεξάρτητου ρυθμιστικού πλαισίου, δεν παρέχει καμία βελτίωση στην απόδοση εργασίας και σχετίζεται αρνητικά με τη διείσδυση των κύριων γραμμών.

Στη συνέχεια, ο Wallsten (2002) εξέτασε εάν η δημιουργία μιας ανεξάρτητης ρυθμιστικής αρχής πριν την ιδιωτικοποίηση του εθνικού οργανισμού τηλεπικοινωνιών: α) επηρεάζει την ανάπτυξη της αγοράς και β) αυξάνει την τιμή πώλησης του

Οργανισμού. Για το πρώτο ζήτημα χρησιμοποίησε ως βάση δεδομένων 197 χώρες για την χρονική περίοδο 1985-1999 και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η καθιέρωση μιας ανεξάρτητης ρυθμιστικής αρχής πριν την ιδιωτικοποίηση συσχετίζεται με μεγαλύτερη τηλεφωνική διείσδυση, με υψηλότερο επίπεδο επενδύσεων και αυξανόμενο αριθμό συνδρομητών κινητής τηλεφωνίας. Όσον αφορά στο δεύτερο ζήτημα, η καθιέρωση και η εφαρμογή ενός ρυθμιστικού πλαισίου πριν την ιδιωτικοποίηση καθώς και η εξασφάλιση περιόδου αποκλειστικής παροχής υπηρεσιών, έχουν ως αποτέλεσμα την αισθητή αύξηση της τιμής πώλησης του Οργανισμού.

Ομοίως, οι Li και Xu (2002) διερεύνησαν τον αντίκτυπο του ανταγωνισμού και της ιδιωτικοποίησης στην απόδοση του τομέα των τηλεπικοινωνιών. Ως δείγμα η συγκεκριμένη μελέτη χρησιμοποίησε 43 χώρες για την περίπτωση του ανταγωνισμού (1990-1998) και 166 χώρες για την ιδιωτικοποίηση (1981-1998). Σε κάθε περίπτωση διαπιστώνεται ότι η εισαγωγή του ανταγωνισμού και η ιδιωτικοποίηση των παραδοσιακών τηλεπικοινωνιακών οργανισμών ασκούν σημαντική επιρροή στην απόδοση, στην παραγωγικότητα της εργασίας και στη συνολική απασχόληση του τομέα. Επιπλέον, η επίδραση του ανταγωνισμού είναι ισχυρότερη από της ιδιωτικοποίησης, ενώ η βέλτιστη απόδοση απαιτεί την ταυτόχρονη εφαρμογή τους. Τέλος, ο τρόπος ιδιωτικοποίησης (δημόσια προσφορά μεριδίου, εξεύρεση στρατηγικού επενδυτή κ.α.) δεν έχει καμία επίπτωση στην απόδοση.

Αντίθετα, οι Madden, Savage και Ng (2003) συμπεραίνουν ότι η επίδραση της ιδιωτικοποίησης των εθνικών τηλεπικοινωνιακών οργανισμών είναι εντονότερη από τον ανταγωνισμό, δεδομένου ότι βραχυπρόθεσμα η ιδιωτική ιδιοκτησία επιβάλλει μια πιο πειθαρχημένη λειτουργία των επιχειρήσεων. Η έρευνα εφαρμόστηκε σε 12 Ειρηνικοασιατικές χώρες για το χρονικό διάστημα 1987-1990. Σύμφωνα με τα εμπειρικά αποτελέσματα της έρευνας η ιδιωτικοποίηση, ο ανταγωνισμός και η επένδυση στην ψηφιακή τεχνολογία ενισχύουν την παραγωγικότητα και την αποτελεσματικότητα, προκαλώντας ταυτόχρονα τη μείωση των τιμών και τη βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών. Στο ίδιο συμπέρασμα κατέληξαν και μία σειρά από έρευνες για τους τηλεπικοινωνιακούς τομείς τόσο των αναπτυγμένων όσο και των αναπτυσσόμενων χωρών. Τέτοιες έρευνες είναι των Ypsilantis (2002) για το Ηνωμένο Βασίλειο, Havier και Ypsilantis (2000) για την Ισπανία, Yamada και Ypsilantis (2000) για την Ιρλανδία, Min (1999) για την Ιαπωνία.

Τέλος, οι Hughes και Philips (1999) μελέτησαν τη μεταρρυθμιστική πολιτική του τομέα των τηλεπικοινωνιών των ΗΠΑ, η οποία είχε ως αποτέλεσμα την είσοδο πολλών νέων επιχειρήσεων στην αγορά, τη συγχώνευση/εξαγορά και σύναψη διεθνών συμμαχιών με επιχειρήσεις άλλων χωρών. Η συνολική απασχόληση του τομέα αυξήθηκε, γεγονός που οφείλεται στη δραστηριοποίηση πολλών νέων επιχειρήσεων στις νέες υπηρεσίες (π.χ. κινητή τηλεφωνία και διαδίκτυο), οι οποίες παρουσίασαν σπουδαία ανάπτυξη με την πλήρη ψηφιακοποίηση των τηλεπικοινωνιακών υποδομών. Η εισαγωγή του ανταγωνισμού είχε επίσης ως αποτέλεσμα την πτώση των τιμών των υπηρεσιών και τη βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών.

Κεφάλαιο 3

Η Μεταρρύθμιση του Τομέα των Τηλεπικοινωνιών

Τα προγράμματα μεταρρύθμισης, παγκοσμίως , σχεδιάστηκαν και υλοποιήθηκαν υπό διαφορετικές συνθήκες και μεταβαλλόμενες πολιτικές- κυβερνητικές συγκυρίες. Στην Ελλάδα, η εμπειρία εφαρμογής αναδεικνύει καταρχάς απόκλιση στο εύρος, το ρυθμό και τη λογική που διείπε τη διαδικασία εισαγωγής των πολιτικών μεταρρύθμισης στο τομέα των τηλεπικοινωνιών, σε σχέση με τα άλλα ευρωπαϊκά κράτη. Στο κεφάλαιο αυτό, γίνεται μία σύντομη ανάλυση των κύριων εξελίξεων που έλαβαν χώρα στις παρακάτω τρεις διακριτές περιόδους:

- α. 1949-2000: η πορεία έως την απελευθέρωση, εκσυγχρονισμός, μετοχοποίηση και μερική αποκρατικοποίηση του ΟΤΕ.
- β. 2001-2009: απελευθέρωση αγοράς, διείσδυση ανταγωνισμού, αναζήτηση στρατηγικών επενδυτών.
- γ. 2009-2019: ευρύτερες διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, οικονομική κρίση και δημοσιονομική πίεση για περαιτέρω ιδιωτικοποιήσεις.

3.1 Ανάλυση του Τομέα των Τηλεπικοινωνιών στην Ελλάδα έως την Απελευθέρωση της Αγοράς

3.1.1 Περίοδος 1949-2000

Σταθμό στην ανάπτυξη του ελληνικού τηλεπικοινωνιακού τομέα αποτέλεσε η ίδρυση του «Οργανισμού Τηλεπικοινωνιών Ελλάδος» (ΟΤΕ). Το 1949 ξεκίνησε η εμπορική λειτουργία της ΟΤΕ Α.Ε και σύμφωνα με το Νομοθετικό Διάταγμα 1049/49 αποτελούσε τον ενιαίο εθνικό τηλεπικοινωνιακό φορέα. Είχε τη μονοπωλιακή εκμετάλλευση του τηλεπικοινωνιακού δικτύου της χώρας καθώς και όλων των τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών.

Μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1980 συνέβησαν μια σειρά από σημαντικά γεγονότα που συνέβαλαν ουσιαστικά στη διάδοση του τηλεφώνου στο ευρύτερο κοινό. Από τα πρώτα κιόλας χρόνια πραγματοποιήθηκαν σημαντικές επενδύσεις στην υποδομή των δικτύων στη βάση της συμβατικής αναλογικής τεχνολογίας, με κύριο στόχο την παροχή καθολικής τηλεφωνικής υπηρεσίας σε ολόκληρη την χώρα. Τη δεκαετία του 1980, επιδιώκεται η μεγέθυνση των ελληνικών τηλεπικοινωνιών μέσω του τεχνολογικού εκσυγχρονισμού των δικτύων, ο οποίος πραγματοποιείται με την αντικατάσταση της αναλογικής τεχνολογίας με ψηφιακή τεχνολογία. Ουσιαστικά, η ψηφιακοποίηση των τηλεπικοινωνιών ξεκίνησε, με τη δεκαετία του 1990 να είναι καθοριστική στην ιστορία του Ομίλου ΟΤΕ, τόσο όσον αφορά στον τεχνολογικό όσο και στον οργανωτικό τομέα αλλά και στη δημιουργία θυγατρικών εταιρειών, στη δραστηριοποίηση εκτός ελληνικών συνόρων και στο τέλος του μονοπωλίου. Μέχρι τότε, ο ΟΤΕ συνέχιζε να λειτουργεί ως αυτοτελής δημόσια επιχείρηση υπό την εποπτεία του κράτους. Στην πραγματικότητα όμως, είχε εξαιρετικά ισχυρή εξάρτηση από τις εκάστοτε κυβερνήσεις, γεγονός που περιόριζε σημαντικά την αποτελεσματικότητά του. Από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, η επικρατούσα θεσμική οργάνωση του ελληνικού τομέα τηλεπικοινωνιών τέθηκε σε μεγάλη αμφισβήτηση. Η ανάπτυξη μιας πανελλαδικής τηλεπικοινωνιακής υποδομής είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση του μεγέθους της τηλεφωνικής πυκνότητας, όμως η ποιότητα των παρεχομένων υπηρεσιών βρισκόταν σε χαμηλά επίπεδα καθώς και η

ανάπτυξη νέων υπηρεσιών περιοριζόταν σημαντικά από το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο.

Επομένως, οι αυξημένες πιέσεις για την παροχή νέων προηγμένων υπηρεσιών και προϊόντων που προσφέρουν οι τεχνολογικές καινοτομίες κατέστησαν επιτακτική την ανάγκη μεταρρύθμισης του ελληνικού τηλεπικοινωνιακού τομέα. Επιπλέον, η Ελλάδα ως κράτος – μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης είχε την υποχρέωση συμμόρφωσης με την ευρωπαϊκή τηλεπικοινωνιακή πολιτική, η οποία προέβλεπε τη δημιουργία μιας ενιαίας και πλήρως απελευθερωμένης τηλεπικοινωνιακής αγοράς στον ανταγωνισμό. Βασικές κατευθύνσεις της τηλεπικοινωνιακής μεταρρύθμισης που τελικά υιοθετήθηκε αποτέλεσαν ο εκσυγχρονισμός της τηλεπικοινωνιακής υποδομής με την πλήρη ψηφιακοποίηση του δικτύου και η καθιέρωση του ανταγωνισμού στην αγορά με την σταδιακή κατάργηση των ειδικών και αποκλειστικών δικαιωμάτων και προνομίων με τα οποία είχε προικιστεί ο ΟΤΕ, ως κρατικός οργανισμός παροχής τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών. Ταυτόχρονα, εφαρμόστηκε νέο ρυθμιστικό πλαίσιο για την εύρυθμη λειτουργία και ανάπτυξη της αγοράς (OECD 2001f).

3.1.2 Θεσμικό Πλαίσιο πριν την Απελευθέρωση

3.1.2.1 Η Περίπτωση Ιδιωτικοποίησης του ΟΤΕ

Η ανάγκη για εκσυγχρονισμό και μεταρρυθμίσεις στον τομέα των τηλεπικοινωνιών, αλλά και για επενδύσεις από πλευράς του ΟΤΕ, τόσο στην εγχώρια όσο και στη διεθνή αγορά, ήταν κάποιες από τις αιτίες που οδήγησαν στην έναρξη των διαδικασιών για την ιδιωτικοποίηση του Οργανισμού (Παπαϊωάννου, 2003). Ο σχεδιασμός της ιδιωτικοποίησης πραγματοποιήθηκε με τον Ν.2000/1991 «Για την αποκρατικοποίηση, απλούστευση των διαδικασιών εκκαθάρισης, ενισχύσεως των κανόνων ανταγωνισμού και άλλες διατάξεις».

Επομένως, κατά την περίοδο 1992-1994, σύμφωνα με την παγκόσμια πρακτική, αποφασίστηκε η αναδιοργάνωση και ιδιωτικοποίηση του ΟΤΕ με στόχο τη βελτίωση της αποδοτικότητάς του, ώστε να ανταποκριθεί στις συνθήκες μιας διεθνούς ανταγωνιστικής αγοράς. Με τον Ν.2257/94 «Για την οργάνωση και λειτουργία του ΟΤΕ και τον Ν.2190/1920 «περί ανωνύμων εταιρειών» ρυθμίζονται ζητήματα όπως το

μετοχικό κεφάλαιο , το ποσοστό συμμετοχής Δημοσίου, το Διοικητικό Συμβούλιο και άλλα λειτουργικά θέματα. Επίσης, παύεται η υπαγωγή του ΟΤΕ και των θυγατρικών του εταιρειών στις ισχύουσες διατάξεις για τις επιχειρήσεις του Δημοσίου τομέα και στο εξής λειτουργεί ως Ανώνυμη Εταιρεία Δημοσίας Ωφέλειας.

Μετά από δύο αποτυχημένες απόπειρες, η μερική ιδιωτικοποίηση του ΟΤΕ στέφθηκε με επιτυχία το 1996 (Ν. 2257/1994) με την εισαγωγή μετοχών του ΟΤΕ στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών και την πώληση του ποσοστού 25% μέσω εγχώριας και διεθνούς προσφοράς μετοχών. Τα έτη 1997 και 1998 ακολουθεί η επιτυχής διάθεση δύο ακόμη πακέτων μετοχών του οργανισμού. Ακόμη, στην περίοδο αυτή, ο ΟΤΕ για να πετύχει μεγαλύτερη ευελιξία στις δραστηριότητές του προχώρησε στην ίδρυση και λειτουργία θυγατρικών επιχειρήσεων (Hellascom Int., Ανταλλακτήρια Συναλλάγματος, ΟΤΕnet, Cosmote, Hellas Sat, ΟΤΕ leasing, Maritel-Otesat κ.α.) (Ν. 2257/94, Ν. 2374/96, OECD 2001f).

3.1.2.2 Η Απελευθέρωση της Ελληνικής Τηλεπικοινωνιακής Αγοράς

Παράλληλα με την ιδιωτικοποίηση του ΟΤΕ ξεκίνησε η σταδιακή απελευθέρωση της ελληνικής τηλεπικοινωνιακής αγοράς στον ανταγωνισμό. Ειδικότερα, το 1992, η Stet και η Panafon μετά από προκήρυξη διαγωνισμού λαμβάνουν άδειες για παροχή υπηρεσιών κινητής, ενώ η θυγατρική του ΟΤΕ, η Cosmote, ξεκίνησε την εμπορική της δραστηριότητα στον κλάδο της κινητής τηλεφωνίας έξι χρόνια αργότερα, το 1998. Το νέο θεσμικό πλαίσιο πραγματοποιείται από τον Ν.2075/1992 με τον οποίο ουσιαστικά γίνεται ένα πρώτο βήμα προς την απελευθέρωση, ο ΟΤΕ όμως διατηρεί ορισμένα μονοπωλιακά δικαιώματα όσον αφορά τη φωνητική τηλεφωνία και το δίκτυο. Ο νόμος αυτός προέβλεπε την ίδρυση της πρώτης ανεξάρτητης διοικητικής αρχής, της Εθνικής Επιτροπής Τηλεπικοινωνιών (ΕΕΤ), η οποία είχε κανονιστικές, γνωμοδοτικές, ελεγκτικές και διοικητικές αρμοδιότητες (Kornelakis, 2013). Αργότερα, γίνεται αντικατάσταση του Ν.2075/1992 από το Ν.2246/1994, ο οποίος επέφερε σημαντικές μεταβολές στο ρυθμιστικό πλαίσιο της αγοράς. Απόρροια του συγκεκριμένου νόμου ήταν η λειτουργία δυο ρυθμιστικών αρχών της ΕΕΤ και της Γενικής Γραμματείας Επικοινωνιών (ΓΓΕ), η συνεργασία των οποίων καθοριζόταν με Προεδρικό Διάταγμα.

Η πλήρης απελευθέρωση της ελληνικής τηλεπικοινωνιακής αγοράς στον ανταγωνισμό αποφασίστηκε το 2000, με την κατάργηση των αποκλειστικών δικαιωμάτων του ΟΤΕ την 31 Δεκεμβρίου 2000, γεγονός που επισφράγισε την πλήρη προσαρμογή της ρύθμισης του εθνικού κλάδου των τηλεπικοινωνιών προς το κοινοτικό πλαίσιο (Ν. 2867/2000). Με αυτόν τον τρόπο, οποιοσδήποτε πάροχος επιτρέπεται να παρέχει οποιασδήποτε μορφής τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών ή και να ιδρύσει και να λειτουργήσει το δικό του τηλεπικοινωνιακό δίκτυο.

Η απελευθέρωση της αγοράς δημιούργησε ευκαιρίες τόσο για τις εταιρίες όσο και για τους καταναλωτές, οι οποίοι θα μπορούσαν πλέον να επιλέγουν οι ίδιοι το δίκτυο που θέλουν να συνδεθούν, κρίνοντας ανάμεσα στην ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών και στις τιμές που προσφέρουν ο ΟΤΕ και οι εναλλακτικοί πάροχοι.

3.1.2.3 Η Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων (ΕΕΤΤ)

Ενόψει της πλήρους απελευθέρωσης της ελληνικής τηλεπικοινωνιακής αγοράς την 1/1/2001, ο νέος νόμος 2867 που ψηφίστηκε το 2000 «Περί Οργάνωσης και λειτουργίας των τηλεπικοινωνιών» από τη Βουλή των Ελλήνων ήταν η τελική πράξη της πλήρους απελευθέρωσης των τηλεπικοινωνιών στην Ελλάδα, αφού απελευθέρωσε και την τελευταία παραμένουσα μονοπωλιακή υπηρεσία, τη φωνητική τηλεφωνία.

Ενσωματώνοντας όλες τις κοινοτικές οδηγίες που είχαν προηγηθεί, καθόρισε το ρυθμιστικό πλαίσιο που εξασφαλίζει την ομαλή λειτουργία της τηλεπικοινωνιακής αγοράς, την παροχή Καθολικής Υπηρεσίας και την προστασία των καταναλωτών. Το πιο ευδιάκριτο χαρακτηριστικό γνώρισμά του νόμου είναι ότι ενισχύει την Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων (ΕΕΤΤ) ως Ανεξάρτητη Ρυθμιστική Αρχή που απολαμβάνει διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια. Οι αρμοδιότητές της αρχής ενισχύθηκαν σημαντικά με την ανάληψη της αποκλειστικής αρμοδιότητας για την χορήγηση όλων των τηλεπικοινωνιακών αδειών είτε απευθείας είτε μετά από διαγωνισμό, καθώς και της αρμοδιότητας ελέγχου της τήρησης των διατάξεων της νομοθεσίας από τις τηλεπικοινωνιακές επιχειρήσεις και της επιβολής σοβαρών διοικητικών κυρώσεων σε περίπτωση παραβίασης της τηλεπικοινωνιακής νομιμότητας.

Ο ρόλος της ΕΕΤΤ στην επιτυχία απελευθέρωσης και την εύρυθμη λειτουργία της αγοράς ήταν καθοριστικός. Αυτό οφείλεται στο ότι έχει πλήρη συνείδηση της ακριβούς εφαρμογής του σύγχρονου ευρωπαϊκού θεσμικού πλαισίου, το οποίο έθεσε τα απαραίτητα θεμέλια προκειμένου να επιτευχθεί η ομαλή μετάβαση στον ανταγωνισμό και η εύρυθμη, χωρίς προβλήματα ανάπτυξη και λειτουργία της τηλεπικοινωνιακής αγοράς. Τέλος, είναι σημαντικό να παραμείνει ισχυρή και ανεξάρτητη στο πλαίσιο του θεσμικού της ρόλου για την εναρμόνιση του κοινοτικού δικαίου στο ελληνικό ρυθμιστικό πλαίσιο.

3.2 Οι Επιπτώσεις της Απελευθέρωσης στην Αγορά (2001-2009)

3.2.1 Είσοδος Νέων Επιχειρήσεων στην Αγορά

Η πλήρης απελευθέρωση της ελληνικής αγοράς από την 1^η Ιανουαρίου 2001 προκάλεσε τη διαρκή είσοδο νέων τηλεπικοινωνιακών επιχειρήσεων. Στον Πίνακα 1 παρουσιάζεται η εξέλιξη του αριθμού των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην ελληνική τηλεπικοινωνιακή αγορά. Η εξέλιξη παρουσιάζεται ανάλογα με το είδος της άδειας λειτουργίας που απαιτείται (ειδικής ή γενικής άδειας). Μετά τον Ιούνιο του 2006, εφαρμόστηκε ο νέος Κανονισμός Γενικών Αδειών, ο οποίος εναρμονίζει πλήρως τη διαδικασία αδειοδότησης των παρόχων δικτύων ή/και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών στην Ελλάδα με το υφιστάμενο ευρωπαϊκό πλαίσιο. Η σημαντικότερη αλλαγή στο νέο κανονισμό αφορά στην κατάργηση των ειδικών αδειών και την ενσωμάτωσή τους στις γενικές άδειες (ΕΕΤΤ,2006).

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Ειδικές Άδειες	6	11	48	57	56	61	65
Γενικές Άδειες	151	215	251	235	247	267	297
Σύνολο	157	226	299	292	303	328	362

Πίνακας 1. Συνολικός αριθμός Ειδικών και Γενικών Αδειών ανά έτος (πηγή: Επισκόπηση αγορών ΕΕΤΤ 2005)

Παρατηρούμε ότι ο συνολικός αριθμός των ειδικών και γενικών αδειών κατά τη χρονική περίοδο 1999 έως 2005 παρουσίασε σημαντική αύξηση. Έως τον Δεκέμβριο του 2000 είχαν εκχωρηθεί 11 άδειες για την «εγκατάσταση λειτουργία και εκμετάλλευση σταθερού δικτύου και παροχή φωνητικής τηλεφωνίας». Μετά το 2001, οπότε χορηγήθηκε ο κύριος όγκος των Ειδικών Αδειών, κάθε έτος χορηγούνταν νέες Ειδικές Άδειες που αντιστοιχούσαν σε ποσοστό 5% και 15% των υφιστάμενων. Ωστόσο, είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι ο αριθμός των επιχειρήσεων που λειτουργούσαν ήταν μικρότερος από αυτόν που καταγράφεται στον κατάλογο της ΕΕΤΤ. Αρκετές από αυτές, αν και είχαν ενεργή άδεια, δεν είχαν δραστηριοποιηθεί παραγωγικά, καθώς επίσης να σημειωθεί ότι κατά τα έτη 2003 και 2004 η ΕΕΤΤ προέβη σε ανάκληση 10 αδειών. Όπως αποδείχτηκε στην πορεία, ο αριθμός των 362 επιχειρήσεων που κατείχαν άδεια το 2005, ήταν σαφώς πολύ μεγαλύτερος από εκείνον που μπορεί να είναι πραγματικά βιώσιμος για τα ελληνικά δεδομένα.

3.2.2 Οι Βασικοί Πάροχοι στην Αγορά των Τηλεπικοινωνιών

Σταθερή Τηλεφωνία

Ουσιαστικά έως το 2002, ο ΟΤΕ αποτελούσε το μοναδικό πάροχο στην αγορά σταθερής τηλεφωνίας στην Ελλάδα. Το σκηνικό, ωστόσο, φαίνεται να αλλάζει με την εισαγωγή του πλήρους ανταγωνισμού και τη δραστηριοποίηση το 2002- με αποφάσεις της ΕΕΤΤ- των εναλλακτικών παρόχων στην τηλεπικοινωνιακή αγορά, ενώ παρατηρούνται νέες συνεργασίες ή συγχωνεύσεις. Η αγορά αναπτύχθηκε περαιτέρω με την προσφορά

επιπρόσθετων τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών σε ανταγωνιστικές τιμές και οι εναλλακτικοί φορείς σταδιακά κατάφεραν να αποσπάσουν μονοψήφιο ποσοστό μεριδίου αγοράς, περίπου το 5% της κίνησης του ΟΤΕ.

Οι εταιρίες σταθερής τηλεφωνίας οι οποίες δραστηριοποιήθηκαν εμπορικά είναι (KANTOR, 2002) :

- Forthnet,
- Lannet,
- Telepassport,
- Teledome,
- A.C.N.,
- Algonet,
- Vivodi,
- Net One,
- Intraconnect, και
- Starcom.

Η Forthnet (μερίδιο κλάδου εναλλακτικών φορέων: 28,44%) και η Lannet (28,42%) είναι οι μεγαλύτερες εταιρείες όσον αφορά στον κύκλο εργασιών ακολουθούμενες σε απόσταση από την Telepassport (13,61%). Όσον αφορά στην κερδοφορία, θετικά αποτελέσματα έχουν μόνο η Telepassport και η Teledome με € 1.024 χιλ. και € 72 χιλ. αντίστοιχα. Ο κλάδος των εναλλακτικών φορέων είναι ακόμη ζημιογόνος στο σύνολό του καθώς δεν έχει αποκτήσει την κρίσιμη μάζα και επιπλέον καταγράφει υψηλές αποσβέσεις από τις επενδύσεις που πραγματοποίησε στο πρόσφατο παρελθόν (KANTOR, 2002).

Γενικότερα, κατά το χρονικό διάστημα 2002-2006, ο κλάδος της σταθερής τηλεφωνίας χαρακτηρίζεται από την έντονη παρουσία των εναλλακτικών παρόχων με αποτέλεσμα τη σταδιακή απώλεια μεριδίου αγοράς του ΟΤΕ που κατά το 2006 κατείχε το 82% της αγοράς σταθερής τηλεφωνίας σε σχέση με το 97% που κατείχε το 2002, ενώ στις ευρυζωνικές υπηρεσίες κατέχει το 58,8% της αγοράς. Το γεγονός αυτό πιστοποιεί τον αυξανόμενο ανταγωνισμό που παρατηρείται στα χρόνια αυτά και την άνοδο ορισμένων εναλλακτικών παρόχων (KANTOR, 2008).

Κινητή Τηλεφωνία

Αντίστοιχα οι εταιρίες κινητής είναι (KANTOR, 2002):

- Cosmote
- Telestet
- Vodafone
- Q Telecom

Κατά το διάστημα αυτό, παρατηρούνται σημαντικές αλλαγές αλλά και εξαγορές. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν η μετονομασία της Panafon σε Vodafone και της Telestet σε Tim το 2004 και σε Wind το 2007, καθώς και η εξαγορά της Q-Telecom από την Tim. Ο ανταγωνισμός στον κλάδο της κινητής τηλεφωνίας παραμένει ισχυρός με τα μερίδια αγοράς των εταιρειών να μη απέχουν σημαντικά μεταξύ τους. Η Cosmote ηγείται της αγοράς με την Vodafone και την Wind να ακολουθούν. Τα υψηλά επίπεδα ανταγωνισμού σε συνδυασμό με το φαινόμενο κορεσμού του κλάδου προκαλούν έντονες πιέσεις και δυσκολίες βελτίωσης του ARPU (μέσο μηνιαίο έσοδο ανά χρήστη) και διατήρησης της πελατειακής βάσης.

Στον Πίνακα 2 παρουσιάζεται η εξέλιξη του αριθμού των παρόχων σταθερής και κινητής τηλεφωνίας από το 2004 έως το 2009, η οποία από το 2008 και μετά ακολουθεί πτωτική τάση:

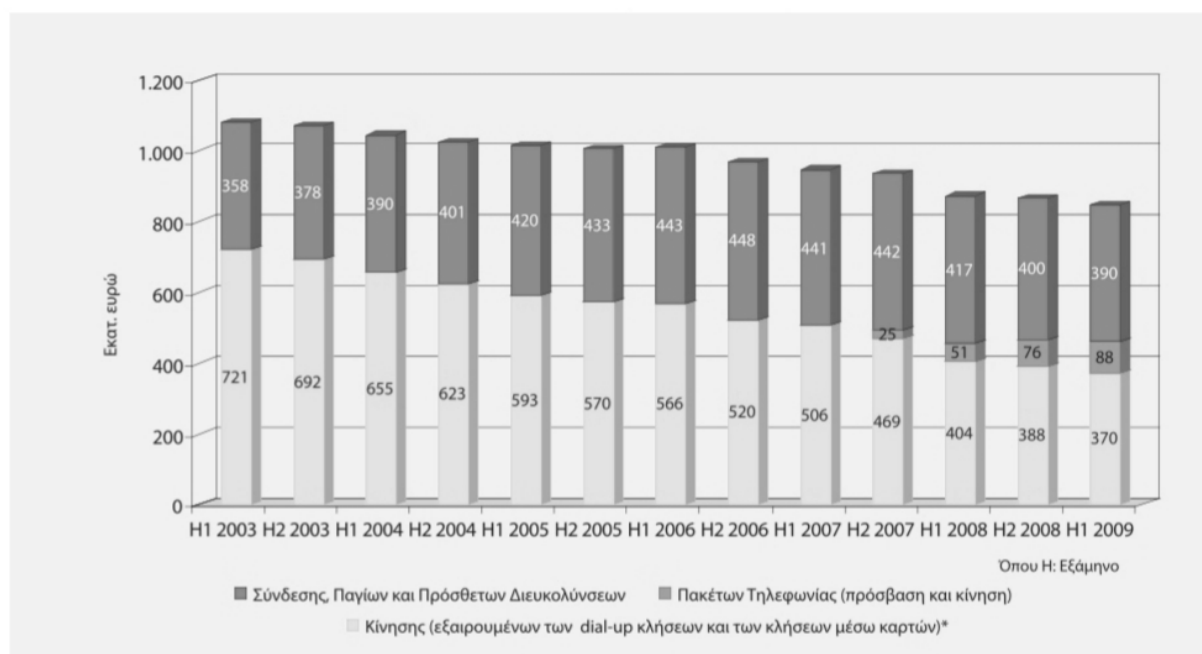
Πάροχοι	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Σταθερή	13	13	14	14	14	11
Τηλεφωνία						
Κινητή	4	4	4	4	3	3
Τηλεφωνία						

Πίνακας 2. Ενεργοί πάροχοι σταθερής και κινητής τηλεφωνίας (πηγή: Επισκόπηση αγορών ΕΕΤΤ, 2014)

3.2.3 Έσοδα της Ελληνικής Τηλεπικοινωνιακής Αγοράς

Σταθερή Τηλεφωνία

Σύμφωνα με το Διάγραμμα 1, το 2006 τα λιανικά έσοδα σταθερής τηλεφωνίας παρουσίασαν οριακή άνοδο, ενώ το 2007 και το 2008 συνεχίστηκε η αρνητική πορεία της τάξεως του 8%. Η εξέλιξη αυτή μπορεί να οφείλεται κυρίως στη συμπίεση των τιμών λόγω του αυξημένου ανταγωνισμού και την απώλεια μεριδίων της αγοράς προς όφελος της κινητής τηλεφωνίας.

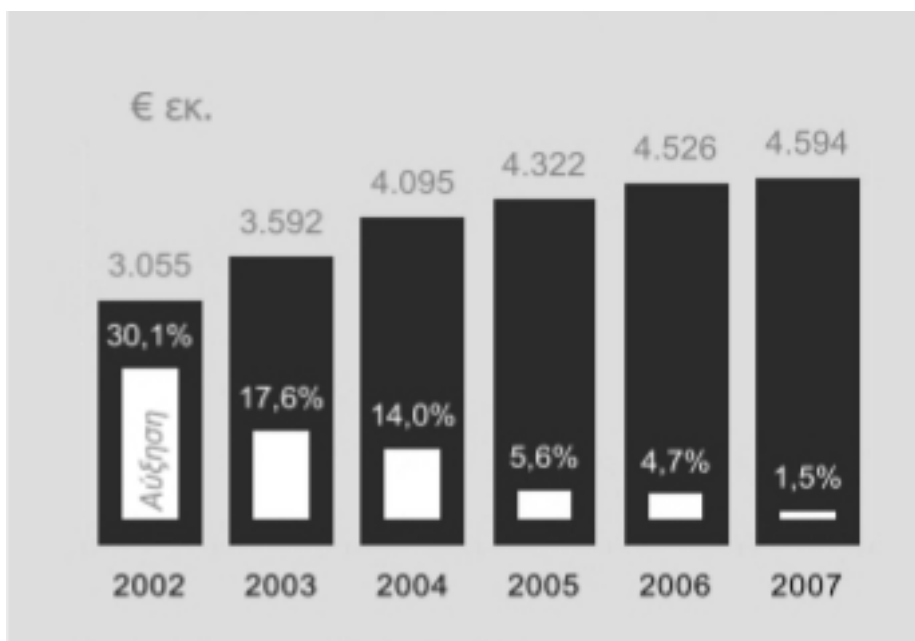

Διάγραμμα 1. Λιανικά Έσοδα Σταθερής Τηλεφωνίας (Πηγή : Επισκόπηση αγορών ΕΕΤΤ 2009, βάσει στοιχείων των αδειοδοτημένων παρόχων).

Κινητή Τηλεφωνία

Αν και η κινητή τηλεφωνία καθυστέρησε να κάνει την εμφάνισή της στην χώρα μας, η ανάπτυξή της σημείωσε αυξημένους ρυθμούς, συγκρίσιμους με αυτούς των άλλων ευρωπαϊκών χωρών στις οποίες είχε εμφανιστεί νωρίτερα .

Αξίζει να σημειωθεί ότι το 2003 ξεπερνάει τα αντίστοιχα κέρδη της σταθερής τηλεφωνίας. Η Ελλάδα είχε αναλογικά υψηλή συνεισφορά στον πανευρωπαϊκό ρυθμό αύξησης των εσόδων του κλάδου μέχρι το 2006. Σύμφωνα με το Διάγραμμα 2 το 2007 τα συνολικά έσοδα των εταιρειών κινητής τηλεφωνίας σημείωσαν αύξηση μόλις 1,5% σε σχέση με το προηγούμενο έτος, σε αντίθεση με το μέσο ρυθμό μεταβολής 12% την περίοδο 2001-2007 (ΟΠΑ & ICAP GROUP , 2008).

Διάγραμμα 2. Έσοδα κλάδου κινητής τηλεφωνίας (Πηγή: Μελέτη ΟΠΑ-ICAP 2008).

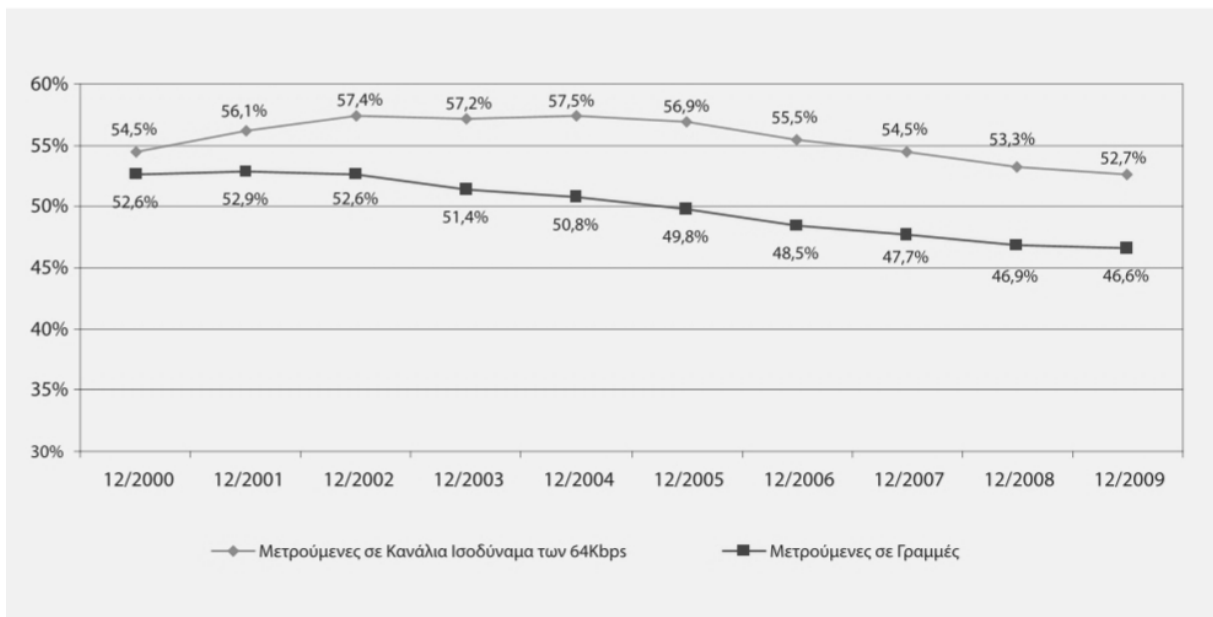
3.2.4 Τηλεφωνική Διείσδυση

3.3.4.1 Σταθερή Τηλεφωνία

Στην Ελλάδα η ανάπτυξη της σταθερής τηλεφωνίας, όπως εκφράζεται από τις κύριες τηλεφωνικές συνδέσεις παρουσίασε μία διαχρονική αύξηση. Ωστόσο, από το 2001 και μετά σημειώθηκε μείωση, λόγω του έντονου ανταγωνισμού της κινητής τηλεφωνίας και της αύξησης των ISDN, των ADSL γραμμών και των γραμμών Αδεσμοποίησης Πρόσβασης στον Τοπικό Βρόγχο (ΑΠΤΒ) πλήρους πρόσβασης μέσω των τηλεπικοινωνιακών παρόχων. Τα στοιχεία αυτά αποτυπώνονται στο Διάγραμμα 3 και παρουσιάζονται αναλυτικά στον Πίνακα 3:

	Κύριες Τηλεφωνικές γραμμές ΟΤΕ			Γραμμές ΑΠΤΒ Πλήρους Πρόσβασης	Σύνολο Γραμμών	Σύνολο Καναλιών 64Kbps
	PSTN	ISDN BRA	ISDN PRA			
Δεκ. 2000	5.659.274	96.972	3.946		5.760.192	5.971.598
Δεκ. 2001	5.607.726	199.033	5.385		5.812.144	6.167.342
Δεκ. 2002	5.412.796	349.747	6.022	93	5.768.658	6.293.043
Δεκ. 2003	5.200.231	448.490	6.668	650	5.656.039	6.297.901
Δεκ. 2004	5.078.709	525.426	7.138	1.787	5.613.060	6.345.488
Δεκ. 2005	4.927.622	578.505	7.094	5.018	5.518.239	6.302.470
Δεκ. 2006	4.778.245	597.867	6.213	12.176	5.394.501	6.172.545
Δεκ. 2007	4.509.564	579.533	6.185	232.582	5.327.864	6.086.762
Δεκ. 2008	4.110.102	548.388	5.971	589.234	5.253.695	5.975.242
Δεκ. 2009	3.787.132	517.369	5.743	937.878	5.248.122	5.932.038

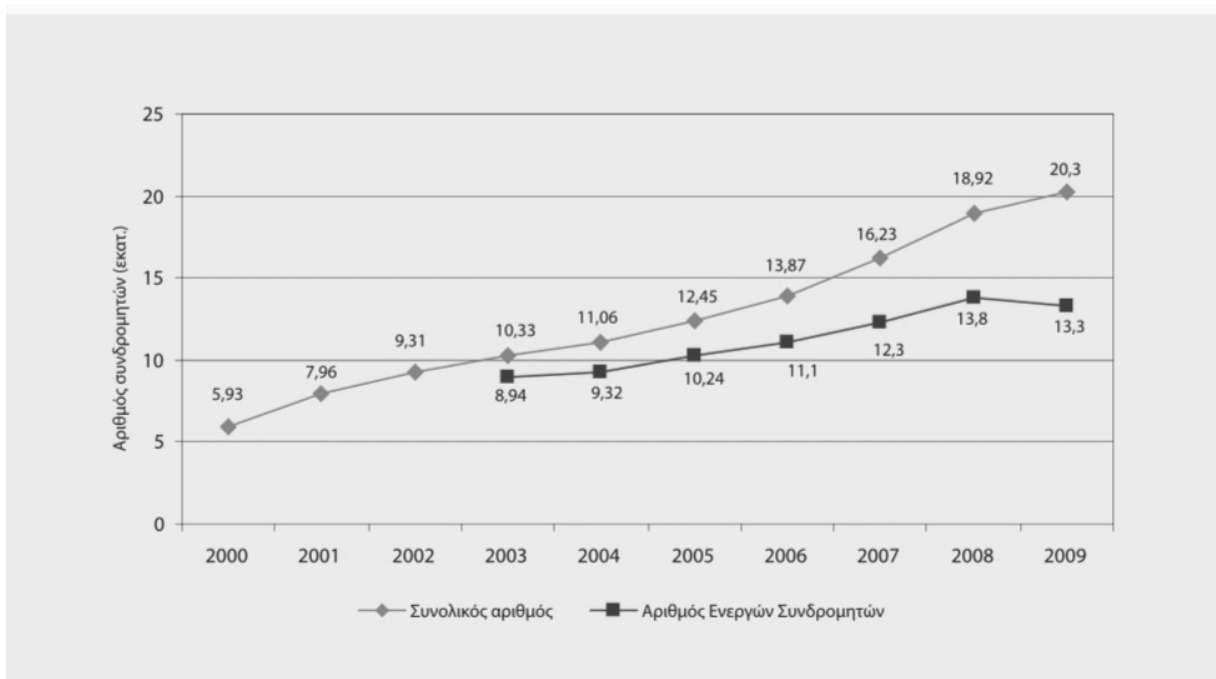
Πίνακας 3. Εξέλιξη των τηλεφωνικών γραμμών (Πηγή: Επισκόπηση αγορών ΕΕΤΤ 2009)

Διάγραμμα 3. Διείσδυση Κύριων Τηλεφωνικών Γραμμών στον Ελληνικό Πληθυσμό (Πηγή : Επισκόπηση αγορών ΕΕΤΤ 2009, βάσει στοιχείων των αδειοδοτημένων παρόχων).

3.2.4.2 Κινητή Τηλεφωνία

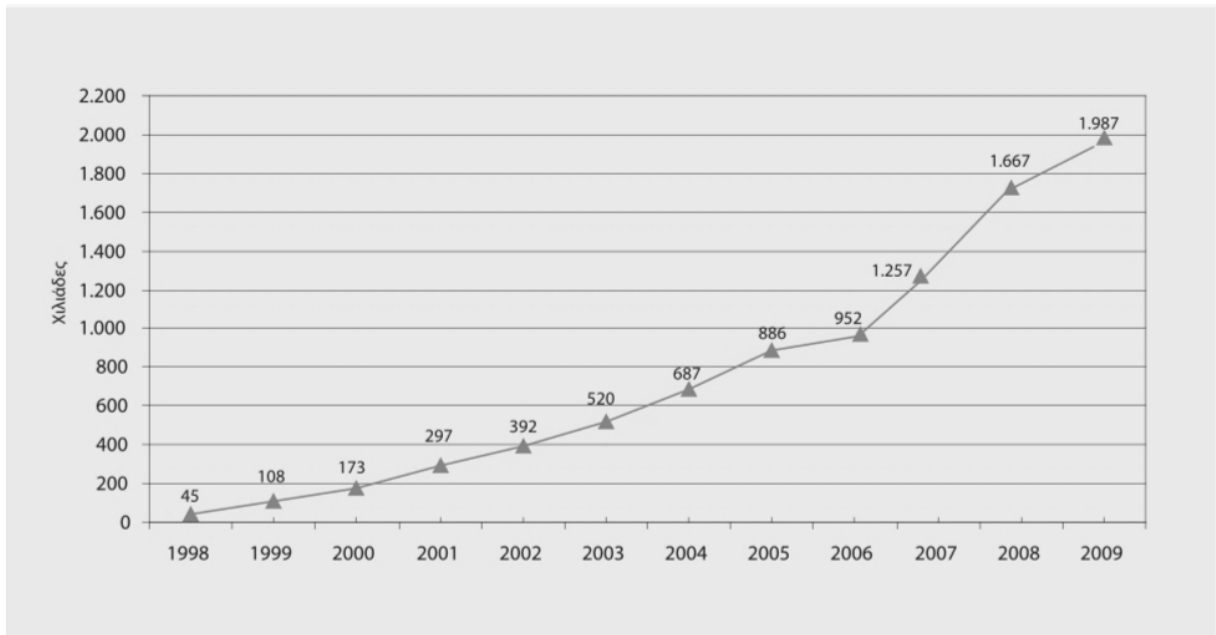
Κύριος μοχλός ανάπτυξης της αγοράς αποτελεί ο κλάδος της κινητής τηλεφωνίας λόγω της εγκαθίδρυσης της κινητής τηλεφωνίας ως της πιο διαδεδομένης μορφής επικοινωνίας, πρόσθετα ενισχυόμενη από το φαινόμενο αντικατάστασης της σταθερής με την κινητή επικοινωνία (fixed to mobile substitution). Η διείσδυση της κινητής τηλεφωνίας πραγματοποιήθηκε με έντονους ρυθμούς σημειώνοντας θεαματικά αποτελέσματα, φθάνοντας το 2006 στο 100% του πληθυσμού. Σύμφωνα με στοιχεία της ΕΕΤΤ (Διάγραμμα 4) ,το 2009 οι συνδρομητές της κινητής τηλεφωνίας στην Ελλάδα υπερέβησαν τα 20 εκατομμύρια παρουσιάζοντας αύξηση 7,3% σε σχέση με το 2008, ενώ η διείσδυση της κινητής τηλεφωνίας ανήλθε το Σεπτέμβριο του 2009 στο 125% υπερβαίνοντας τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (122%) .

Διάγραμμα 4. Αριθμός συνδρομητών κινητής τηλεφωνίας (Πηγή : Επισκόπηση αγορών ΕΕΤΤ 2009, βάσει στοιχείων των αδειοδοτημένων παρόχων).

3.2.4.3 Διαδίκτυο

Ο αριθμός των συνδρομητών του Διαδικτύου (Διάγραμμα 5) παρουσιάζει συνεχώς άνοδο και εκτιμάται ότι το Δεκέμβριο του 2009 προσέγγισε τα 2 εκατομμύρια (dial-up και ευρυζωνική πρόσβαση). Οι dial-up συνδέσεις παρουσιάζουν αναμενόμενα πτωτική τάση μετά το 2005 και το 2009 έπεσαν για πρώτη φορά κάτω από τις 100.000 που αντιστοιχεί περίπου σε 3,5% των συνολικών συνδρομητών. Η εικόνα της αγοράς υποδηλώνει ότι η ανάπτυξη της ευρυζωνικότητας δε βασίζεται αποκλειστικά σε μετάβαση συνδρομητών από dial-up σε ευρυζωνική πρόσβαση, αλλά και στην προσέλκυση νέων συνδρομητών.

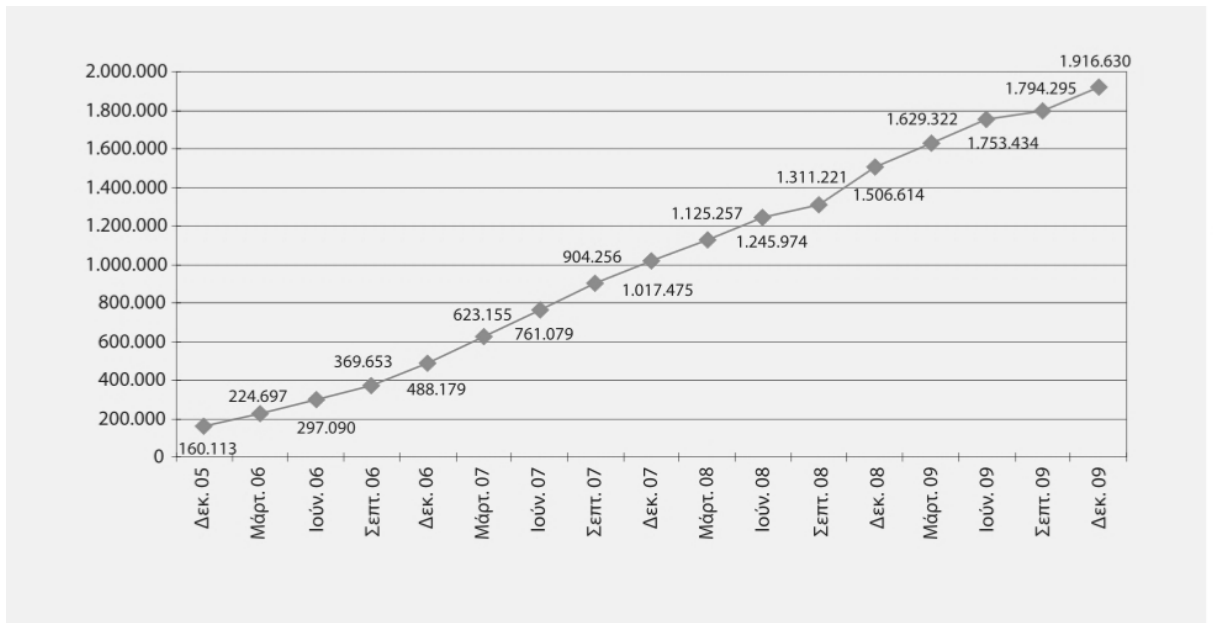
Διάγραμμα 5. Συνδρομητές διαδικτύου, 1998-2009 (Πηγή : Επισκόπηση αγορών ΕΕΤΤ 2009, βάσει στοιχείων των αδειοδοτημένων παρόχων).

3.2.4.4 Ευρυζωνικότητα

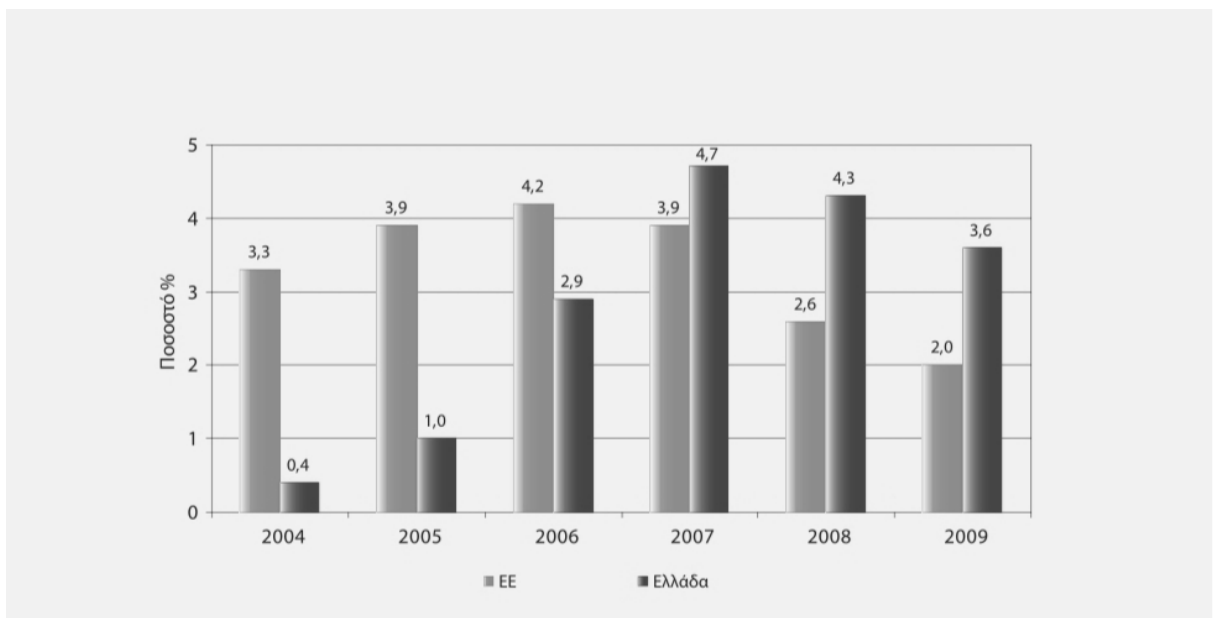
Ο αριθμός των ευρυζωνικών γραμμών στο τέλος του 2005 ανήλθε στις 160.113, γεγονός που την καθιστούσε ουραγό ανάμεσα στα 25 κράτη- μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με μόλις 1,45% διείσδυση στο πληθυσμό. Το γεγονός αυτό οφείλεται στην μονοδιάστατη ανάπτυξη, καθώς το 99% των ευρυζωνικών γραμμών βασιζόταν στην τεχνολογία ADSL, το οποίο αποτελεί δείγμα του χαμηλού επιπέδου ανταγωνισμού από άποψη υποδομών (ΕΕΤΤ,2005).

Η ανάπτυξη της ευρυζωνικής αγοράς συνεχίστηκε τα επόμενα χρόνια (Διάγραμμα 6), με την ευρυζωνική διείσδυση στη χώρα το 2009 να φτάνει το 17% επί του πληθυσμού, πετυχαίνοντας την τρίτη μεγαλύτερη άνοδο (3,6%) στην ΕΕ. Το γεγονός αυτό υποδηλώνει ότι συνεχίζεται η πορεία σύγκλισης της Ελλάδας με την υπόλοιπη Ευρώπη, η οποία είχε ξεκινήσει από το 2007 (Διάγραμμα 7). Ωστόσο, παρά τη συνεχιζόμενη άνοδο, η απόσταση που χωρίζει τη χώρα μας από την Ευρώπη εξακολουθεί να είναι μεγάλη, καθώς η μέση ευρωπαϊκή διείσδυση κυμαίνεται κοντά στο 25%, ενώ η σταδιακή μείωση του ρυθμού αύξησης της ευρυζωνικής διείσδυσης (από 4,7% το 2007

σε 3,6% το 2009), ενδεχομένως να αποτελεί ένδειξη σταδιακού κορεσμού της αγοράς (ΕΕΤΤ,2009).

Διάγραμμα 6. Εξέλιξη ευρυζωνικών γραμμών (Πηγή : Επισκόπηση αγορών ΕΕΤΤ 2009, βάσει στοιχείων των αδειοδοτημένων παρόχων).

Διάγραμμα 7. Ετήσια αύξηση της ευρυζωνικής διείσδυσης σε Ελλάδα και ΕΕ. Ευρυζωνικές γραμμές ανά 100 κατοίκους (Πηγή : 15η Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής).

3.2.5 Τιμολόγηση Υπηρεσιών

Σταθερή Τηλεφωνία

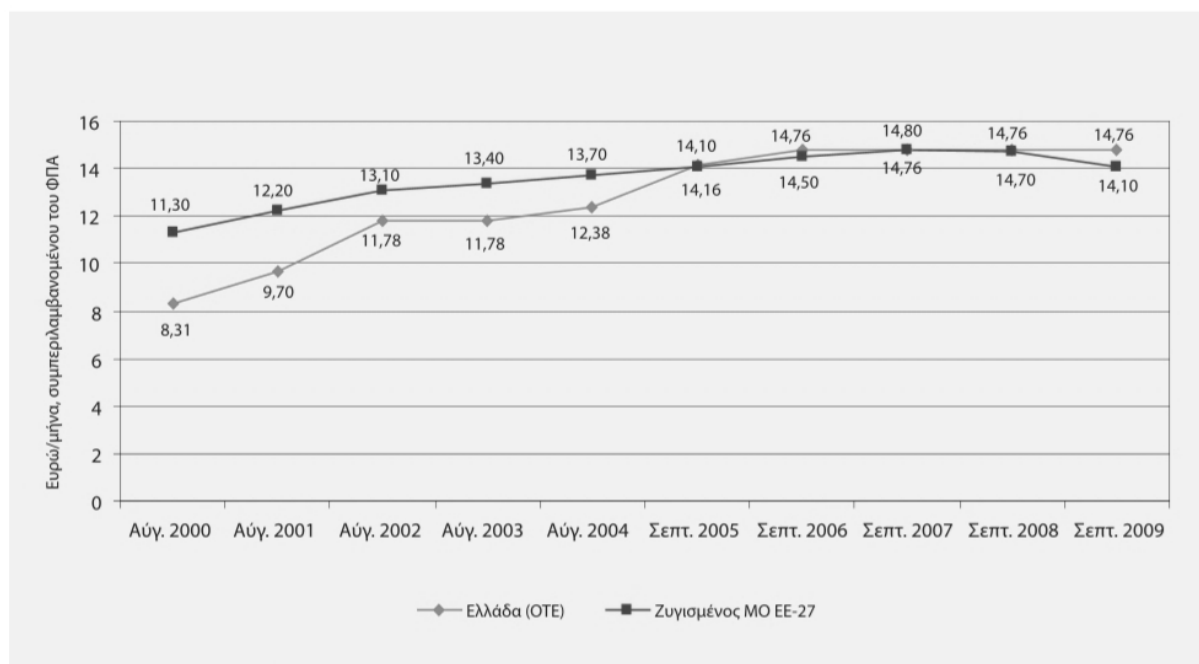
Στην αγορά των τηλεπικοινωνιών, στην οποία παρατηρείται σχετικά ικανοποιητικός βαθμός διείδυσης του ανταγωνισμού, η γενική τάση αντανακλά διαχρονικά μείωση των τιμών των υπηρεσιών. Στο σύνολο του τομέα, όμως, μετά τη μετοχοποίηση και αποκρατικοποίηση του ΟΤΕ και κατά την πρώτη δεκαετία απελευθέρωσης της αγοράς, οι χρεώσεις (τιμολόγια οικιακής χρήσης) των αστικών κλήσεων παρέμειναν σε γενικές γραμμές σταθερές (με εξαίρεση την περίοδο 1999-2000), ενώ των υπεραστικών και των διεθνών κλήσεων μειώθηκαν (Πίνακας 4).

Κατηγορίες κλήσεων	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Αστικές	0,21	0,31	0,36	0,31	0,31	0,31	0,31	0,31	0,31	0,31
Υπεραστικές	2,78	1,4	0,98	0,77	0,77	0,73	0,74	0,74	0,74	0,74
Διεθνείς	5,82	3,26	2,91	2,95	2,95	2,95	2,93	2,93	2,93	2,93
Μ.Ο	2,94	1,66	1,42	1,34	1,34	1,32	1,33	1,33	1,33	1,3

*ευρώ /10λεπτο

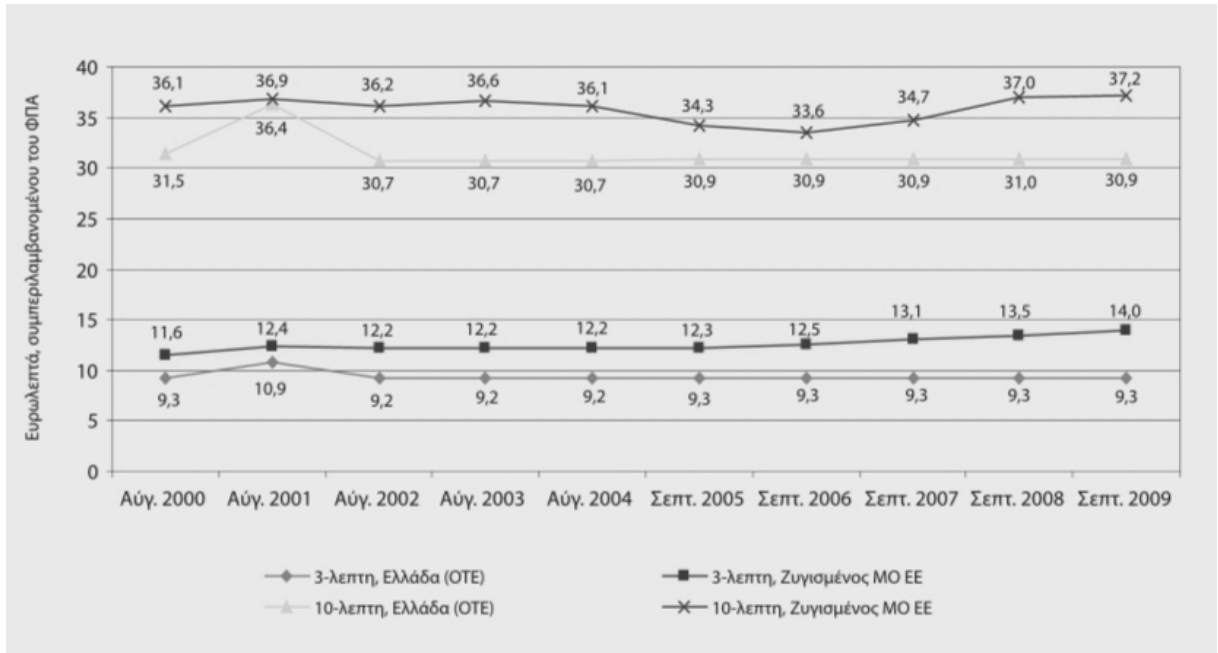
Πίνακας 4. Χρεώσεις τηλεφωνικών κλήσεων σταθερής τηλεφωνίας – Σύνολο παρόχων
(Πηγή: επεξεργασία στοιχείων Eurostat)

Όσον αφορά, ειδικότερα, την εξέλιξη των χρεώσεων και των τιμολογίων του ΟΤΕ, την περίοδο 1995-2010 σημαντική μείωση κατεγράφη στην τιμή των τελών σύνδεσης και κυρίως στις χρεώσεις των υπεραστικών κλήσεων. Οι χρεώσεις αστικής τηλεφωνίας και το μηνιαίο πάγιο τέλος σημείωσαν μικρή αύξηση και παρέμειναν γενικώς σε σταθερά επίπεδα. Επιπλέον, το μηνιαίο πάγιο για τον οικιακό χρήστη παραμένει υψηλότερο από το ζυγισμένο μέσο όρο των 27 κρατών- μελών της ΕΕ (Διάγραμμα 8).

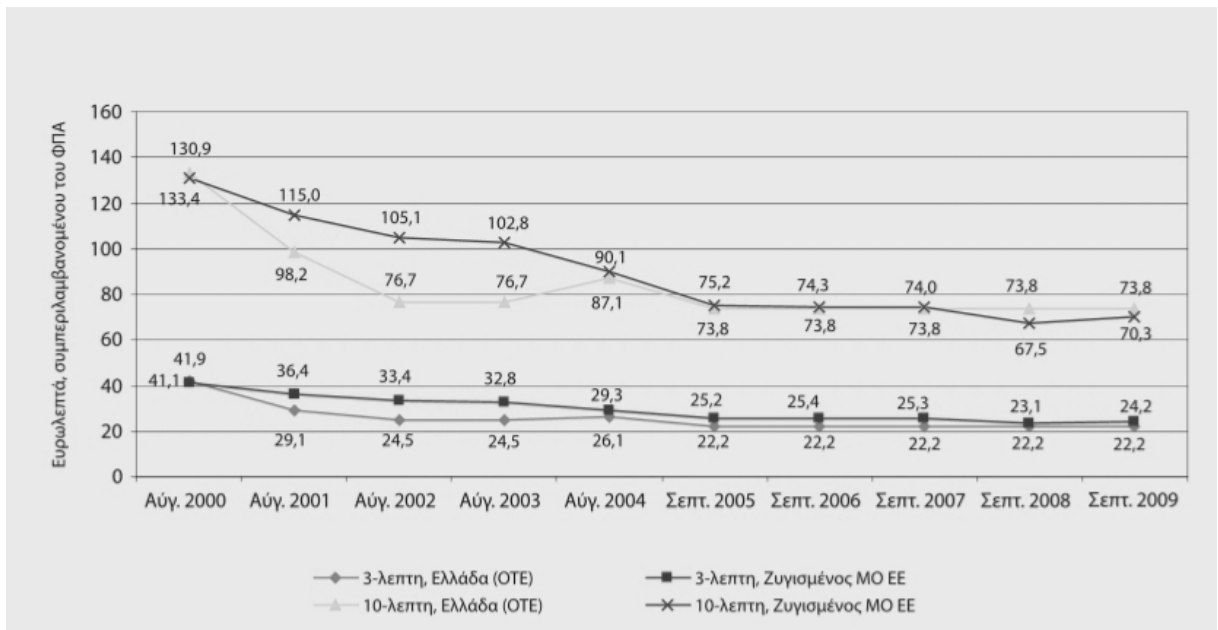

Διάγραμμα 8. Μηνιαίο πάγιο οικιακού χρήστη σταθερής τηλεφωνίας (Πηγή : Επισκόπηση Αγορών ΕΕΤΤ 2009).

Όπως προκύπτει από τα διαθέσιμα συγκριτικά δεδομένα (Διαγράμματα 9,10), οι εθνικές χρεώσεις των υπηρεσιών επικοινωνίας βρίσκονται χαμηλότερα από τον αντίστοιχο μέσο όρο της ΕΕ (ζυγισμένος μέσος όρος των πρώην κρατικών μονοπωλίων των κρατών μελών της ΕΕ), όσον αφορά στις αστικές κλήσεις και στις 3-λεπτες υπεραστικές, ενώ σε οριακά υψηλότερα επίπεδα στην κατηγορία 10-λεπτων υπεραστικών συνδιαλέξεων .

Διάγραμμα 9. Χρέωση 3-λεπτης και 10-λεπτης Αστικής Κλήσης Οικιακού Χρήστη (Πηγή :ΕΕΤΤ και 15η Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής).

Διάγραμμα 10. Χρέωση 3-λεπτης και 10-λεπτης Υπεραστικής Κλήσης Οικιακού Χρήστη (Πηγή :ΕΕΤΤ και 15η Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής).

Κινητή Τηλεφωνία

Οι τιμές της κινητής τηλεφωνίας, διαχρονικά, παρουσιάζουν μικρή μείωση καθ' όλη την περίοδο λειτουργίας της στην Ελλάδα. Οι υψηλές τιμές τα πρώτα χρόνια εξηγούνται, από τις τεράστιες επενδύσεις που απαιτούσε η δραστηριοποίηση στην συγκεκριμένη αγορά, με τη δημιουργία ενός άρτιου τηλεπικοινωνιακού δικτύου και τις δαπάνες για έρευνα και ανάπτυξη για υπηρεσίες και νέα προϊόντα.

Το κόστος για τον χρήστη κινητής τηλεφωνίας, προσδιορίζεται βάσει μεθοδολογίας που χρησιμοποιείται τόσο από την Ε.Ε. όσο και από τον ΟΟΣΑ για διεθνείς συγκρίσεις τιμολογίων. Σύμφωνα με αυτή, το μέσο έξοδο προσδιορίζεται με βάση ένα καθορισμένο «καλάθι» κλήσεων, το οποίο έχει καθοριστεί από τον ΟΟΣΑ και το οποίο εφαρμόζεται στα αντίστοιχα προγράμματα συμβολαίου των δύο σημαντικότερων εταιριών κινητής τηλεφωνίας κάθε κράτους – μέλους. Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΕΤΤ, το 2006 η Ελλάδα βρίσκεται πάνω από τη μέση της λίστας, με το μέσο μηνιαίο έξοδο να υπερβαίνει τα 29€ στα οποία εκτιμάται ότι ανέρχεται ο ευρωπαϊκός μέσος όρος. Το 2009, το έξοδο χρήσης, δηλαδή το μέσο μηνιαίο έξοδο για τον Έλληνα καταναλωτή έχει μειωθεί, ωστόσο σύμφωνα με την συγκριτική εξέλιξη παραμένει υψηλότερα από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (19,3€).

Διαδίκτυο

Το λιανικό κόστος ευρυζωνικής πρόσβασης στην Ελλάδα είναι γενικά χαμηλότερο από το μέσο λιανικό κόστος στην ΕΕ, και με ελάχιστες εξαιρέσεις είναι χαμηλότερο και από το μέσο λιανικό κόστος στα 15 παλαιά κράτη- μέλη της. Αναλυτικότερα και αναφορικά με τις υπηρεσίες του Διαδικτύου, η Ελλάδα είναι από τις πιο οικονομικές χώρες της ΕΕ σε σύγκριση τόσο με τα 27 κράτη μέλη όσο και με τον παλιό πυρήνα των 25 κρατών μελών. Όσον αφορά στις υπηρεσίες διαδικτύου και τηλεφωνίας η Ελλάδα συγκαταλέγεται μεταξύ των φθηνότερων κρατών μελών για δυο ζώνες ταχυτήτων: τη ζώνη έως 2 Mbps και τη ζώνη άνω των 20 Mbps (ΕΕΤΤ, 2009).

Ωστόσο, ιδίως την πενταετία 2005-2010, η τάση για πώληση ενιαίων τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών που συνδυάζουν σταθερή τηλεφωνία και παροχή πρόσβασης στο Internet συνείσφερε στη μείωση του συνολικού κόστους τηλεπικοινωνιών προς τον Έλληνα καταναλωτή. Συνεπώς, το μείγμα των υπηρεσιών

αντιστοιχεί σε διαφοροποιημένα προϊόντα (προσφορά πακέτων και συνδυαστικών υπηρεσιών) και ως εκ τούτου, η αναφορά στη μονάδα χρέωσης ανά είδος κλήσης δεν αποτελεί πλέον ενδεικτική μονάδα αποτύπωσης της εξέλιξης των τιμών, καθώς το συνολικό κόστος εξειδικεύεται στο πλαίσιο ευρύτερων (δύσκολα συγκρίσιμων) προγραμμάτων παροχής.

3.2.6 Επίδραση στην Απασχόληση

Σε επίπεδο κλάδου, η πρώτη δεκαετία (1996-2005) μετά την εισαγωγή των προγραμμάτων ιδιωτικοποίησης και την απελευθέρωση της αγοράς, επέφερε ευνοϊκή επίδραση στο μέγεθος της συνολικής απασχόλησης στις βασικές τηλεπικοινωνιακές υπηρεσίες (Πίνακας 5). Η αύξηση που παρατηρείται αφορά κυρίως στις νέες θέσεις που έχουν δημιουργηθεί στην κινητή τηλεφωνία και δευτερευόντως στις επιχειρήσεις σταθερής τηλεφωνίας και διαδικτύου. Οι νέες αυτές θέσεις εργασίας προϋποθέτουν υψηλή εξειδίκευση, ειδικές δεξιότητες και τεχνογνωσία ώστε οι εργαζόμενοι να μπορούν να ανταπεξέρχονται στο συνεχώς μεταβαλλόμενο τεχνολογικό περιβάλλον.

Ωστόσο, ο αριθμός του εργατικού δυναμικού στον ΟΤΕ, καταγράφει σταθερά πτωτική τάση. Η αυξανόμενη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα, συνοδεύεται από περιορισμό της απασχόλησης, πίεση για αύξηση της παραγωγικότητας, μεγαλύτερη επισφάλεια στις εργασιακές σχέσεις, ανταγωνισμό και διαφοροποίηση των αμοιβών και περιορισμό των προνομίων των εργαζομένων. Επιπλέον, η ιδιωτικοποίηση στον ΟΤΕ επηρέασε αρνητικά το καθεστώς των «παλαιών» υπαλλήλων, αλλά κυρίως έπληξε τους νεοπροσληφθέντες, οι οποίοι καλύπτονται από λιγότερο ευνοϊκούς όρους εργασίας. Πιο συγκεκριμένα, το 2005 με την απόσπαση της συναίνεσης της ΟΜΕ-ΟΤΕ υπεγράφη η Συλλογική Σύμβαση, η οποία απέβλεπε στην τροποποίηση του καθεστώτος των προσληφθέντων υπαλλήλων μετά το 2006 και την κατάργηση της μονιμότητας. Υπό αυτές τις συνθήκες άνοιξε ο δρόμος για την ψήφιση του Νόμου 3371/2005 και την εφαρμογή της εθελούσιας εξόδου του προσωπικού. Από το σύνολο των 5.200 περίπου που είχαν δικαίωμα πρόωρης αποχώρησης έκαναν χρήση 4.859 δηλαδή ποσοστό 93%. Μαζί με τους κανονικά συνταξιοδοτούμενους αποχωρούν μεταξύ Οκτωβρίου 2005 και τέλους 2006 συνολικά 5.400 περίπου εργαζόμενοι (ΟΤΕ, 2006).

Έτη	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Αριθμός εργαζομένων	25.732	26.163	24.700	25.000	28.383	44.361	40.223	23.208	21.391	19.596

Πίνακας 5. Αριθμός εργαζομένων στις τηλεπικοινωνίες την περίοδο 2000-2009 (Πηγή: Επισκόπηση αγορών ΕΕΤΤ 2014)

3.2.7 Ποιότητα των Παρεχόμενων Τηλεπικοινωνιακών Υπηρεσιών

Ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, σημαντικό στοιχείο της στρατηγικής του ΟΤΕ αποτέλεσε η θέσπιση οργανωμένου πλαισίου που αφορά στην ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών, στη μέτρηση των αποτελεσμάτων και εν γένει στη σχέση του με τους καταναλωτές, όπως οι δείκτες εξυπηρέτησης και αποτελεσματικότητας και οι εκθέσεις ποιότητας υπηρεσιών (Πεπραγμένα ΟΤΕ, 1996). Η πλήρης απελευθέρωση της τηλεπικοινωνιακής αγοράς (2001), διεύρυνε και ενίσχυσε τις δράσεις «στροφής» στον πελάτη, με προσανατολισμό στην προσπάθεια ανάκτησης και ενδυνάμωσης της εμπιστοσύνης του. Τόσο τα ποιοτικά χαρακτηριστικά όσο και τα συστήματα μέτρησης της ποιότητας εξελίχθηκαν και εμπλουτίστηκαν σε σημαντικό βαθμό ως συνέπεια του ανταγωνισμού στην αγορά, αλλά και εξαιτίας των ευρύτερων μεταβολών του τεχνολογικού περιβάλλοντος.

Παρότι αρχικά τα μετρούμενα μεγέθη αφορούσαν αμιγώς τεχνικές και διαδικαστικές πλευρές των υπηρεσιών, οι δείκτες αποτέλεσαν σημαντικό θετικό βήμα προς την κατεύθυνση της ποιοτικής αναβάθμισης των επικοινωνιών. Η ανάπτυξη υπηρεσιών που θα ανταποκρίνονται στις ιδιαίτερες εξειδικευμένες ανάγκες και απαιτήσεις του κοινού αποτέλεσε στο πλαίσιο αυτό κεντρικό στόχο (Ετήσιος απολογισμός ΟΤΕ, 2008). Το νέο πλαίσιο αντιστοιχεί σε διάκριση της ποιότητας των υποδομών (δίκτυο) και της παρεχόμενης υπηρεσίας, ενώ ορίζονται επίσης ορισμένες προδιαγραφές ως τιμές – δείκτες («στόχοι επιδόσεων»).

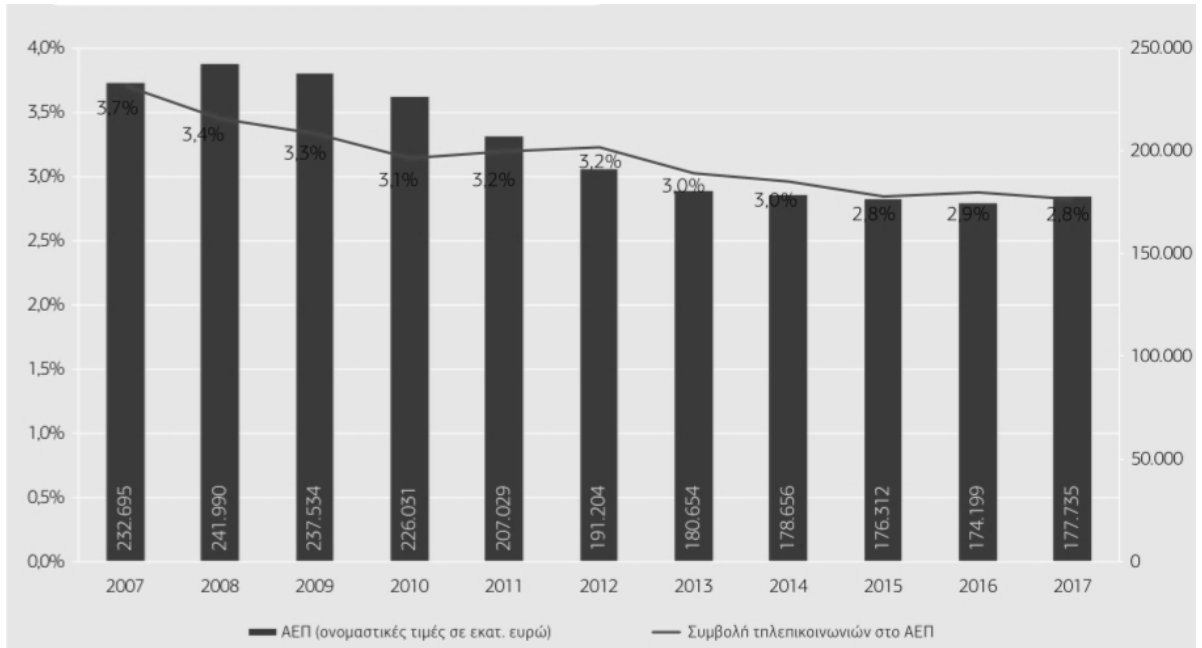
Ενδεικτικά, σύμφωνα με στοιχεία της ΕΕΤΤ, ο αριθμός των εκκρεμών αιτήσεων για παροχή νέας τηλεφωνικής σύνδεσης από 22 χιλ. το 1999, έφτασε περίπου στις 1.000 το 2006. Ομοίως, ο χρόνος αναμονής για σύνδεση στο δίκτυο μειώθηκε το 2002 σε περίπου μία εβδομάδα σε σχέση με τις 220 ημέρες το 1994. Τέλος, αναφορικά με την ποιότητα εξυπηρέτησης των πελατών, όπως αυτή καταμετρείται από το ποσοστό των ελαττωμάτων που επισκευάζονται σε 24 ώρες, διαπιστώνεται ότι το ποσοστό επιτυχίας της άμεσης αποκατάστασης των βλαβών παρουσιάζει αύξουσα πορεία στο διάστημα αυτό.

3.3 Οι Επιπτώσεις της Κρίσης στον Κλάδο (2010-σήμερα)

3.3.1 Οικονομικά Στοιχεία της Αγοράς των Τηλεπικοινωνιών

Συμβολή στο ΑΕΠ

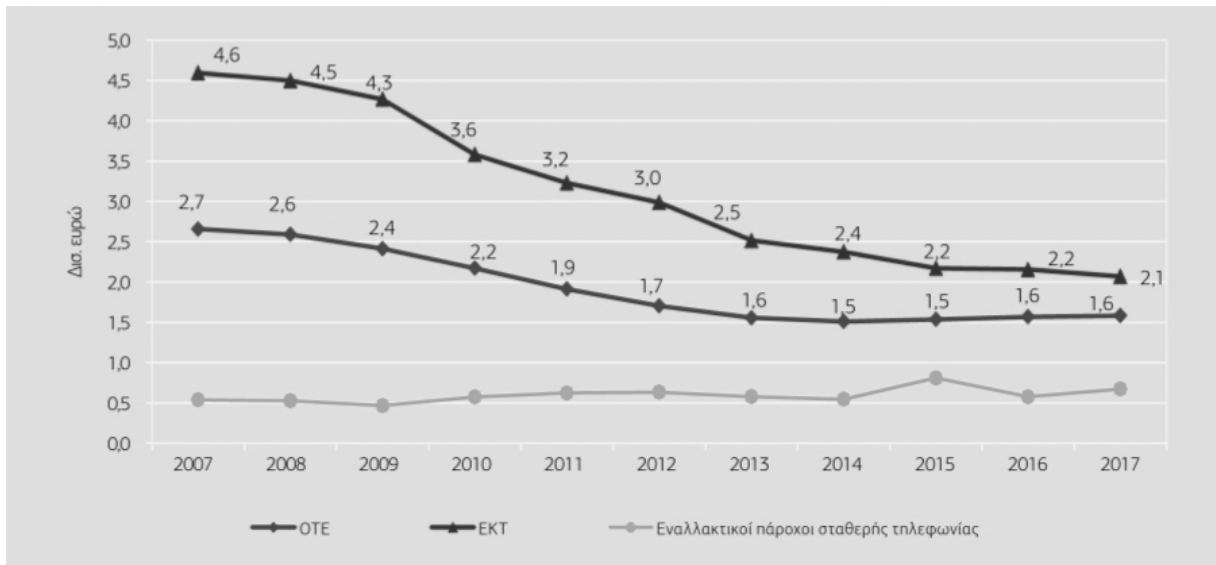
Η συμβολή του κύκλου εργασιών του κλάδου στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) της Ελλάδας παρουσιάζει φθίνουσα πορεία την τελευταία δεκαετία, φθάνοντας στο 2,8% το 2017 σε σχέση με το 2007 που ήταν 3,7% (Διάγραμμα 11). Επισημαίνεται ότι για την περίοδο αυτή, η μεσοσταθμική μείωση για το ΑΕΠ είναι -2,4%, ενώ για τον τηλεπικοινωνιακό τζίρο είναι -5,3%, γεγονός που καταδεικνύει τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στον κλάδο.

Διάγραμμα 11. Συμβολή τηλεπικοινωνιών στο ΑΕΠ (Πηγή: ΕΕΤΤ βάσει ερωτηματολογίου και ΕΛΣΤΑΤ)

Κύκλος εργασιών

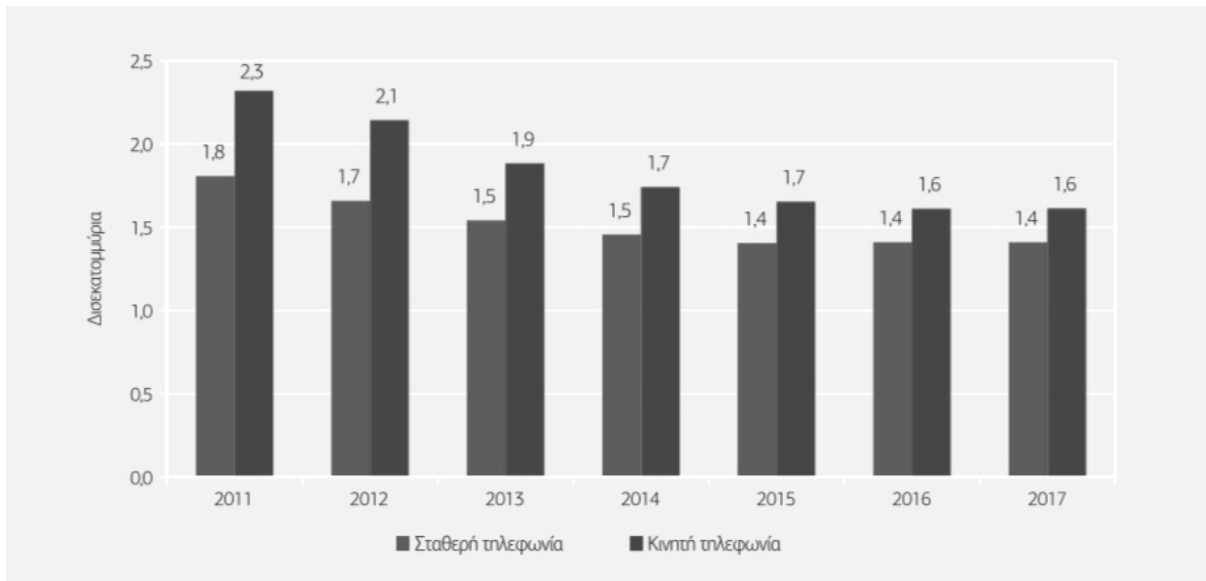
Υπό αυτές τις συνθήκες τα βασικά οικονομικά μεγέθη των παρόχων στην ελληνική αγορά τηλεπικοινωνιών μετά την μεσοσταθμική μείωση την περίοδο 2010-2017, φαίνεται να εισήλθαν σε σταθεροποίηση στα τέλη του 2017. Πιο συγκεκριμένα, ο κύκλος εργασιών στον τηλεπικοινωνιακό κλάδο για το 2017 αυξήθηκε οριακά ανερχόμενος στα 5 δισ. ευρώ (αύξηση 0,2% σε σχέση με το 2016). Ο κύκλος εργασιών του ΟΤΕ παρουσίασε αύξηση κατά 1%, που οφείλεται κυρίως στην αύξηση των εσόδων από τις ευρυζωνικές υπηρεσίες (αύξηση ευρυζωνικών γραμμών κατά 7,4%) και τις υπηρεσίες συνδρομητικής τηλεόρασης (αύξηση συνδρομητών τηλεόρασης κατά 4,2%). Στο Διάγραμμα 12 φαίνεται η απεικόνιση των σχετικών δεδομένων για τις εταιρίες σταθερής και κινητής τηλεφωνίας.

Διάγραμμα 12. Κύκλος εργασιών εταιριών σταθερής και κινητής τηλεφωνίας (Πηγή: Επισκόπηση αγορών ΕΕΤΤ 2017, βάσει αδειοδοτημένων παρόχων).

Λιανικά έσοδα

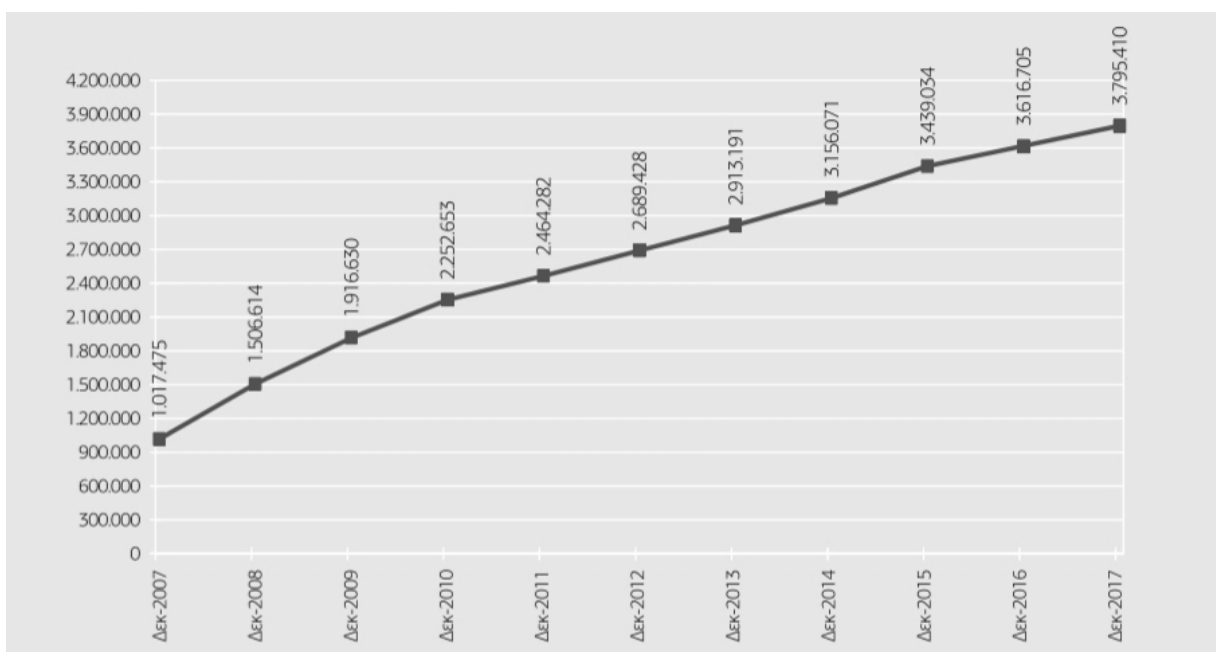
Το Διάγραμμα 13 παρουσιάζει την πορεία των λιανικών εσόδων σταθερής και κινητής τηλεφωνίας για την περίοδο 2011-2017. Τα λιανικά έσοδα κινητής τηλεφωνίας, μετά από έξι χρόνια συνεχούς μείωσης, αυξήθηκαν οριακά κατά 0,1% σε σχέση με το 2016 ανερχόμενα σε 1,6 δισ. ευρώ, ενώ αντίθετα οριακή μείωση κατά 0,1% σε σχέση με το 2016 καταγράφηκε στα λιανικά έσοδα σταθερής τηλεφωνίας, τα οποία και ανήλθαν στα 1,4 δισ. ευρώ. Τα έσοδα κινητής τηλεφωνίας αφορούν μόνο λιανικά έσοδα από φωνή και δεδομένα (εξαιρούνται τα έσοδα από συσκευές ή άλλες υπηρεσίες), ενώ τα έσοδα σταθερής τηλεφωνίας παρουσιάζονται συνολικά για την περίοδο 2011-2013 και από το 2014 και μετά αφορούν λιανικά έσοδα φωνής και Διαδικτύου.

Διάγραμμα 13. Εξέλιξη εσόδων σταθερής και κινητής τηλεφωνίας (Πηγή: Επισκόπηση αγορών ΕΕΤΤ 2017, βάσει αδειοδοτημένων παρόχων).

3.3.2 Η Εξέλιξη της Ευρυζωνικότητας

Στο τέλος του 2017, οι ευρυζωνικές συνδέσεις ανήλθαν σε 3.795.410 έναντι 3.616.705 στο τέλος του 2016, σημειώνοντας αύξηση 4,9% σε ετήσια βάση (Διάγραμμα 14), η οποία είναι χαμηλότερη της αντίστοιχης περασμένης χρονιάς (5,2%).

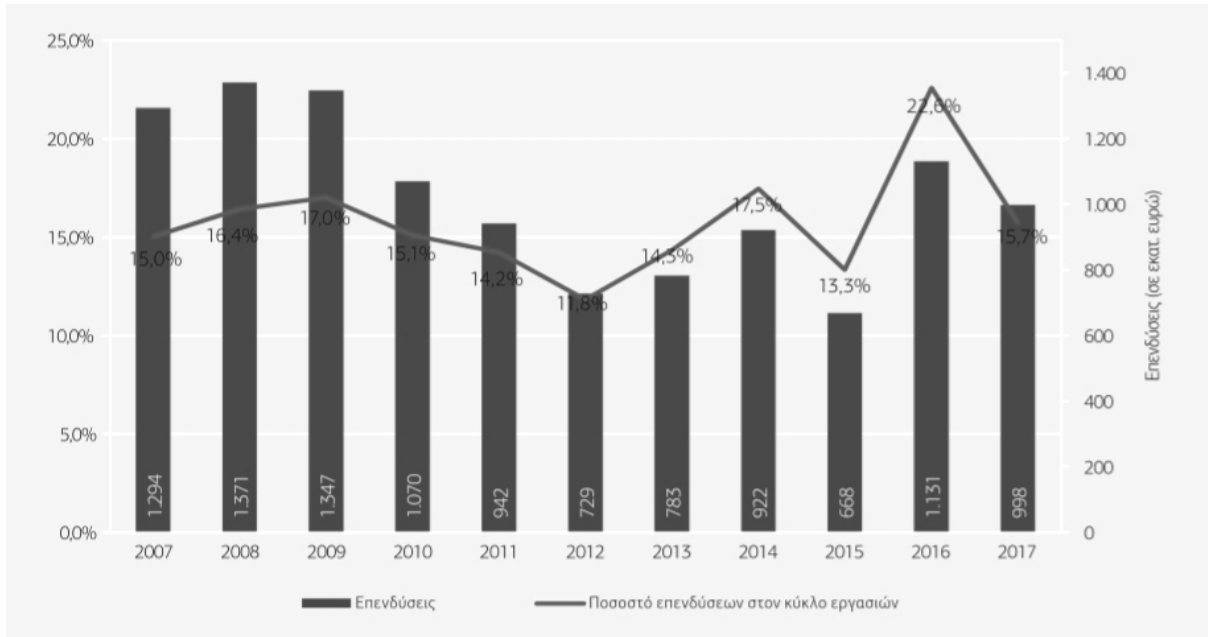
Διάγραμμα 14. Εξέλιξη ευρυζωνικών γραμμών (Πηγή: Επισκόπηση αγορών ΕΕΤΤ 2017, βάσει στοιχείων των αδειοδοτημένων παρόχων)

Η διείσδυση των ευρυζωνικών συνδέσεων, δηλαδή ο αριθμός ευρυζωνικών συνδέσεων ανά 100 κατοίκους, έφτασε στο 35,2% το 2017 έναντι 33,3% το 2016, διατηρώντας την στην 10η θέση μεταξύ των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ). Η Ελλάδα εξακολούθησε να υπερβαίνει, έστω και οριακά, τον αντίστοιχο ευρωπαϊκό μέσο όρο, παρουσιάζοντας ελαφρά μεγαλύτερο ρυθμό αύξησης της ευρυζωνικής διείσδυσης από τον αντίστοιχο ευρωπαϊκό μέσο ρυθμό, έχοντας πετύχει τη σύγκλιση με την Ευρώπη σε όρους διείσδυσης ανεξαρτήτως ταχύτητας ή τεχνολογίας. Παράλληλα, η ζήτηση ευρυζωνικών γραμμών υπέρ-υψηλών ταχυτήτων συνέχισε να αυξάνεται, με αποτέλεσμα τον Ιούνιο 2017 οι ευρυζωνικές συνδέσεις σε ταχύτητες άνω των 30Mbps να αποτελούν περίπου το 44,4% του συνόλου, με την Ελλάδα να κατέχει την τελευταία θέση ανάμεσα στα κράτη-μέλη της ΕΕ (ΕΕΤΤ, 2017).

3.3.3 Επενδυτική Δραστηριότητα

Το σύνολο των επενδύσεων των παρόχων ηλεκτρονικών επικοινωνιών το 2017 παρουσίασε μείωση κατά 11,8%, ανερχόμενο οριακά κοντά στο επίπεδο του 1 δισ. ευρώ και αντιστοιχεί στο 19,9% του συνολικού κύκλου εργασιών του κλάδου, γεγονός που οφείλεται στις αυξημένες επενδύσεις από τους τρεις μεγάλους παρόχους (Όμιλος ΟΤΕ, VODAFONE, WIND) τόσο σε σταθερά (δίκτυα οπτικής ίνας μέχρι το σπίτι-FTTH) όσο και σε κινητά δίκτυα (Διάγραμμα 15). Συγκεκριμένα, οι επενδύσεις σε σταθερά δίκτυα για το 2017 αποτέλεσαν περίπου το 53% των συνολικών επενδύσεων και το υπόλοιπο 47% επενδύθηκε σε κινητά δίκτυα. Η πλειονότητα των επενδύσεων των παρόχων ηλεκτρονικών επικοινωνιών για το 2017 πραγματοποιήθηκε στην τηλεπικοινωνιακή υποδομή και στις υπηρεσίες αδειοδότησης ή/και δικαιωμάτων χρήσης. Για τις μεγαλύτερες εταιρίες σταθερής και κινητής τηλεφωνίας, οι επενδύσεις συγκεντρώθηκαν μεταξύ του 5% και του 30% της αξίας των συνολικών εσόδων τους σε υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών (ΕΕΤΤ, 2017).

Η μεσοσταθμική μείωση που παρουσίασε ο κύκλος εργασιών την περίοδο 2010-2017 κυμάνθηκε στο -6,7%. Παράλληλα, οι επενδύσεις επέστρεψαν σε μεσοσταθμική μείωση -1,4%. Κατά συνέπεια και για την ίδια περίοδο ο ΟΤΕ μπορεί μεσοσταθμικά να έχασε 6,1% των εσόδων του, ωστόσο σημείωσε αύξηση 12,1% στις επενδύσεις του.

Διάγραμμα 15. Επενδύσεις παρόχων ηλεκτρονικών επικοινωνιών (Πηγή: Επισκόπηση αγορών ΕΕΤΤ 2017, βάσει στοιχείων αδειοδοτημένων παρόχων)

3.3.4 Εξαγορές και Συγχωνεύσεις

Είναι γενικά αποδεκτό ότι η αγορά των τηλεπικοινωνιών έχει οδηγηθεί σε σημείο κορεσμού με τα επίπεδα διείσδυσης σταθερής και κινητής τηλεφωνίας να αγγίζουν το 100%, καθιστώντας τις συγχωνεύσεις και τις εξαγορές των εταιρειών επιτακτική ανάγκη. Παράλληλα, η οικονομική κρίση και η αβεβαιότητα έχουν ως αποτέλεσμα την αποδυνάμωση της αγοράς και επιπρόσθετα η δανειοδότηση των εταιριών είναι αδύνατον να εξυπηρετηθεί. Η ανάγκη σύγκλισης μεταξύ σταθερής και κινητής τηλεφωνίας είναι ιδιαίτερα ελκυστική για μικρούς τηλεπικοινωνιακούς παρόχους που αναζητούν προοπτικές ανάπτυξης και δημιουργεί πρόσφορο έδαφος για συνέργειες και συγχωνεύσεις. Οι συνέργειες προσφέρουν ένα μεγάλο φάσμα επιλογών στις εταιρείες ώστε να προσαρμόζονται σε όλες τις παραπάνω αλλαγές. Τους επιτρέπει να αυξήσουν την επιχειρηματική τους δύναμη και να εισχωρήσουν σε νέες αγορές εντός και εκτός συνόρων.

Όσον αφορά τον αριθμό των παρόχων κινητής τηλεφωνίας και των κύριων παρόχων στη σταθερή τηλεφωνία, πλέον μόνο 5 δραστηριοποιούνται στη σταθερή και 4 στην κινητή (Πίνακας 6). Αναφορικά με τα μερίδια των παρόχων προηγείται η COSMOTE (45%-55%) και ακολουθούν η VODAFONE (15%-25%), η WIND(15%-25%), η FORTHNET (10%-15%) και η CYTA (5%-10%). (ΕΕΤΤ,2017)

Πάροχοι	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Σταθερή Τηλεφωνία	14	14	11	11	11	9	8	8	6	6	5
Κινητή Τηλεφωνία	4	3	3	3	3	3	3	4	4	4	4

Πίνακας 6. Ενεργοί πάροχοι σταθερής & κινητής τηλεφωνίας (πηγή: Επισκόπηση αγορών ΕΕΤΤ 2017)

Στην ελληνική τηλεπικοινωνιακή αγορά, οι συγχωνεύσεις και οι εξαγορές επιχειρήσεων αποτελούν σύνθηρες φαινόμενο που εκτυλίσσεται στα πλαίσια του σύνθετου και δυναμικού περιβάλλοντος των τελευταίων ετών.

Ορόσημο - εξαγορά στον κλάδο των τηλεπικοινωνιών αποτέλεσε το 2008 η παραχώρηση του 25% του Ομίλου ΟΤΕ στην γερμανική εταιρία Deutsche Telekom (DT), αντίστοιχο ποσοστό με αυτό που διατηρούσε το Ελληνικό Δημόσιο. Ταυτόχρονα με την οικονομική κρίση στην Ελλάδα, κλείνεται η συμφωνία για την περαιτέρω πώληση μετοχών και δικαιωμάτων ψήφου του Ελληνικού Δημοσίου με αποτέλεσμα το 2011 η DT να κατέχει ποσοστό 40%. Το πρώτο εξάμηνο του 2018, πραγματοποιήθηκε εξαγορά επιπλέον ποσοστού, με την DT να συμμετέχει πλέον με το μεγαλύτερο ποσοστό του 46% στο μετοχικό κεφάλαιο του Ομίλου ΟΤΕ.

Παράλληλα, η WIND Hellas - Τηλεπικοινωνίες Α.Ε.Β.Ε το 2007 εξαγόρασε την Tellas, προσφέροντας υπηρεσίες διαδικτύου, σταθερής και κινητής τηλεφωνίας σε έναν ενιαίο λογαριασμό. Το 2014, η Hellas online (HOL) εξαγοράστηκε πλήρως από την Vodafone έναντι 57,2 εκατ. ευρώ και αντικαταστάθηκε από την Vodafone Home. Με τη συμφωνία αυτή, η Vodafone καθίστατο ακόμη πιο ισχυρή, αξιοποιώντας περαιτέρω τις

δυνατότητες της HOL, με 519χιλ. συνδρομητές και 11% μερίδιο αγοράς πελατών σταθερής επικοινωνίας, στο τέλος του 2013 (Βικιπαίδεια).

Το φθινόπωρο του 2016, οι πιστώτριες τράπεζες ΕΤΕ, Πειραιώς και Alpha bank έχουν αποκτήσει τον έλεγχο της Forthnet , στο πλαίσιο της κάλυψης, μέσω ιδιωτικής τοποθέτησης , μέρους μετατρέψιμου ομολογιακού δανείου που εξέδωσε η εταιρία. Μέχρι πρότινος κατείχαν το 32,8% , ενώ μετά την άσκηση των δικαιωμάτων κατέχουν αθροιστικά το 36,2% και αν μετατρέψουν και τις υπόλοιπες ομολογίες θα ελέγχουν συνολικά κοντά στο 70% της εταιρίας. Εν εξελίξει φαίνεται να είναι ο διαγωνισμός για την πώληση των μετοχών, δανείων και μετατρέψιμων ομολογιών που κατέχουν οι τράπεζες , με δεδομένο ότι πρόκειται για ένα εγχείρημα με υψηλό βαθμό δυσκολίας και χωρίς χρονικό ορίζοντα ολοκλήρωσης (Η Καθημερινή, 02-11-2017).

Τέλος, στις αρχές του 2018 η Vodafone κατέβαλε 118,1 εκατ. ευρώ για την απόκτηση του 100% των μετοχών της Cyta Hellas, κίνηση η οποία ενισχύει σημαντικά την συνδρομητική της βάση. Ειδικότερα η Cyta, η οποία εδώ και καιρό αναζητούσε επενδυτή, διαθέτει ένα πελατολόγιο 307 χιλιάδων συνδρομητών για τη σταθερή τηλεφωνία και 51 χιλιάδων συνδρομητών για την κινητή τηλεφωνία, καθώς και ιδιόκτητο εγκατεστημένο δίκτυο οπτικών ινών.

3.3.5 Εξέλιξη του Ανταγωνισμού και Τάσεις

Μετά από μία δύσκολη περίοδο μετασχηματισμών, την είσοδο και την έξοδο διαφόρων επιχειρήσεων στην αγορά, αλληπάλληλες συγχωνεύσεις και εξαγορές, σήμερα οι τεχνολογικές εξελίξεις από τη μία πλευρά και η πίεση λόγω ύφεσης από την άλλη, ορίζουν πλέον το νέο επιχειρηματικό περιβάλλον. Η τεχνολογική σύγκλιση επικοινωνιών , διαδικτύου και πληροφορικής έχει ως αποτέλεσμα ο ανταγωνισμός να σχετίζεται πλέον όχι μόνο με τη μεταφορά φωνής, αλλά με την προσφορά ολοκληρωμένων τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών και συνδυαστικών πακέτων. Αυτές οι τεχνολογικές εξελίξεις διαμορφώνουν και τις αντίστοιχες προοπτικές των τηλεπικοινωνιών στην Ελλάδα: μετατόπιση του ανταγωνισμού στην παροχή υπηρεσιών υψηλής προστιθέμενης αξίας, διαρκής εισαγωγή καινοτομιών στην αγορά και ανάδειξη

των ωφελειών σε όρους βελτίωσης της παραγωγικότητας των χρηστών σε επιχειρηματικές δραστηριότητες (Τσακανίκας, 2014).

Βασική συνθήκη για την υλοποίηση των παραπάνω είναι οι σύγχρονες ευρυζωνικές υποδομές και οι καινοτόμες τεχνολογίες δικτύων . Σε πλήρη εξέλιξη βρίσκονται οι επενδύσεις των παρόχων για την ανάπτυξη τηλεπικοινωνιακών δικτύων νέας γενιάς (NGA- Next Generation Access Network). Οι εταιρίες ΟΤΕ, Vodafone και Wind, οι οποίες επενδύουν στην αναβάθμιση των δικτύων τους στο πλαίσιο του Κανονισμού της ΕΕΤΤ για το vectoring, σταδιακά προχωρούν σε περιοχές στην εμπορική διάθεση νέων αναβαθμισμένων υπηρεσιών σύνδεσης στο διαδίκτυο με ταχύτητες 50, 100 και 200mbps. Ειδικότερα, τα τελευταία έξι χρόνια, οι επενδύσεις του ΟΤΕ σε οπτικές ίνες και δίκτυα νέας γενιάς ξεπερνούν τα 2 δισ. Ευρώ με τελικό επενδυτικό πλάνο τα δίκτυα FTTH (Fiber to the home – οπτική ίνα στο σπίτι) (Naftemporiki.gr).

Στο σημερινό περιβάλλον, πέρα από τα ζητήματα επιλογών των σχέσεων μεταξύ της δεσπόζουσας επιχείρησης και των εναλλακτικών, των περιορισμών που δημιουργούν οι επενδύσεις σε προηγούμενες τεχνολογίες , τη γενική δυσκολία στον συντονισμό εκτέλεσης μεγάλων έργων, έρχεται να προστεθεί η οικονομική κρίση και η έλλειψη κρατικής νομοθετικής και χρηματοδοτικής παρέμβασης. Με δεδομένες αυτές τις συνθήκες, είναι απαραίτητη η συμφωνία σε ένα γενικό πλαίσιο δράσης και η συνεργασία όλων των μερών (πάροχοι, ΕΕΤΤ, Κράτος), ώστε να οδηγηθούμε στη νέα ψηφιακή εποχή. Οι χώρες που θέλουν να συμμετέχουν στις επερχόμενες αλλαγές της ψηφιακής εποχής και να μείνουν ανταγωνιστικές στο διεθνές περιβάλλον, καλούνται να ανταποκριθούν στο διπλό στοίχημα: όχι μόνο να φτιάξουν τα δίκτυα- τις «ψηφιακές λεωφόρους» της νέας εποχής - αλλά να δημιουργήσουν το περιβάλλον, τις προϋποθέσεις και τις εφαρμογές που θα «τρέξουν» πάνω σε αυτά (Insider.gr).

Κεφάλαιο 4

Δεδομένα και Μεθοδολογία

4.1 Αντικείμενο της Έρευνας

Με την παρούσα έρευνα εξετάζονται οι επιπτώσεις της μεταρρύθμισης του ελληνικού τομέα των τηλεπικοινωνιών σε κρίσιμους τομείς, όπως η δομή της αγοράς, ο ανταγωνισμός, η τιμολόγηση των υπηρεσιών και η απασχόληση. Επίσης, αντλούνται πληροφορίες σχετικά με τις προοπτικές, όπως τις αντιλαμβάνονται οι ίδιοι οι εργαζόμενοι. Ειδικότερα, με βάση τη θεωρητική προσέγγιση ερευνούμε:

- Τις επιπτώσεις της ιδιωτικοποίησης και του ανταγωνισμού στη δομή της αγοράς.
- Τη συσχέτιση της μεταρρύθμισης του τομέα των τηλεπικοινωνιών με την απασχόληση στον κλάδο.
- Τις αλλαγές που επέφερε η απελευθέρωση της αγοράς στην πολιτική τιμολόγησης.
- Την ανεξαρτησία και την αποτελεσματικότητα της Ρυθμιστικής Αρχής.
- Τις προοπτικές του κλάδου, σε όλους τους παραπάνω τομείς.

4.2 Ερευνητικός Σχεδιασμός

4.2.1 Συλλογή Δεδομένων

Μέθοδος Συλλογής Δεδομένων

Μία από τις πιο γνωστές μεθόδους συλλογής υλικού είναι το ερωτηματολόγιο. Είναι ένα έντυπο, που περιλαμβάνει μια σειρά δομημένων ερωτήσεων, στις οποίες ο ερωτώμενος καλείται να απαντήσει με καθορισμένη σειρά (de Vaus, 2002).

Τα κυριότερα πλεονεκτήματα των ερωτηματολογίων είναι τα εξής:

- είναι οικονομικότερα.
- μπορούν να αποσταλούν σε μεγάλο αριθμό ανθρώπων.
- είναι εύκολη η δημιουργία και η χρήση τους.
- οι ερωτώμενοι μπορούν να εκφραστούν ελεύθερα (έλλειψη άμεσης επικοινωνίας).
- οι τρόποι ανάλυσης του υλικού είναι τυποποιημένοι.
- ο ερευνητής δεν μπορεί να επηρεάσει τις απαντήσεις.
- είναι η λιγότερο χρονοβόρα μέθοδος.

Τα κυριότερα μειονεκτήματα των ερωτηματολογίων είναι τα εξής:

- ο ερευνητής δεν είναι σε θέση να αποσαφηνίσει τις ερωτήσεις ανοιχτού τύπου.
- υποχρεώνει τον ερωτηθέντα να απαντήσει με έναν συγκεκριμένο τρόπο.

Διαδικασία Συλλογής Δεδομένων

Στην παρούσα διατριβή η συλλογή των δεδομένων έγινε με την χρήση ηλεκτρονικού ερωτηματολογίου , μέσω της ηλεκτρονικής πλατφόρμας διεξαγωγής ερευνών της Google . Στην εισαγωγή του ερωτηματολογίου οι συμμετέχοντες ενημερώθηκαν για το

σκοπό της έρευνας και τη διασφάλιση της εμπιστευτικότητας και της ανωνυμίας των δεδομένων που θα συλλεχθούν. Η διεξαγωγή της έρευνας έλαβε μέρος κατά το χρονικό διάστημα Φεβρουαρίου- Μαρτίου 2019 (16/02/2019 έως 5/03/2019).

Οι πρώτοι 10 ερωτώμενοι αποτέλεσαν μέρος του δείγματος του πιλοτικού ερωτηματολογίου, δηλαδή αυτό που ονομάζουμε δοκιμή του σχεδίου του ερωτηματολογίου, ώστε να διαπιστώσουμε την αποτελεσματικότητα του εργαλείου που σχεδιάσαμε. Στο δοκιμαστικό στάδιο, το ερωτηματολόγιο εστάλη σε ανομοιογενές - ως προς τη θέση που κατέχουν- δείγμα από εργαζόμενους και στελέχη (υπευθύνους έργου και προϊσταμένους τμημάτων) του Ομίλου ΟΤΕ και μετρήθηκε ο βαθμός κατανόησης, «αποδοχής» και ερμηνείας του ερωτηματολογίου. Τελικά, διαπιστώθηκε ότι το θέμα είναι αρκετά εξειδικευμένο ώστε να υπάρχουν αξιόπιστα αποτελέσματα για μια τέτοια έρευνα, οπότε η επιλογή του δείγματος έπρεπε να γίνει από ανώτερα εταιρικά στελέχη και να βασίζεται στην παραδοχή ότι εφόσον τα άτομα αυτά έχουν καταφέρει να διαχειριστούν με επιτυχία τη σταδιοδρομία τους, είναι πολύ πιθανόν να προσφέρουν ιδέες στη βάση των οποίων θα διεξαχθούν τα συμπεράσματα της έρευνας.

Επιπλέον, να σημειωθεί ότι κατά τη διάρκεια της έρευνας, υπήρξαν δυο επαναληπτικές αποστολές του ερωτηματολογίου με τη μορφή ευγενικής υπενθύμισης, γεγονός που ανέβασε το ποσοστό απόκρισης της έρευνας.

4.2.2 Σχεδιασμός Ερωτηματολογίου

Κατά το σχεδιασμό ενός ερωτηματολογίου οι ερευνητές κάνουν ένα από τα εξής πράγματα:

- i. υιοθετούν ερωτήσεις που έχουν χρησιμοποιηθεί σε άλλα ερωτηματολόγια,
- ii. προσαρμόζουν ερωτήσεις που έχουν χρησιμοποιηθεί σε άλλα ερωτηματολόγια,
- iii. αναπτύσσουν δικές τους ερωτήσεις.

Στην παρούσα έρευνα, χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος προσαρμογής ερωτήσεων υπάρχοντος ερωτηματολογίου (Καραμάνης, 2008), στις ανάγκες συλλογής δεδομένων, προκειμένου να επιτευχθεί ο σκοπός της έρευνας και να απαντηθούν τα ερευνητικά

ερωτήματα. Αυτό βοήθησε στη διασφάλιση της αξιοπιστίας και στη σύγκριση των ευρημάτων μας με τις προηγούμενες μελέτες.

Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από 5 δημογραφικές ερωτήσεις και 25 ερωτήσεις διαβαθμισμένης κλίμακας κλειστού τύπου. Χωρίζεται σε 6 βασικές ενότητες:

- Στην πρώτη ενότητα, καταγράφονται τα δημογραφικά στοιχεία των συμμετεχόντων.
- Στην δεύτερη ενότητα, αναλύονται οι συνθήκες και τα χαρακτηριστικά της ιδιωτικοποίησης και του ανταγωνισμού.
- Στην τρίτη ενότητα, εξετάζεται η εφαρμογή της ρυθμιστικής πολιτικής για την εύρυθμη λειτουργία της αγοράς σε συνθήκες ανταγωνισμού.
- Στην τέταρτη ενότητα, μετράται η επίδραση της μεταρρύθμισης του τομέα, στη συνολική απασχόληση του κλάδου.
- Στην πέμπτη ενότητα, παρουσιάζεται η εξελικτική πορεία των τιμών των παρεχόμενων υπηρεσιών, όπως την αντιλαμβάνονται οι εξεταζόμενοι.
- Στην έκτη ενότητα, τέλος, διερευνώνται οι τάσεις και οι προοπτικές του ελληνικού τηλεπικοινωνιακού τομέα.

Επίσης χρησιμοποιήθηκε η πενταβάθμιδη κλίμακα τύπου Likert, στην οποία οι ερωτώμενοι καλούνται να απαντήσουν για το πόσο έντονα συμφωνούν ή διαφωνούν σε μία σειρά δηλώσεων.

4.2.3 Δείγμα Έρευνας

Οι συμμετέχοντες στην έρευνα ήταν 106 εργαζόμενοι του Ομίλου ΟΤΕ, οι οποίοι κατέχουν θέσεις ευθύνης και ανήκουν σε όλο το φάσμα τμημάτων εργασίας (εμπορικό, τεχνικό, διοικητικό και λοιπό προσωπικό). Η επιλογή του αριθμού έγινε σύμφωνα με τη στατιστική βιβλιογραφική προσέγγιση, έτσι ώστε το δείγμα μας να είναι αντιπροσωπευτικό του πληθυσμού.

4.3 Στατιστική Ανάλυση

Για τη στατιστική ανάλυση των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε το πρόγραμμα SPSS 22 και αποφασίστηκε η χρήση της μεθόδου της περιγραφικής στατιστικής με ραβδογράμματα για την παρουσίαση των αποτελεσμάτων σε ποσοστά. Επίσης, κάναμε χρήση επαγωγικών μεθόδων και πιο συγκεκριμένα του παραμετρικού t-test και του μη παραμετρικού Kruskal-Wallis. για να μελετήσουμε πιθανές στατιστικές διαφοροποιήσεις στις απαντήσεις του ερωτηματολογίου βάσει των δημογραφικών χαρακτηριστικών.

Κεφάλαιο 5

Αποτελέσματα και Ανάλυση

5.1 Εμπειρική Ανάλυση

Για την ποσοτική ανάλυση των δεδομένων που προέκυψαν από την ερευνητική διαδικασία επιλέχθηκε το λογισμικό Statistical Package for the Social Sciences (SPSS). Στόχος είναι τα δεδομένα αυτά να αναλυθούν και να ποσοτικοποιηθεί η τάση των αποτελεσμάτων, ώστε να αναδειχθεί όλη η πληροφορία που περιέχεται στα δεδομένα για να γίνουν κατανοητά. Η ποσοτικοποίηση αυτή γίνεται με την χρήση μεθόδων, όπως η μέση τιμή και η τυπική απόκλιση, που είναι γνωστά ως περιγραφικά στατιστικά. Επομένως, γίνεται παρουσίαση των αποτελεσμάτων που έχουν προκύψει από την ερευνητική διαδικασία και αναπτύσσονται οι βασικές στατιστικές διαδικασίες, όπως δημιουργία πινάκων, γραφημάτων και στατιστικών υπολογισμών για τη μέτρηση και την περιγραφή των δεδομένων. Τέλος, για την εξαγωγή συμπερασμάτων και την πραγματοποίηση προβλέψεων για ολόκληρο τον πληθυσμό από τα αποτελέσματα που προέκυψαν από το υπό εξέταση δείγμα, χρησιμοποιούμε την Επαγωγική Στατιστική, με την πραγματοποίηση παραμετρικών και μη παραμετρικών στατιστικών ελέγχων και διαδικασιών συσχέτισης των μεταβλητών.

5.1.1 Περιγραφική Στατιστική

Στην ενότητα αυτή, θα παρουσιαστούν αρχικά τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των εργαζομένων και έπειτα οι απόψεις τους σχετικά με την ιδιωτικοποίηση-ανταγωνισμό, τη ρύθμιση της αγοράς, την απασχόληση, την τιμολόγηση υπηρεσιών και τις προοπτικές του τομέα.

5.1.1.1 Δημογραφικά Χαρακτηριστικά

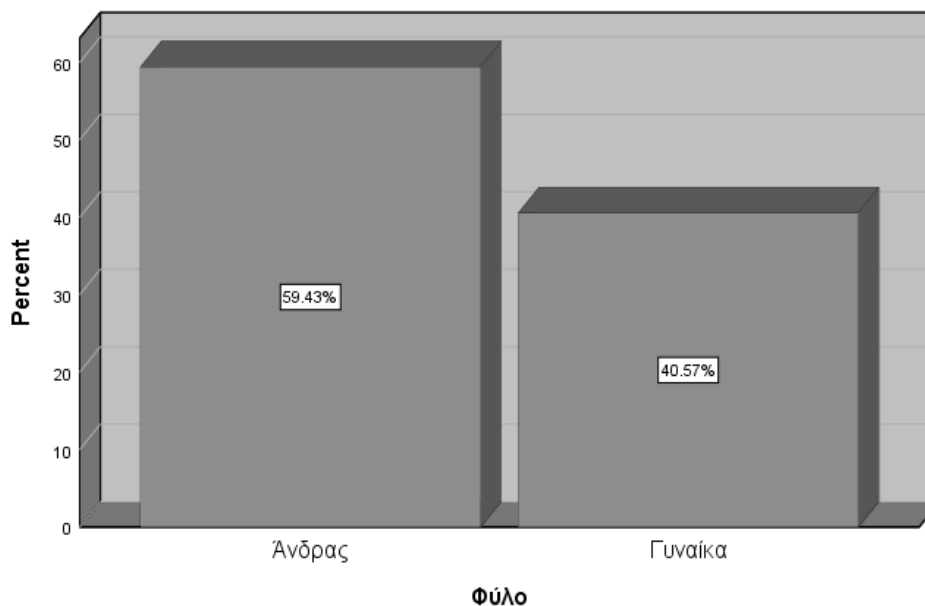
Τα πέντε δημογραφικά χαρακτηριστικά των ερωτηθέντων είναι το φύλο, η ηλικία, η ειδικότητα τους, η εκπαίδευση και το έτος πρόσληψης τους:

Φύλο

Στον Πίνακα 7 και το Γράφημα 16, παρατηρούμε πως το 59.4% των εργαζόμενων είναι άνδρες, ενώ το υπόλοιπο 40.6% καταλαμβάνεται από γυναίκες.

	Frequency	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Άνδρας	63	59.4	59.4
Γυναίκα	43	40.6	100.0
Total	106	100.0	

Πίνακας 7 : Φύλο Εργαζομένων

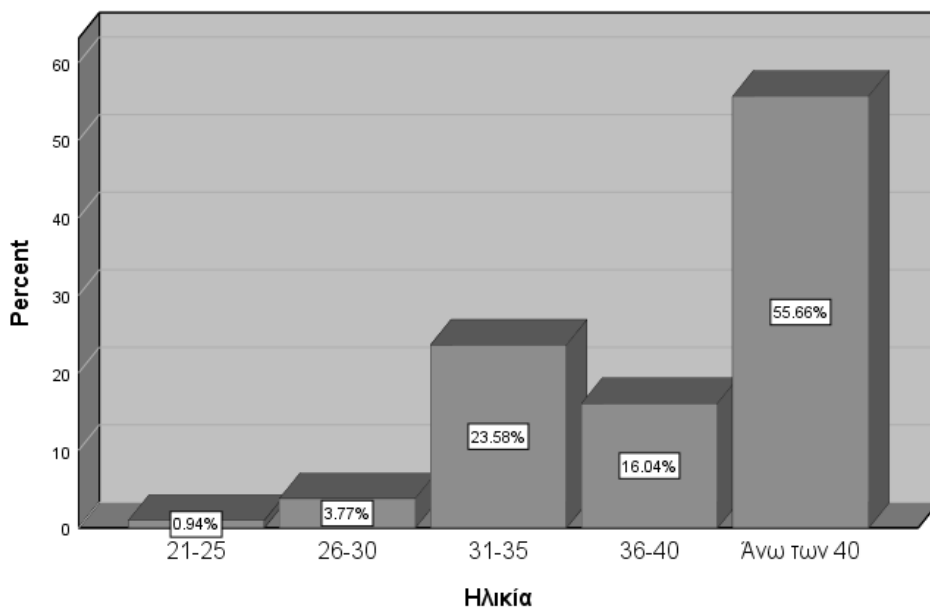
Διάγραμμα 16: Φύλο Εργαζομένων

Ηλικία

Στον Πίνακα 8 και το Γράφημα 17, παρουσιάζονται οι ηλικίες των εργαζομένων. Το 55.7% είναι άνω των 40 ετών, ενώ όσοι είναι από 31 έως 35 ετών καταλαμβάνουν το 23.6%. Στην τρίτη θέση βρίσκονται οι ερωτηθέντες μεταξύ 36 και 40 ετών, αγγίζοντας το 16%, ακολουθούν όσοι είναι από 26 έως 30 ετών, με ποσοστό 3.8%, και τέλος, οι ηλικίες από 21 έως 25 ετών καταλαμβάνουν μόλις το 0.9% του δείγματος.

		Frequency	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	21-25	1	.9	.9
	26-30	4	3.8	4.7
	31-35	25	23.6	28.3
	36-40	17	16.0	44.3
	Άνω των 40	59	55.7	100.0
Total		106	100.0	

Πίνακας 8: Ηλικία Εργαζομένων

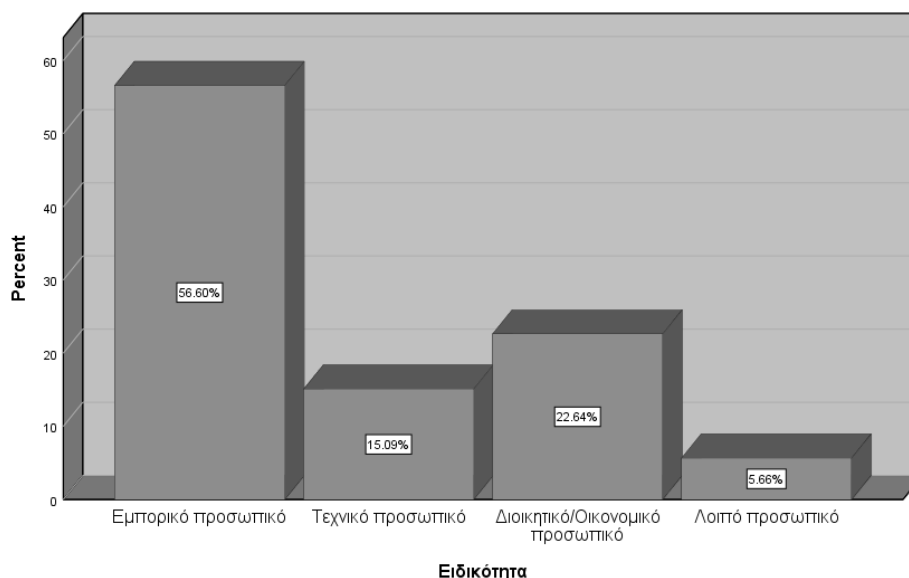
Διάγραμμα 17: Ηλικία Εργαζομένων

Ειδικότητα

Συνεχίζοντας με την ειδικότητα των εργαζομένων, η οποία παρουσιάζεται μέσω του Πίνακα 9 και του Γραφήματος 18, βλέπουμε πως η πλειοψηφία, σε ποσοστό 56.6%, εργάζεται ως εμπορικό προσωπικό. Το 22.6% ανήκει στο διοικητικό ή οικονομικό προσωπικό, ενώ το τεχνικό προσωπικό αγγίζει το 15.1% του δείγματος. Τέλος, το υπόλοιπο 5.7% καταλαμβάνει η απάντηση «Λοιπό προσωπικό».

		Frequency	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Εμπορικό προσωπικό	60	56.6	56.6
	Τεχνικό προσωπικό	16	15.1	71.7
	Διοικητικό/Οικονομικό προσωπικό	24	22.6	94.3
	Λοιπό προσωπικό	6	5.7	100.0
	Total	106	100.0	

Πίνακας 9: Ειδικότητα Εργαζομένων

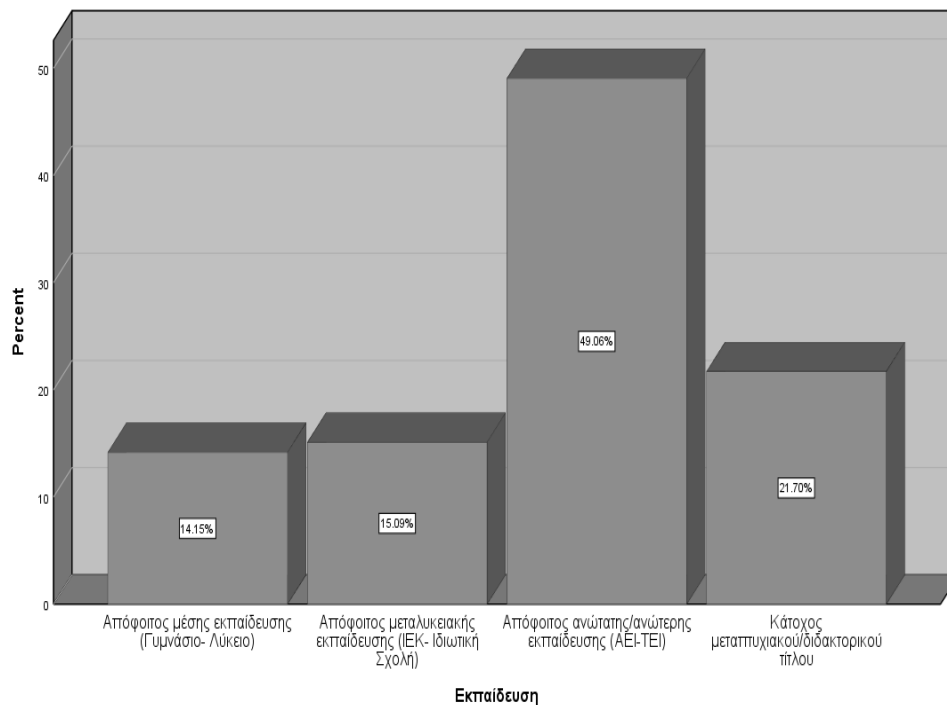
Διάγραμμα 18: Ειδικότητα Εργαζομένων

Εκπαίδευση

Στον Πίνακα 10 και το Γράφημα 19, παρουσιάζεται το επίπεδο εκπαίδευσης των ερωτηθέντων. Το 49.1% των εργαζομένων είναι απόφοιτοι ΑΕΙ ή ΤΕΙ, ενώ ακολουθούν οι κάτοχοι μεταπτυχιακού ή διδακτορικού τίτλου, αγγίζοντας το 21.7%. Τέλος, οι απόφοιτοι μεταλυκειακής εκπαίδευσης και όσοι σταμάτησαν την εκπαίδευσή τους στη δευτεροβάθμια βαθμίδα, καταλαμβάνουν το 15.1% και το 14.2% αντίστοιχα.

		Frequency	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Απόφοιτος μέσης εκπαίδευσης (Γυμνάσιο-Λύκειο)	15	14.2	14.2
	Απόφοιτος μεταλυκειακής εκπαίδευσης (ΙΕΚ-Ιδιωτική Σχολή)	16	15.1	29.2
	Απόφοιτος ανώτατης/ανώτερης εκπαίδευσης (ΑΕΙ-ΤΕΙ)	52	49.1	78.3
	Κάτοχος μεταπτυχιακού/διδακτορικού τίτλου	23	21.7	100.0
	Total	106	100.0	

Πίνακας 10: Εκπαίδευση Εργαζομένων

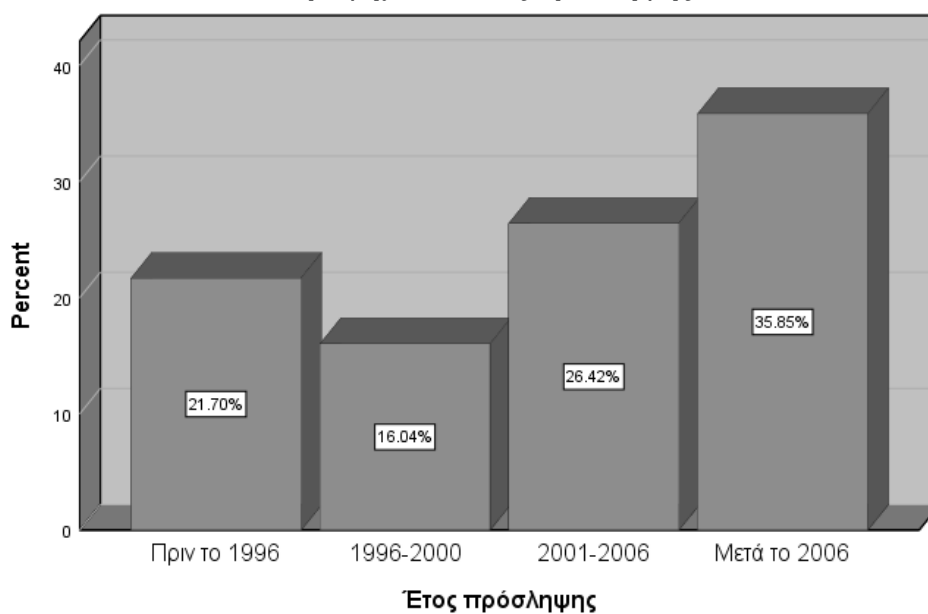
Διάγραμμα 19: Εκπαίδευση Εργαζομένων

Έτος Πρόσληψης

Στον Πίνακα 11 και το Γράφημα 20, παρατίθεται το έτος πρόσληψης των εργαζομένων. Οι εργαζόμενοι που προσελήφθησαν μετά το 2006 καταλαμβάνουν το 35.8%, ενώ οι προσλήψεις μεταξύ των ετών 2001 και 2006 αγγίζουν το 26.4%. Επιπλέον, το 21.7% των ερωτηθέντων προσελήφθησαν πριν το 1996 και το υπόλοιπο 16% ανήκει στην απάντηση «1996-2000».

		Frequency	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πριν το 1996	23	21.7	21.7
	1996-2000	17	16.0	37.7
	2001-2006	28	26.4	64.2
	Μετά το 2006	38	35.8	100.0
Total		106	100.0	

Πίνακας 11: Έτος Πρόσληψης Εργαζομένων

Διάγραμμα 20: Έτος Πρόσληψης Εργαζομένων

5.1.1.2 Κύριο Μέρος Ερωτηματολογίου

Στην ενότητα που ακολουθεί παρουσιάζονται οι δηλώσεις του κεντρικού ερωτηματολογίου, οι οποίες αφορούν τις απόψεις των εργαζομένων ως προς την ιδιωτικοποίηση-ανταγωνισμό, τη ρύθμιση της αγοράς, την απασχόληση, την τιμολόγηση υπηρεσιών και τις προοπτικές του τομέα τηλεπικοινωνιών.

Όλες οι απαντήσεις δέχονται τιμές από το 1 έως το 5 (1-Καθόλου, 2-Ελάχιστα, 3-Αρκετά, 4-Πολύ, 5-Πάρα πολύ) και καθώς ο μέσος όρος αυξάνεται, τόσο αυξάνεται και η συμφωνία των ερωτηθέντων με την εκάστοτε δήλωση.

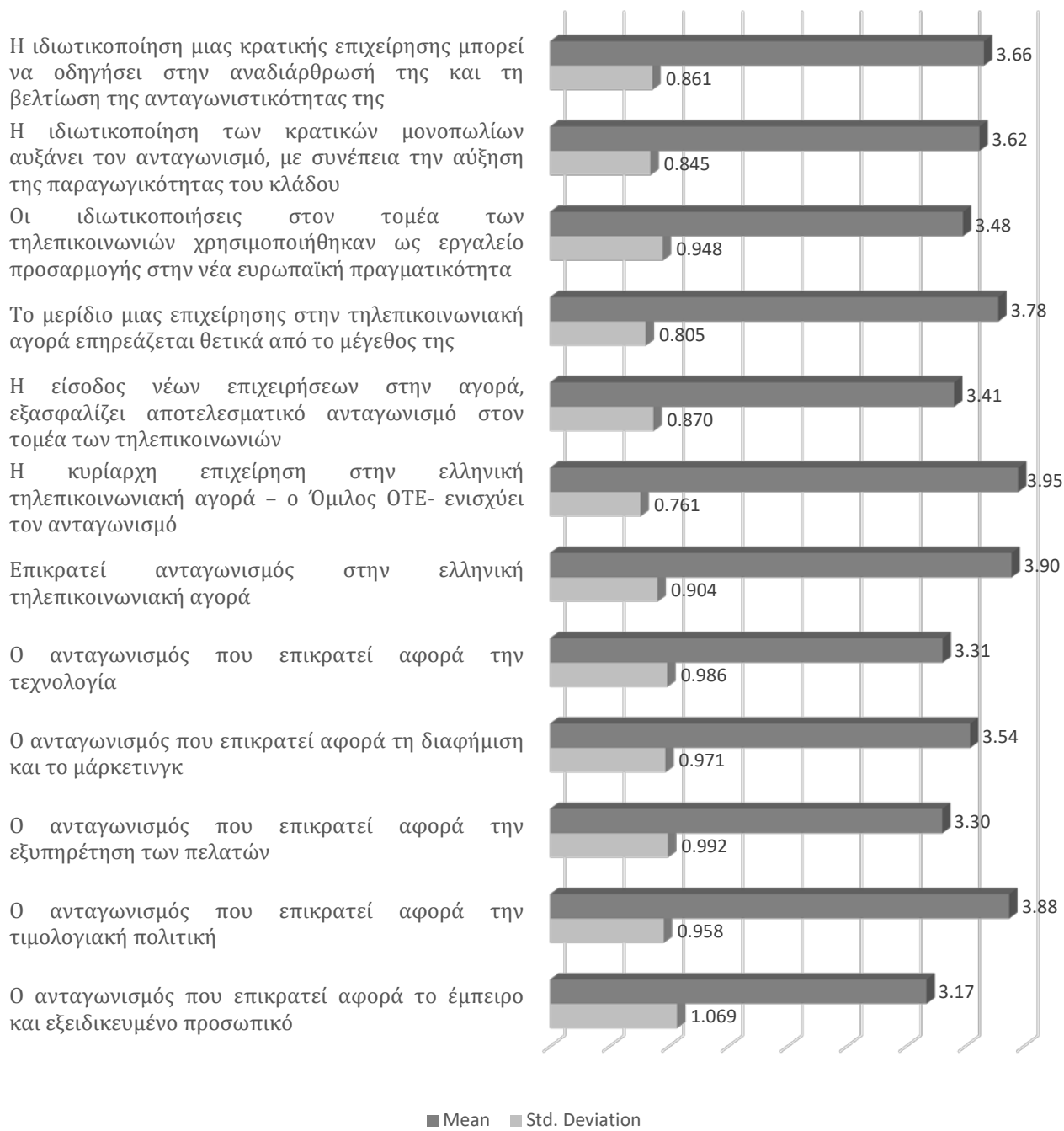
Ιδιωτικοποίηση- Ανταγωνισμός

Στον Πίνακα 12 και το Γράφημα 21, παρατηρούμε την ομάδα δηλώσεων που σχετίζεται με την ιδιωτικοποίηση ή τον ανταγωνισμό που εμφανίζεται στις επιχειρήσεις τηλεπικοινωνιών. Οι εργαζόμενοι υποστηρίζουν «Πολύ» ότι η κυρίαρχη επιχείρηση στην ελληνική τηλεπικοινωνιακή αγορά (ΟΤΕ) ενισχύει τον ανταγωνισμό (3.95), πως ο ανταγωνισμός επικρατεί στην ελληνική αγορά του συγκεκριμένου τομέα (3.90) και αφορά την τιμολογιακή πολιτική (3.88) και πως το μερίδιο μιας επιχείρησης στην τηλεπικοινωνιακή αγορά επηρεάζεται θετικά από το μέγεθος της (3.78). Μεταξύ των απαντήσεων «Αρκετά» και «Πολύ», με τάση προς το δεύτερο, παρουσιάζονται οι δηλώσεις που σχετίζονται με την άποψη ότι η ιδιωτικοποίηση μιας κρατικής επιχείρησης μπορεί να οδηγήσει στην αναδιάρθρωσή της και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της (3.66), ότι η ιδιωτικοποίηση των κρατικών μονοπωλίων αυξάνει τον ανταγωνισμό, με συνέπεια την αύξηση της παραγωγικότητας του κλάδου (3.62) και πως ο ανταγωνισμός που επικρατεί αφορά τη διαφήμιση και το μάρκετινγκ (3.54). Στην ίδια κλίμακα, αλλά με τάση προς την απάντηση «Αρκετά» βρίσκονται οι ερωτηθέντες ως προς το ότι οι ιδιωτικοποιήσεις στον τομέα των τηλεπικοινωνιών χρησιμοποιήθηκαν ως εργαλείο προσαρμογής στη νέα ευρωπαϊκή πραγματικότητα (3.48), πως η είσοδος νέων επιχειρήσεων στην αγορά, εξασφαλίζει αποτελεσματικό ανταγωνισμό στον τομέα των τηλεπικοινωνιών (3.41) και το ότι ο ανταγωνισμός που επικρατεί αφορά την τεχνολογία (3.31) και την εξυπηρέτηση πελατών (3.30). Τέλος, οι εργαζόμενοι υποστηρίζουν «Αρκετά» πως ο ανταγωνισμός που επικρατεί αφορά το έμπειρο και εξειδικευμένο προσωπικό (3.17).

	Mean	Std. Deviation
Η ιδιωτικοποίηση μιας κρατικής επιχείρησης μπορεί να οδηγήσει στην αναδιάρθρωσή της και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της.	3.66	0.861
Η ιδιωτικοποίηση των κρατικών μονοπωλίων αυξάνει τον ανταγωνισμό, με συνέπεια την αύξηση της παραγωγικότητας του κλάδου.	3.62	0.845
Οι ιδιωτικοποιήσεις στον τομέα των τηλεπικοινωνιών χρησιμοποιήθηκαν ως εργαλείο προσαρμογής στην νέα ευρωπαϊκή πραγματικότητα.	3.48	0.948
Το μερίδιο μιας επιχείρησης στην τηλεπικοινωνιακή αγορά επηρεάζεται θετικά από το μέγεθος της.	3.78	0.805
Η είσοδος νέων επιχειρήσεων στην αγορά, εξασφαλίζει αποτελεσματικό ανταγωνισμό στον τομέα των τηλεπικοινωνιών.	3.41	0.870
Η κυρίαρχη επιχείρηση στην ελληνική τηλεπικοινωνιακή αγορά – ο Όμιλος ΟΤΕ- ενισχύει τον ανταγωνισμό.	3.95	0.761
Επικρατεί ανταγωνισμός στην ελληνική τηλεπικοινωνιακή αγορά.	3.90	0.904
Ο ανταγωνισμός που επικρατεί αφορά την τεχνολογία.	3.31	0.986
Ο ανταγωνισμός που επικρατεί αφορά τη διαφήμιση και το μάρκετινγκ.	3.54	0.971
Ο ανταγωνισμός που επικρατεί αφορά την εξυπηρέτηση των πελατών.	3.30	0.992
Ο ανταγωνισμός που επικρατεί αφορά την τιμολογιακή πολιτική.	3.88	0.958
Ο ανταγωνισμός που επικρατεί αφορά το έμπειρο και εξειδικευμένο προσωπικό.	3.17	1.069

Πίνακας 12: Ιδιωτικοποίηση και ανταγωνισμός

Ιδιωτικοποίηση και Ανταγωνισμός

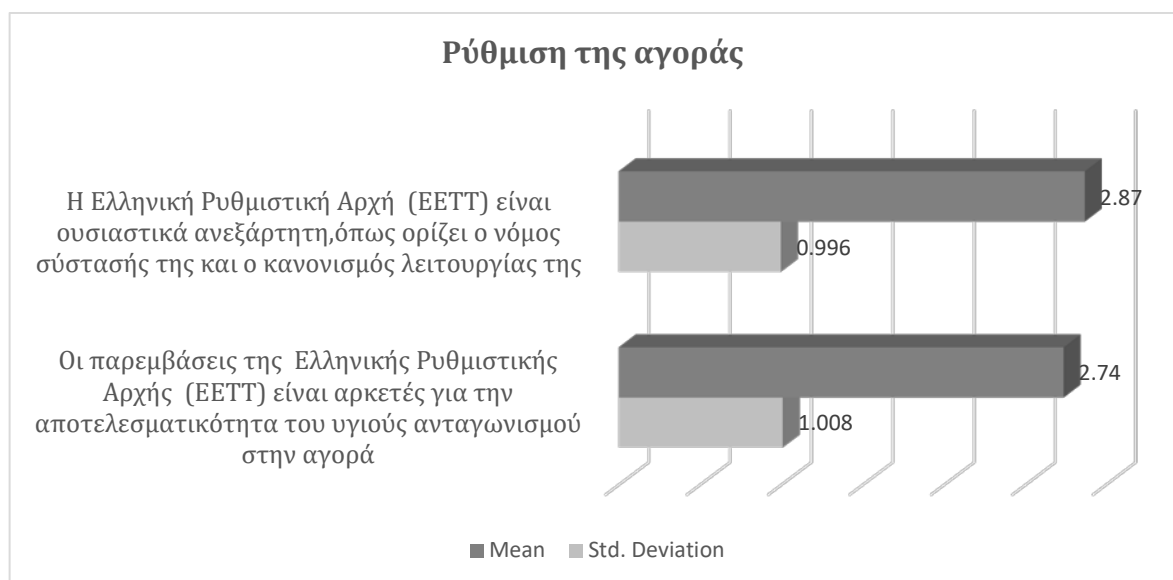
Διάγραμμα 21: Ιδιωτικοποίηση και ανταγωνισμός

Ρύθμιση Αγοράς

Στον Πίνακα 13 και το Γράφημα 22, παρατίθενται οι δηλώσεις που σχετίζονται με την ρύθμιση της αγοράς στον τομέα των τηλεπικοινωνιών. Οι ερωτηθέντες συμφωνούν «Αρκετά», ως προς το ότι η Ελληνική Ρυθμιστική Αρχή είναι ουσιαστικά ανεξάρτητη, όπως ορίζει ο νόμος σύστασής της και ο κανονισμός λειτουργίας της (2.87), ενώ βρίσκονται μεταξύ των απαντήσεων «Ελάχιστα» και «Αρκετά», αλλά με τάση προς το δεύτερο, αναφορικά με το ότι οι παρεμβάσεις της συγκεκριμένης Αρχής είναι αρκετές για την αποτελεσματικότητα του υγιούς ανταγωνισμού στην αγορά (2.74).

	Mean	Std. Deviation
Η Ελληνική Ρυθμιστική Αρχή (ΕΕΤΤ) είναι ουσιαστικά ανεξάρτητη, όπως ορίζει ο νόμος σύστασής της και ο κανονισμός λειτουργίας της.	2.87	0.996
Οι παρεμβάσεις της Ελληνικής Ρυθμιστικής Αρχής (ΕΕΤΤ) είναι αρκετές για την αποτελεσματικότητα του υγιούς ανταγωνισμού στην αγορά.	2.74	1.008

Πίνακας 13: Ρύθμιση της αγοράς

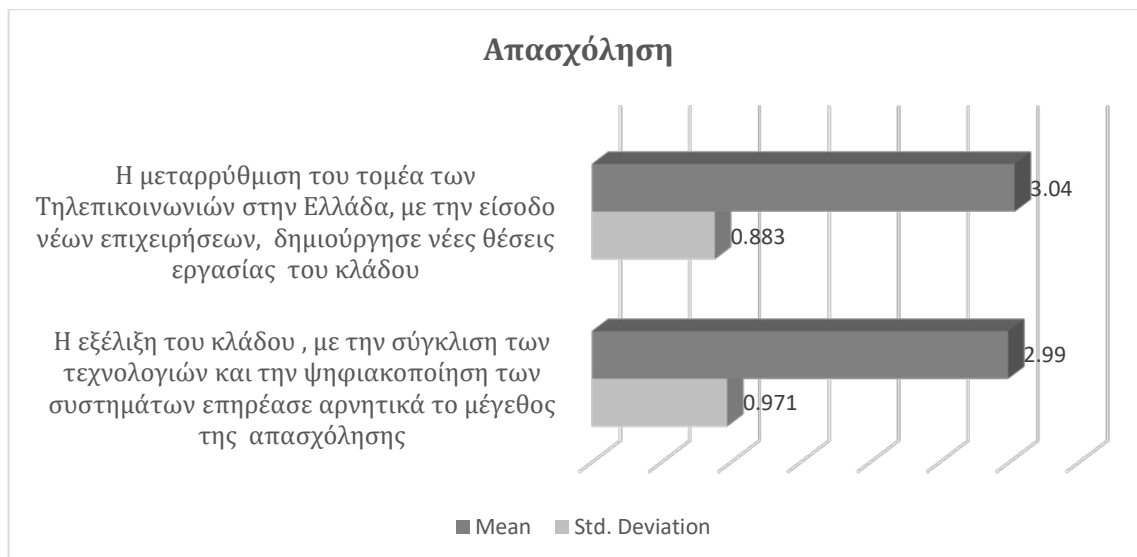
Διάγραμμα 22: Ρύθμιση της αγοράς

Απασχόληση

Στον επόμενο Πίνακα 14 και Γράφημα 23, παρατηρούμε την ομάδα ερωτήσεων που σχετίζεται με την απασχόληση στον τομέα των τηλεπικοινωνιών. Οι εργαζόμενοι συμφωνούν «Αρκετά» τόσο ως προς το ότι η μεταρρύθμιση του τομέα των τηλεπικοινωνιών στην Ελλάδα δημιούργησε νέες θέσεις εργασίας, με την είσοδο νέων επιχειρήσεων (3.04) όσο και ως προς την άποψη ότι η εξέλιξη του κλάδου, μέσω της σύγκλισης των τεχνολογιών και της ψηφιακοποίησης των συστημάτων, επηρέασε αρνητικά το μέγεθος της απασχόλησης (2.99).

	Mean	Std. Deviation
Η μεταρρύθμιση του τομέα των Τηλεπικοινωνιών στην Ελλάδα, με την είσοδο νέων επιχειρήσεων, δημιούργησε νέες θέσεις εργασίας του κλάδου	3.04	0.883
Η εξέλιξη του κλάδου , με την σύγκλιση των τεχνολογιών και την ψηφιακοποίηση των συστημάτων επηρέασε αρνητικά το μέγεθος της απασχόλησης	2.99	0.971

Πίνακας 14: Απασχόληση

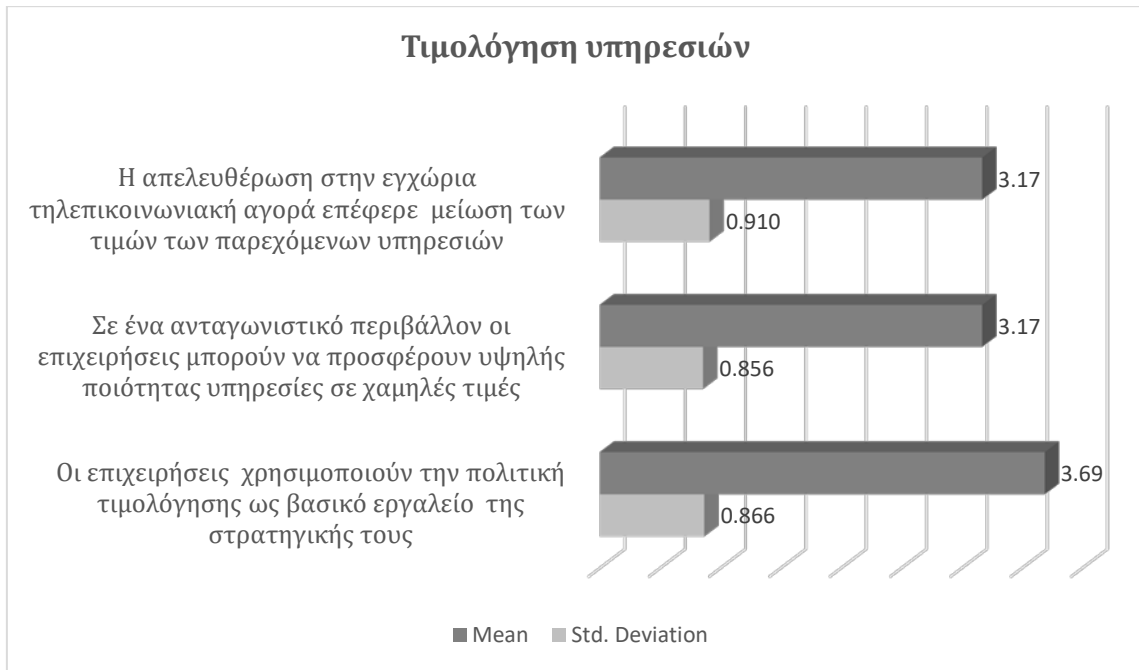
Διάγραμμα 23: Απασχόληση

Τιμολόγηση Υπηρεσιών

Στον Πίνακα 15 και το Γράφημα 24 που ακολουθούν, παρατηρούμε την ομάδα ερωτήσεων που σχετίζονται με την τιμολόγηση των υπηρεσιών στον τομέα της τηλεπικοινωνίας. Οι εργαζόμενοι βρίσκονται μεταξύ των απαντήσεων «Αρκετά» και «Πολύ», με τάση προς το δεύτερο, αναφορικά με το γεγονός ότι οι επιχειρήσεις χρησιμοποιούν την πολιτική τιμολόγησης ως βασικό εργαλείο της στρατηγικής τους (3.69). Ωστόσο φαίνεται να υποστηρίζουν «Αρκετά» πως η απελευθέρωση στην εγχώρια τηλεπικοινωνιακή αγορά επέφερε μείωση τιμών των παρεχόμενων υπηρεσιών (3.17) και ότι σε ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον οι επιχειρήσεις μπορούν να προσφέρουν υψηλής ποιότητας υπηρεσίες σε χαμηλές τιμές (3.17).

	Mean	Std. Deviation
Η απελευθέρωση στην εγχώρια τηλεπικοινωνιακή αγορά επέφερε μείωση των τιμών των παρεχόμενων υπηρεσιών.	3.17	0.910
Σε ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον οι επιχειρήσεις μπορούν να προσφέρουν υψηλής ποιότητας υπηρεσίες σε χαμηλές τιμές.	3.17	0.856
Οι επιχειρήσεις χρησιμοποιούν την πολιτική τιμολόγησης ως βασικό εργαλείο της στρατηγικής τους.	3.69	0.866

Πίνακας 15: Τιμολόγηση υπηρεσιών

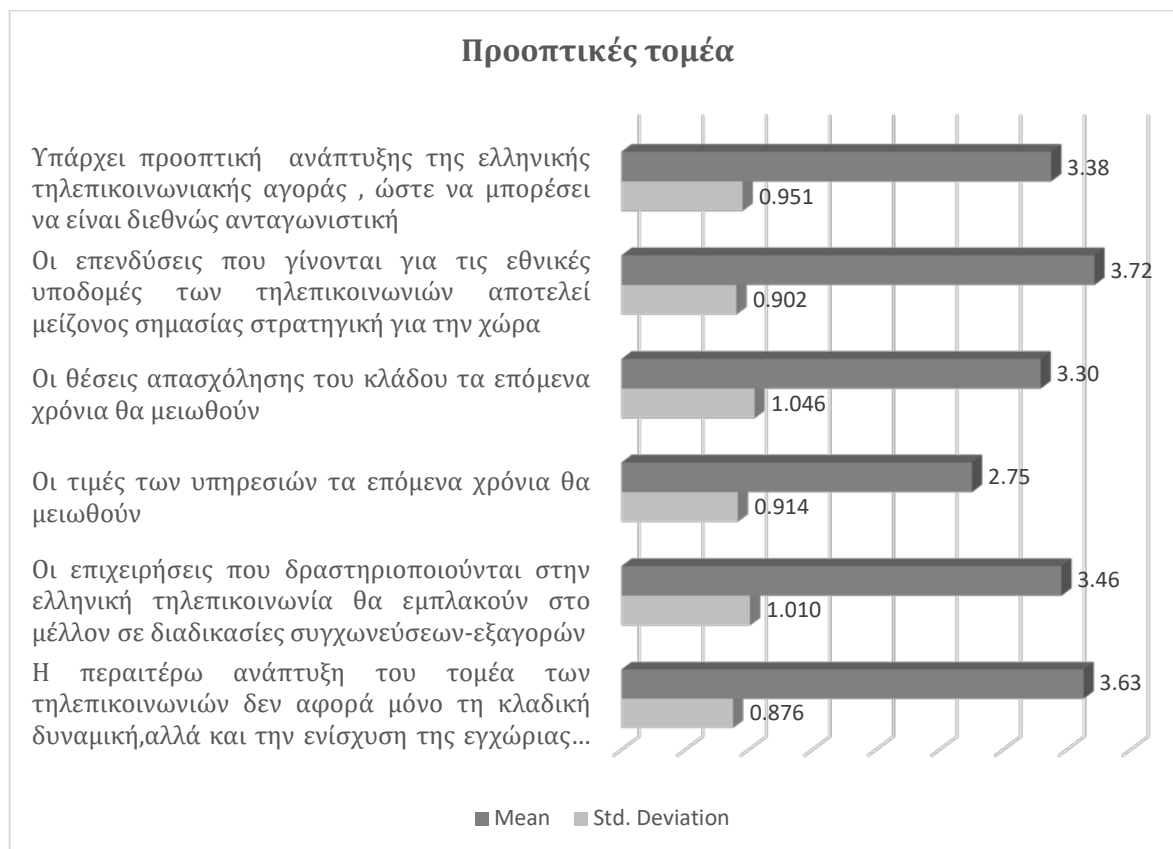
Διάγραμμα 24: Τιμολόγηση υπηρεσιών

Προοπτικές Τομέα Τηλεπικοινωνιών

Στον Πίνακα 16 και το Γράφημα 25, παρατίθενται οι ερωτήσεις που σχετίζονται με τις προοπτικές του τομέα των τηλεπικοινωνιών. Ανάμεσα στις απαντήσεις «Αρκετά» και «Πολύ», με τάση προς το «Πολύ», παρουσιάζονται οι ερωτηθέντες αναφορικά με το ότι οι επενδύσεις για τις εθνικές υποδομές των τηλεπικοινωνιών είναι θέμα μείζονος σημασίας για την χώρα (3.72) και ότι η περαιτέρω ανάπτυξη του τομέα αυτού δεν αφορά μόνο τη κλαδική δυναμική, αλλά και την ενίσχυση της εγχώριας οικονομίας (3.63). Στην ίδια κλίμακα, αλλά με τάση προς την απάντηση «Αρκετά», παρουσιάζονται οι δηλώσεις που αφορούν το γεγονός πως επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην ελληνική τηλεπικοινωνία θα εμπλακούν στο μέλλον σε διαδικασίες συγχωνεύσεων-εξαγορών (3.46), ότι υπάρχει προοπτική ανάπτυξης της ελληνικής τηλεπικοινωνιακής αγοράς, ώστε να μπορέσει να είναι διεθνώς ανταγωνιστική (3.38) και πως οι θέσεις απασχόλησης στον συγκεκριμένο κλάδο, θα μειωθούν τα επόμενα χρόνια (3.30). Τέλος, οι ερωτηθέντες συμφωνούν «Αρκετά» ότι οι τιμές των υπηρεσιών θα μειωθούν τα επόμενα χρόνια (2.75).

	Mean	Std. Deviation
Υπάρχει προοπτική ανάπτυξης της ελληνικής τηλεπικοινωνιακής αγοράς , ώστε να μπορέσει να είναι διεθνώς ανταγωνιστική.	3.38	0.951
Οι επενδύσεις που γίνονται για τις εθνικές υποδομές των τηλεπικοινωνιών αποτελεί μείζονος σημασίας στρατηγική για την χώρα.	3.72	0.902
Οι θέσεις απασχόλησης του κλάδου τα επόμενα χρόνια θα μειωθούν.	3.30	1.046
Οι τιμές των υπηρεσιών τα επόμενα χρόνια θα μειωθούν.	2.75	0.914
Οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην ελληνική τηλεπικοινωνία θα εμπλακούν στο μέλλον σε διαδικασίες συγχωνεύσεων-εξαγορών.	3.46	1.010
Η περαιτέρω ανάπτυξη του τομέα των τηλεπικοινωνιών δεν αφορά μόνο τη κλαδική δυναμική, αλλά και την ενίσχυση της εγχώριας οικονομίας.	3.63	0.876

Πίνακας 16: Προοπτικές τομέα

Διάγραμμα 25: Προοπτικές τομέα

5.1.2 Επαγωγική Στατιστική

Σε αυτήν την ενότητα, έγινε μια προσπάθεια να απαντηθούν τα ερευνητικά ερωτήματα της μελέτης, τα οποία διατυπώνονται αναλυτικά ως εξής:

- Τα «προσωπικά» δημογραφικά χαρακτηριστικά επηρεάζουν τις απαντήσεις των εργαζομένων;
- Τα «εργασιακά» δημογραφικά χαρακτηριστικά επηρεάζουν τις απαντήσεις των εργαζομένων;

Για να απαντηθούν αυτά τα ερευνητικά ερωτήματα, έγινε χρήση επαγωγικών μεθόδων και πιο συγκεκριμένα του παραμετρικού t-test και του μη παραμετρικού Kruskal-Wallis. Η επιλογή τους, έγινε με βάση το κεντρικό οριακό θεώρημα που υπαγορεύει πως όταν η κατηγοριοποιούσα μεταβλητή διαχωρίζει το δείγμα σε υποομάδες μεγέθους άνω των 30 ατόμων η κάθε μία, τότε ενδείκνυται η χρήση παραμετρικών τεστ (t-test για δίτιμες, Ανονα για όλες τις άλλες), ενώ στις υπόλοιπες περιπτώσεις χρησιμοποιούνται τα αντίστοιχα μη παραμετρικά (Mann-Whitney για δίτιμες, Kruskal-Wallis για όλες τις άλλες).

Η λογική των στατιστικών αυτών τεστ είναι ο έλεγχος της υπόθεσης που υπαγορεύει κοινή συμπεριφορά των υποομάδων, ως προς τα υπό μελέτη χαρακτηριστικά (25 ερωτήσεις) εξάγοντας μια τιμή/p-value για κάθε συσχέτιση. Όταν η τιμή p-value είναι κάτω από 0.05, μπορούμε να υποθέσουμε σε 95% επίπεδο σημαντικότητας ότι η μηδενική υπόθεση απορρίπτεται, γεγονός που αναδεικνύει στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ των υποομάδων της κατηγοριοποιούσας μεταβλητής.

1^ο Ερευνητικό Ερώτημα

«Τα προσωπικά δημογραφικά χαρακτηριστικά επηρεάζουν τις απαντήσεις των εργαζομένων;»

Για την απάντηση αυτού του ερωτήματος, χρησιμοποιήθηκαν το παραμετρικό t-test και το μη παραμετρικό Kruskal-Wallis. Στον Πίνακα 17, παρουσιάζονται οι τιμές/p-value των τεστ που έγιναν (3X25=75), από τις οποίες αναδείχθηκαν 7 στατιστικά σημαντικές διαφοροποιήσεις.

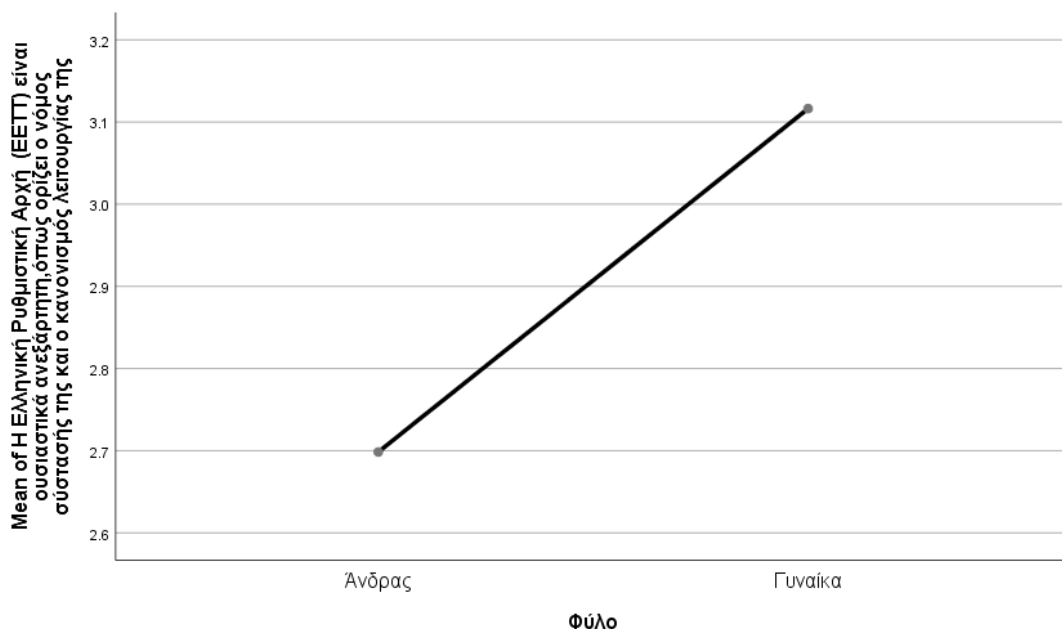
	Φύλο (t-test)	Ηλικία (Kruskal- Wallis)	Εκπαίδευση (Kruskal- Wallis)
Η ιδιωτικοποίηση μιας κρατικής επιχείρησης μπορεί να οδηγήσει στην αναδιάρθρωσή της και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της.	0.584	0.070	0.819
Η ιδιωτικοποίηση των κρατικών μονοπωλίων αυξάνει τον ανταγωνισμό, με συνέπεια την αύξηση της παραγωγικότητας του κλάδου.	0.680	0.267	0.638
Οι ιδιωτικοποιήσεις στον τομέα των τηλεπικοινωνιών χρησιμοποιήθηκαν ως εργαλείο προσαρμογής στην νέα ευρωπαϊκή πραγματικότητα.	0.546	0.551	0.510
Το μερίδιο μιας επιχείρησης στην τηλεπικοινωνιακή αγορά επηρεάζεται θετικά από το μέγεθος της.	0.253	0.267	0.475
Η είσοδος νέων επιχειρήσεων στην αγορά, εξασφαλίζει αποτελεσματικό ανταγωνισμό στον τομέα των τηλεπικοινωνιών.	0.303	0.597	0.522
Η κυρίαρχη επιχείρηση στην ελληνική τηλεπικοινωνιακή αγορά – ο Όμιλος ΟΤΕ- ενισχύει τον ανταγωνισμό.	0.297	0.072	0.074
Επικρατεί ανταγωνισμός στην ελληνική τηλεπικοινωνιακή αγορά.	0.920	0.181	0.369
Ο ανταγωνισμός που επικρατεί αφορά την τεχνολογία.	0.306	0.030	0.516
Ο ανταγωνισμός που επικρατεί αφορά τη διαφήμιση και το μάρκετινγκ.	0.377	0.057	0.638
Ο ανταγωνισμός που επικρατεί αφορά την εξυπηρέτηση των πελατών.	0.523	0.024	0.952
Ο ανταγωνισμός που επικρατεί αφορά την τιμολογιακή πολιτική.	0.385	0.296	0.441
Ο ανταγωνισμός που επικρατεί αφορά το έμπειρο και εξειδικευμένο προσωπικό.	0.908	0.032	0.413
Η Ελληνική Ρυθμιστική Αρχή (ΕΕΤΤ) είναι ουσιαστικά ανεξάρτητη, όπως ορίζει ο νόμος σύστασής της και ο κανονισμός λειτουργίας της.	0.027	0.014	0.059
Οι παρεμβάσεις της Ελληνικής Ρυθμιστικής Αρχής (ΕΕΤΤ) είναι αρκετές για την αποτελεσματικότητα του υγιούς ανταγωνισμού στην αγορά.	0.041	0.130	0.180
Η μεταρρύθμιση του τομέα των Τηλεπικοινωνιών στην Ελλάδα, με την είσοδο νέων επιχειρήσεων, δημιούργησε νέες θέσεις εργασίας του κλάδου.	0.099	0.269	0.526

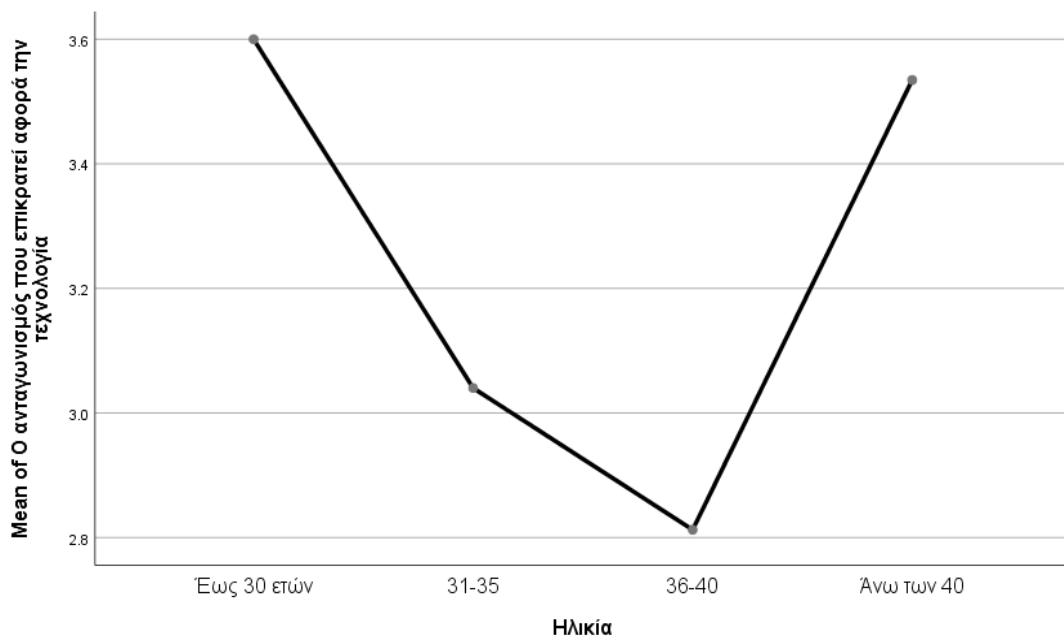
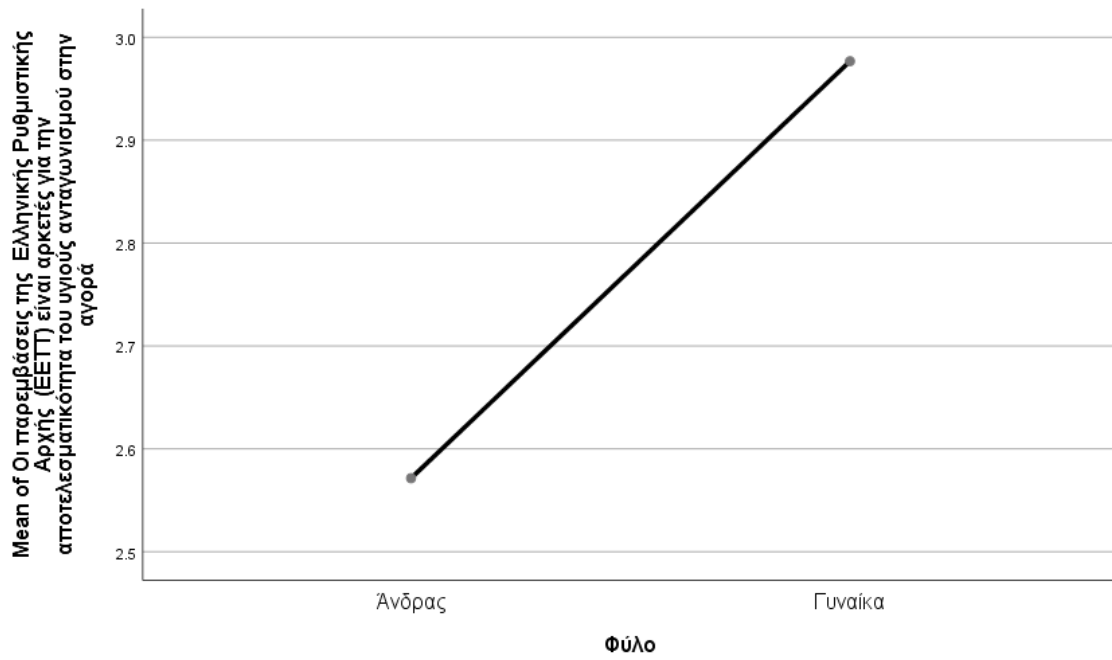
Η εξέλιξη του κλάδου , με την σύγκλιση των τεχνολογιών και την ψηφιακοποίηση των συστημάτων επηρέασε αρνητικά το μέγεθος της απασχόλησης.	0.935	0.424	0.803
Η απελευθέρωση στην εγχώρια τηλεπικοινωνιακή αγορά επέφερε μείωση των τιμών των παρεχόμενων υπηρεσιών.	0.880	0.242	0.753
Σε ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον οι επιχειρήσεις μπορούν να προσφέρουν υψηλής ποιότητας υπηρεσίες σε χαμηλές τιμές.	0.873	0.610	0.090
Οι επιχειρήσεις χρησιμοποιούν την πολιτική τιμολόγησης ως βασικό εργαλείο της στρατηγικής τους	0.588	0.290	0.564
Υπάρχει προοπτική ανάπτυξης της ελληνικής τηλεπικοινωνιακής αγοράς , ώστε να μπορέσει να είναι διεθνώς ανταγωνιστική.	0.140	0.024	0.178
Οι επενδύσεις που γίνονται για τις εθνικές υποδομές των τηλεπικοινωνιών αποτελεί μείζονος σημασίας στρατηγική για την χώρα.	0.971	0.632	0.321
Οι θέσεις απασχόλησης του κλάδου τα επόμενα χρόνια θα μειωθούν.	0.749	0.390	0.434
Οι τιμές των υπηρεσιών τα επόμενα χρόνια θα μειωθούν.	0.231	0.466	0.465
Οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην ελληνική τηλεπικοινωνία θα εμπλακούν στο μέλλον σε διαδικασίες συγχωνεύσεων-εξαγορών.	0.494	0.123	0.308
Η περαιτέρω ανάπτυξη του τομέα των τηλεπικοινωνιών δεν αφορά μόνο τη κλαδική δυναμική, αλλά και την ενίσχυση της εγχώριας οικονομίας.	0.124	0.450	0.671

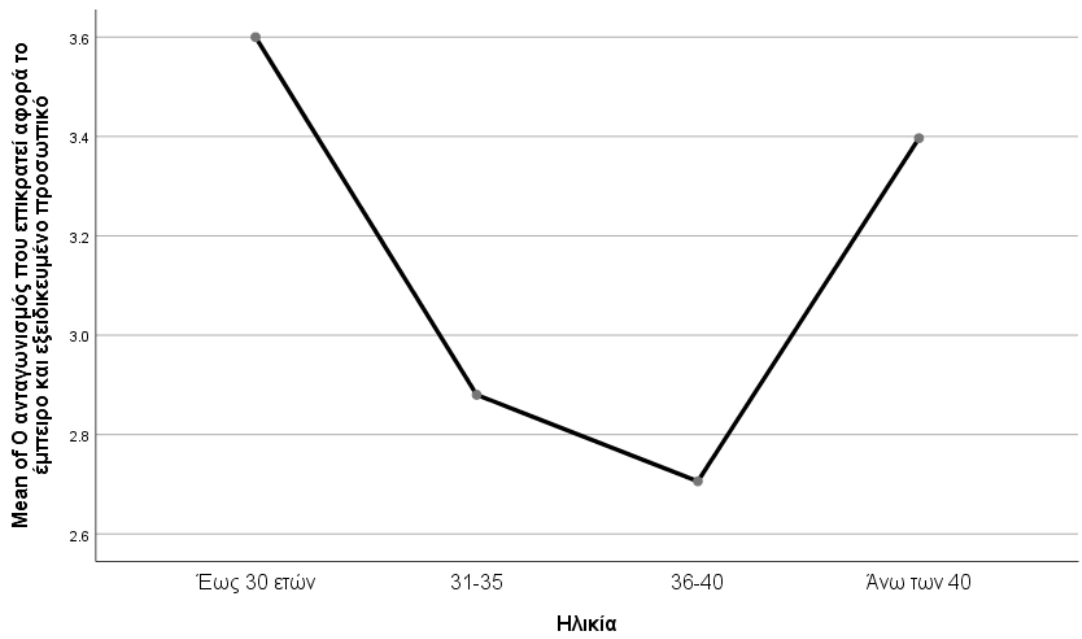
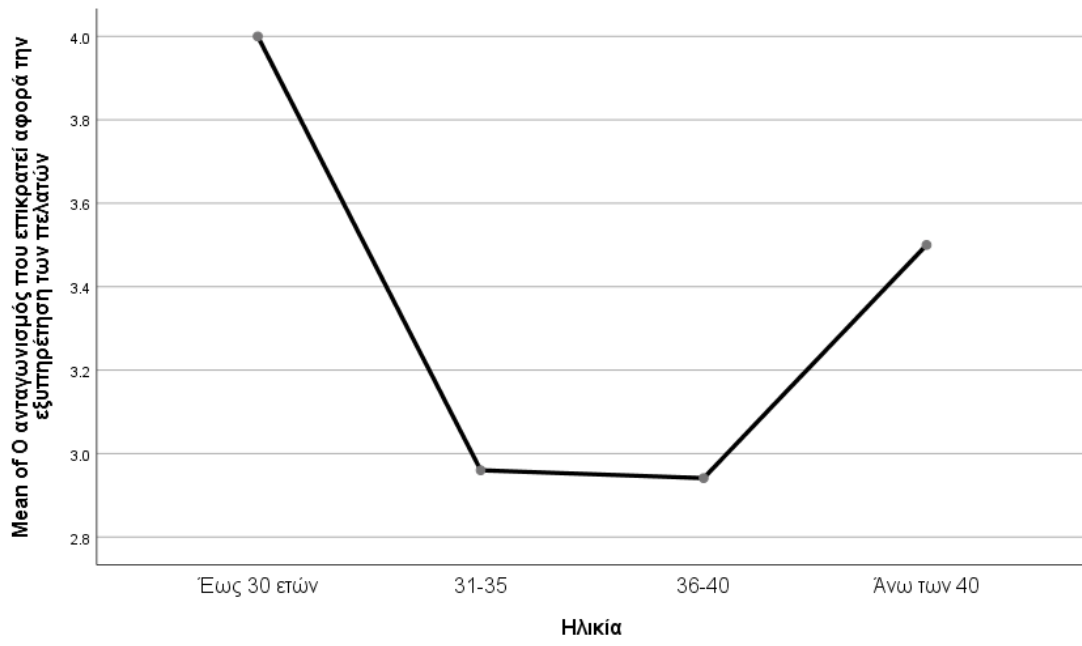
Πίνακας 17: Διαφοροποιήσεις ως προς τα προσωπικά δημογραφικά χαρακτηριστικά

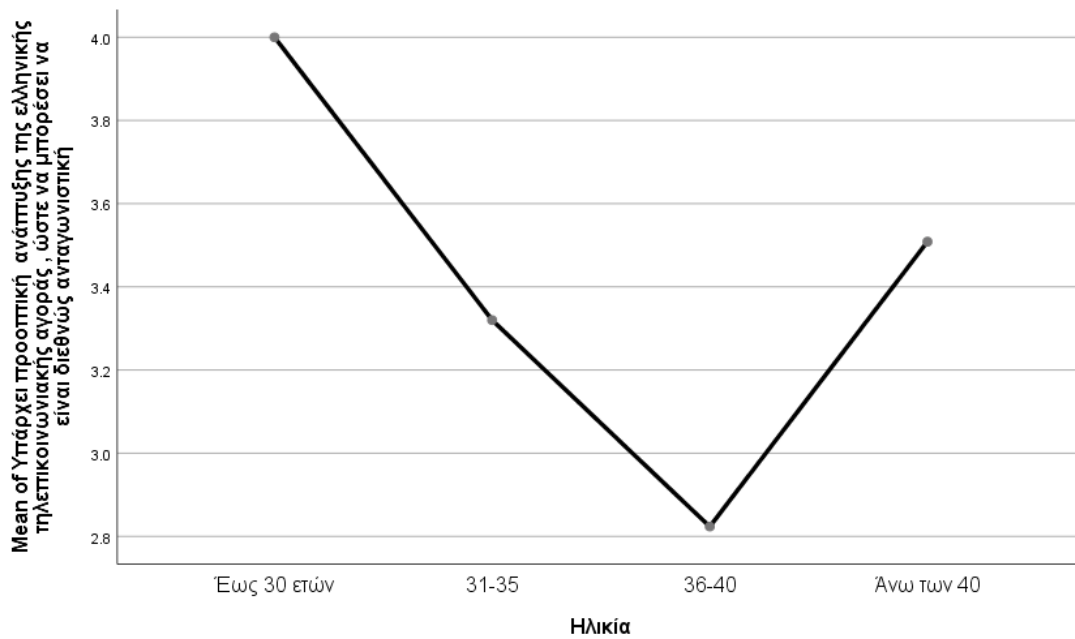
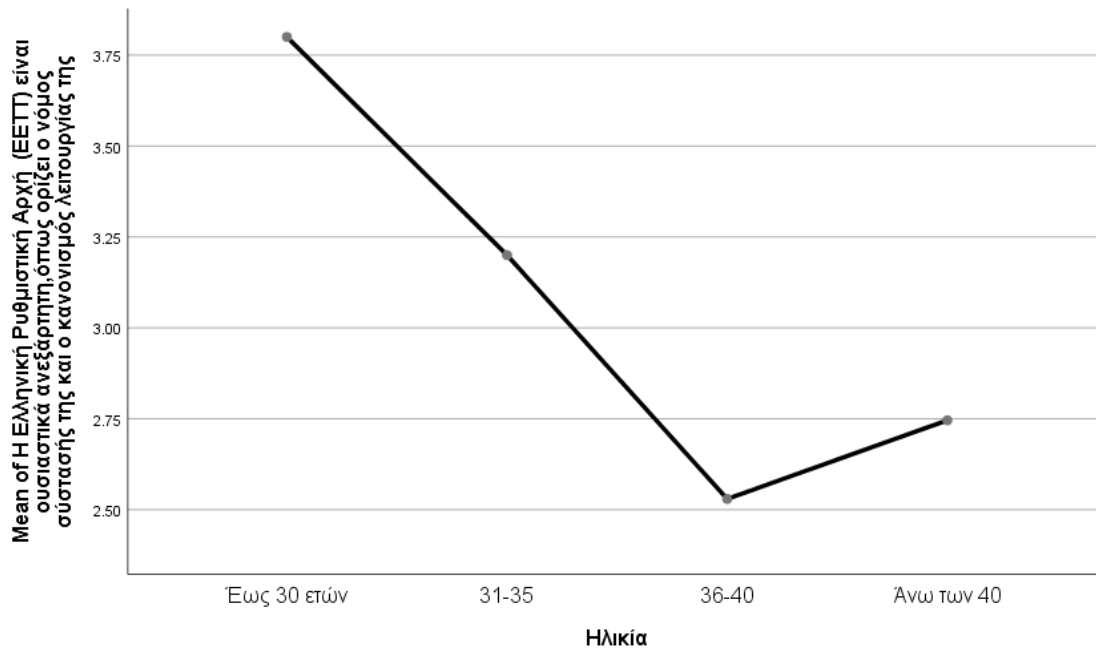
Στα Γραφήματα 26-32, παρατηρούμε πως οι γυναίκες συμφωνούν σε υψηλότερο βαθμό από τους άνδρες, με την άποψη πως η Ελληνική Ρυθμιστική Αρχή είναι ουσιαστικά ανεξάρτητη, όπως ορίζει ο νόμος σύστασης και ο κανονισμός λειτουργίας της, αλλά και ως προς το ότι οι παρεμβάσεις της συγκεκριμένης Αρχής είναι αρκετές για την αποτελεσματικότητα του υγιούς ανταγωνισμού στην αγορά. Ως προς τις διαφοροποιήσεις των ηλικιών, οι εργαζόμενοι έως 30 ετών παρουσιάζονται πιο θετικοί σε σχέση με τους υπόλοιπους, αναφορικά με το ότι επικρατεί ανταγωνισμός στην ελληνική τηλεπικοινωνιακή αγορά, ότι ο ανταγωνισμός αυτός αφορά την εξυπηρέτηση των πελατών ή το έμπειρο και εξειδικευμένο προσωπικό, πως η Ελληνική Ρυθμιστική Αρχή είναι ουσιαστικά ανεξάρτητη, όπως ορίζει ο νόμος σύστασης της και ο κανονισμός λειτουργίας της και ότι υπάρχει προοπτική ανάπτυξης της ελληνικής τηλεπικοινωνιακής αγοράς ώστε να μπορέσει να είναι διεθνώς ανταγωνιστική, ενώ οι εργαζόμενοι μεταξύ 36 έως 40 ετών είναι οι πιο αρνητικοί.

Γραφήματα 26-32: Διαφοροποιήσεις ως προς τα προσωπικά δημογραφικά χαρακτηριστικά

2ο Ερευνητικό Ερώτημα

«Τα εργασιακά δημογραφικά χαρακτηριστικά επηρεάζουν τις απαντήσεις των εργαζομένων;»

Για την απάντηση αυτού του ερευνητικού ερωτήματος, χρησιμοποιήθηκε κατ' επανάληψη το μη παραμετρικό τεστ Kruskal-Wallis. Όπως βλέπουμε στον Πίνακα 18, παρουσιάζονται οι τιμές (p-value) των τεστ που έγιναν ($2 \times 25 = 50$), από τις οποίες αναδείχθηκαν 6 στατιστικά σημαντικές διαφοροποιήσεις.

	Ειδικότητα (Kruskal- Wallis)	Έτος πρόσληψης (Kruskal- Wallis)
Η ιδιωτικοποίηση μιας κρατικής επιχείρησης μπορεί να οδηγήσει στην αναδιάρθρωσή της και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητάς της.	0.002	0.263
Η ιδιωτικοποίηση των κρατικών μονοπωλίων αυξάνει τον ανταγωνισμό, με συνέπεια την αύξηση της παραγωγικότητας του κλάδου.	0.301	0.518
Οι ιδιωτικοποιήσεις στον τομέα των τηλεπικοινωνιών χρησιμοποιήθηκαν ως εργαλείο προσαρμογής στην νέα ευρωπαϊκή πραγματικότητα.	0.235	0.785
Το μερίδιο μιας επιχείρησης στην τηλεπικοινωνιακή αγορά επηρεάζεται θετικά από το μέγεθος της.	0.875	0.909
Η είσοδος νέων επιχειρήσεων στην αγορά, εξασφαλίζει αποτελεσματικό ανταγωνισμό στον τομέα των τηλεπικοινωνιών.	0.850	0.923
Η κυρίαρχη επιχείρηση στην ελληνική τηλεπικοινωνιακή αγορά – ο Όμιλος ΟΤΕ- ενισχύει τον ανταγωνισμό.	0.285	0.431
Επικρατεί ανταγωνισμός στην ελληνική τηλεπικοινωνιακή αγορά.	0.595	0.359
Ο ανταγωνισμός που επικρατεί αφορά την τεχνολογία.	0.078	0.383
Ο ανταγωνισμός που επικρατεί αφορά τη διαφήμιση και το μάρκετινγκ.	0.569	0.697
Ο ανταγωνισμός που επικρατεί αφορά την εξυπηρέτηση των πελατών.	0.149	0.201
Ο ανταγωνισμός που επικρατεί αφορά την τιμολογιακή πολιτική.	0.920	0.601

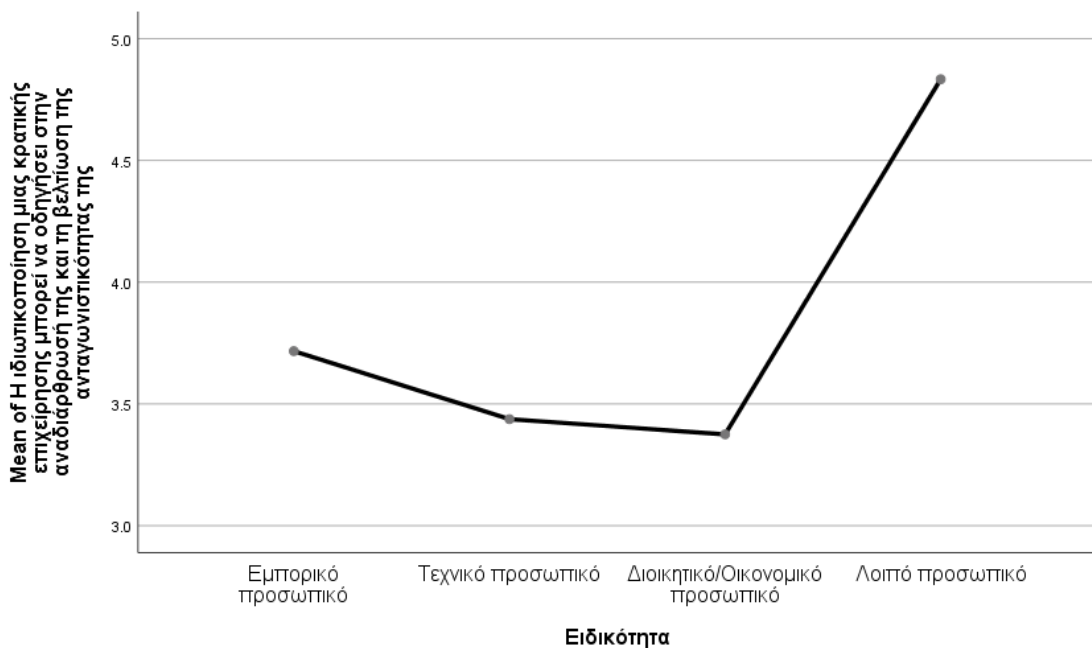
Ο ανταγωνισμός που επικρατεί αφορά το έμπειρο και εξειδικευμένο προσωπικό.	0.740	0.118
Η Ελληνική Ρυθμιστική Αρχή (ΕΕΤΤ) είναι ουσιαστικά ανεξάρτητη, όπως ορίζει ο νόμος σύστασής της και ο κανονισμός λειτουργίας της.	0.304	0.294
Οι παρεμβάσεις της Ελληνικής Ρυθμιστικής Αρχής (ΕΕΤΤ) είναι αρκετές για την αποτελεσματικότητα του υγιούς ανταγωνισμού στην αγορά.	0.909	0.798
Η μεταρρύθμιση του τομέα των Τηλεπικοινωνιών στην Ελλάδα, με την είσοδο νέων επιχειρήσεων, δημιούργησε νέες θέσεις εργασίας του κλάδου.	0.041	0.172
Η εξέλιξη του κλάδου , με την σύγκλιση των τεχνολογιών και την ψηφιακοποίηση των συστημάτων επηρέασε αρνητικά το μέγεθος της απασχόλησης.	0.794	0.924
Η απελευθέρωση στην εγχώρια τηλεπικοινωνιακή αγορά επέφερε μείωση των τιμών των παρεχόμενων υπηρεσιών.	0.007	0.462
Σε ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον οι επιχειρήσεις μπορούν να προσφέρουν υψηλής ποιότητας υπηρεσίες σε χαμηλές τιμές.	0.046	0.873
Οι επιχειρήσεις χρησιμοποιούν την πολιτική τιμολόγησης ως βασικό εργαλείο της στρατηγικής τους.	0.735	0.014
Υπάρχει προοπτική ανάπτυξης της ελληνικής τηλεπικοινωνιακής αγοράς , ώστε να μπορέσει να είναι διεθνώς ανταγωνιστική.	0.398	0.380
Οι επενδύσεις που γίνονται για τις εθνικές υποδομές των τηλεπικοινωνιών αποτελεί μείζονος σημασίας στρατηγική για την χώρα.	0.246	0.746
Οι θέσεις απασχόλησης του κλάδου τα επόμενα χρόνια θα μειωθούν.	0.289	0.170
Οι τιμές των υπηρεσιών τα επόμενα χρόνια θα μειωθούν.	0.505	0.818
Οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην ελληνική τηλεπικοινωνία θα εμπλακούν στο μέλλον σε διαδικασίες συγχωνεύσεων-εξαγορών	0.239	0.703
Η περαιτέρω ανάπτυξη του τομέα των τηλεπικοινωνιών δεν αφορά μόνο τη κλαδική δυναμική, αλλά και την ενίσχυση της εγχώριας οικονομίας	0.002	0.824

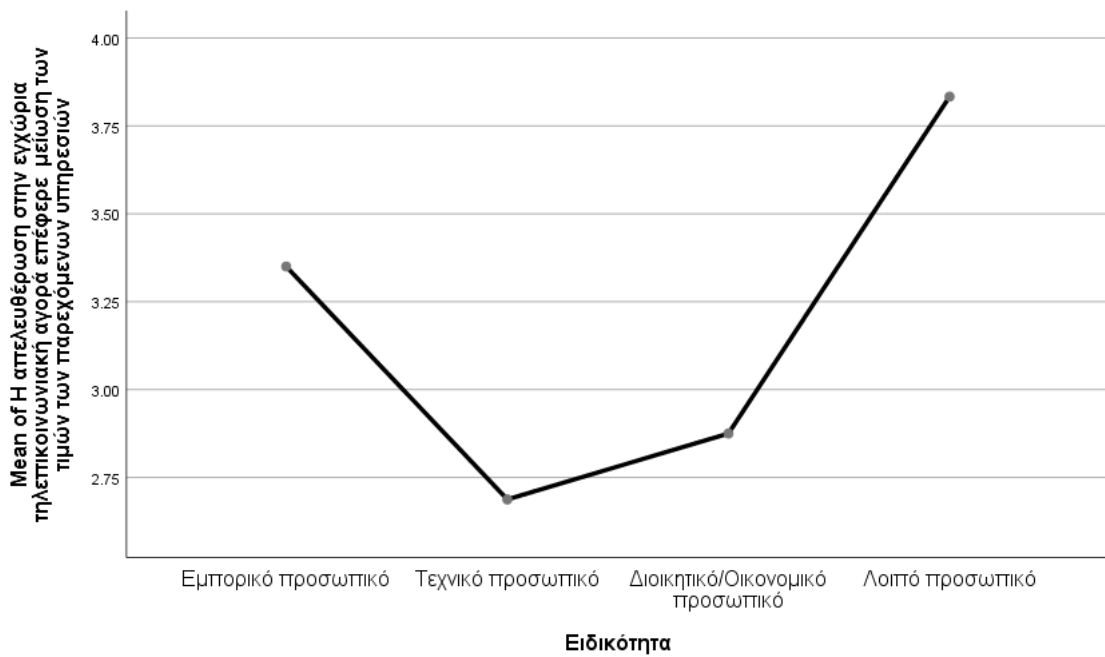
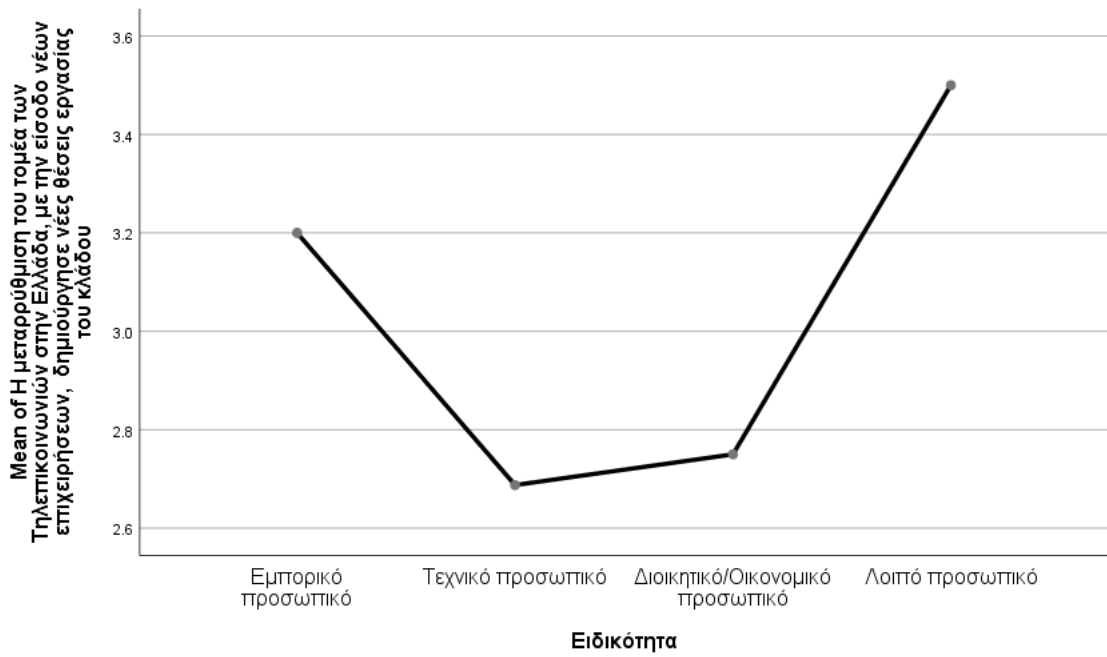
Πίνακας 18: Διαφοροποιήσεις ως προς τα εργασιακά δημογραφικά χαρακτηριστικά

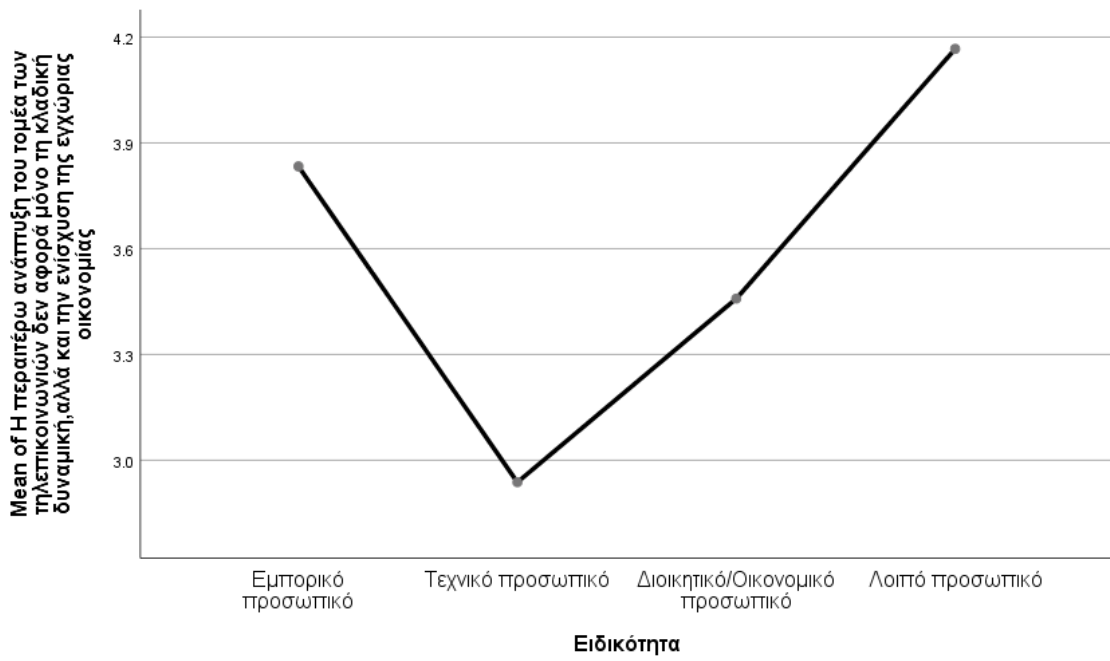
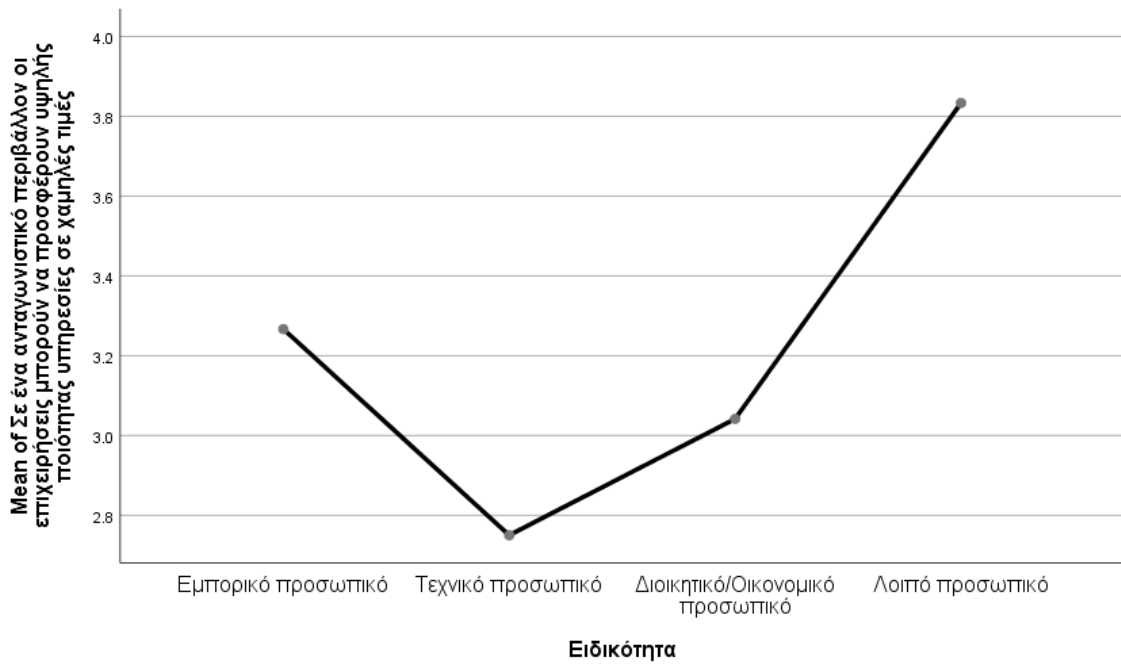
Στα Διαγράμματα 33-38, παρουσιάζονται οι στατιστικά σημαντικές διαφοροποιήσεις που αναδείχθηκαν προηγουμένως:

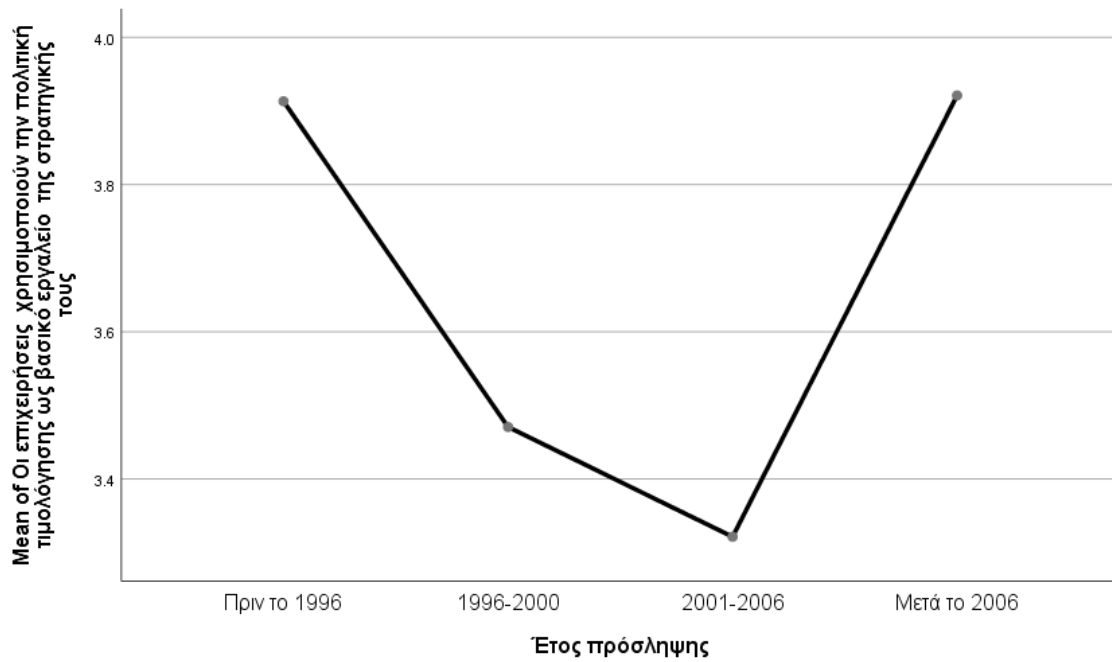
Οι εργαζόμενοι που ανήκουν στην κατηγορία «Λοιπό προσωπικό» φαίνεται να είναι πιο θετικοί ως προς την άποψη πως η ιδιωτικοποίηση μιας κρατικής επιχείρησης μπορεί να οδηγήσει στην αναδιάρθρωσή και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της, πως η μεταρρύθμιση του τομέα των Τηλεπικοινωνιών στην Ελλάδα, με την είσοδο νέων επιχειρήσεων, δημιούργησε νέες θέσεις εργασίας, ότι σε ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον οι επιχειρήσεις μπορούν να προσφέρουν υψηλής ποιότητας υπηρεσίες σε χαμηλές τιμές, πως οι επιχειρήσεις χρησιμοποιούν την πολιτική τιμολόγησης ως βασικό εργαλείο στρατηγικής και ότι η περαιτέρω ανάπτυξη του τομέα όπου εργάζονται, δεν αφορά την κλαδική δυναμική, αλλά την ενίσχυση της εγχώριας οικονομίας, ενώ πιο αρνητικοί παρουσιάζονται όσοι εργάζονται ως «Τεχνικό προσωπικό». Τέλος, όσοι προσελήφθησαν πριν το 1996 ή μετά το 2006 συμφωνούν σε υψηλότερο βαθμό με την άποψη ότι οι επιχειρήσεις χρησιμοποιούν την πολιτική τιμολόγησης ως βασικό εργαλείο της στρατηγικής τους.

Διαγράμματα 33-38: Διαφοροποιήσεις ως προς τα εργασιακά δημογραφικά χαρακτηριστικά

Κεφάλαιο 6

Συμπεράσματα

6.1 Γενικά Συμπεράσματα

Στο επίκεντρο της ανάλυσης της παρούσας διατριβής βρέθηκαν οι επιπτώσεις των μεταρρυθμιστικών πολιτικών που εφαρμόστηκαν στον εθνικό τηλεπικοινωνιακό τομέα. Έχοντας διανύσει περίπου δύο δεκαετίες από την απελευθέρωση της αγοράς στην χώρα μας, το πεδίο μελέτης κάλυψε σε θεωρητικό και εμπειρικό επίπεδο τη διαδικασία της σταδιακής αναδιάρθρωσης της τηλεπικοινωνιακής αγοράς μέσω της συγκριτικής αποτίμησης παραγόντων, συνθηκών και ποιοτικών δεικτών . Υπό το πρίσμα των ερευνητικών ερωτημάτων που τέθηκαν, διατρέχοντας συνολικά την πορεία μετάβασης από το κρατικό μονοπώλιο στα δεδομένα της ιδιωτικοποίησης και στην εισαγωγή του ανταγωνισμού, προέκυψαν ορισμένα κρίσιμα ευρήματα.

Αρχικά, όπως προκύπτει από την παρούσα εργασία, ο κλάδος των τηλεπικοινωνιών αναδιάρθρωθηκε σε εθνικό αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο ως αποτέλεσμα της απελευθέρωσης της αγοράς και συνεχίζει να εξελίσσεται προσφέροντας το απαραίτητο υπόβαθρο για τον μετασχηματισμό στη νέα ψηφιακή εποχή. Όσον αφορά στην περίοδο των πρώτων ετών εφαρμογής των πολιτικών μεταρρύθμισης, πραγματοποιήθηκε μία σημαντική βελτίωση στην απόδοση της αγοράς. Αυτό συνέβη λόγω του μεγάλου αριθμού νεοεισερχόμενων επιχειρήσεων που άρχισαν να δραστηριοποιούνται στον κλάδο, αποσπώντας σημαντικά μερίδια αγοράς από τον ΟΤΕ. Η εισαγωγή του ανταγωνισμού δημιούργησε νέες θέσεις εργασίας, αύξησε το ποσοστό συμμετοχής του κλάδου στο ΑΕΠ , προσέλκυσε επενδύσεις για τον εκσυγχρονισμό του δικτύου και επέφερε την περαιτέρω βελτίωση της αποτελεσματικότητας και την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας. Παράλληλα, ως συνέπεια της εφαρμογής των πολιτικών μεταρρύθμισης , επιτεύχθηκε η βελτίωση της ευημερίας των καταναλωτών μέσω της σταδιακής μείωσης των τιμών και την αύξηση της ποιότητας των παρεχόμενων

υπηρεσιών και προϊόντων. Τέλος, η προσπάθεια υλοποίησης σύγχρονων ευρυζωνικών υποδομών και καινοτόμων τεχνολογιών δικτύων επιδρά οριζόντια στην κοινωνικοοικονομική δραστηριότητα της χώρας με την προοπτική να την καταστήσει διεθνώς ανταγωνιστική.

Βασική συνθήκη, όμως, για την επίτευξη των παραπάνω αλλαγών υπήρξε η προετοιμασία της χώρας με μεταρρυθμίσεις στο θεσμικό και νομικό πλαίσιο. Εκκινώντας με τη μερική μετοχοποίηση του ΟΤΕ, η ιδιωτικοποίηση χρησιμοποιήθηκε ως εργαλείο προσαρμογής στην νέα πραγματικότητα που είχε διαμορφωθεί στην Ευρώπη. Επίσης, κάτω από αυτές τις προϋποθέσεις, προέκυψε και η ανάγκη δημιουργίας της Εθνικής Επιτροπής Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων (ΕΕΤΤ) ως Ανεξάρτητη Ρυθμιστική Αρχή, προκειμένου να εποπτεύει και να ρυθμίζει την τηλεπικοινωνιακή αγορά σύμφωνα με τις Οδηγίες και τους Κανονισμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Παράλληλα της θεωρητικής προσέγγισης, εκπονήθηκε εμπειρική έρευνα όπου διερευνώνται οι απόψεις των εργαζομένων του Ομίλου ΟΤΕ σχετικά με τις επιπτώσεις των μεταρρυθμίσεων στον κλάδο των τηλεπικοινωνιών. Αρχικά, θα πρέπει να σημειωθεί ότι πρόκειται για ένα δείγμα από ανώτερα εταιρικά στελέχη του Ομίλου (Προϊσταμένους και Υπευθύνους τμημάτων), με σπουδές στη συντριπτική τους πλειοψηφία ανωτάτης εκπαίδευσης (49,10% απόφοιτοι ανωτέρας/ανώτατης εκπαίδευσης και 21% κάτοχοι μεταπτυχιακού/διδακτορικού τίτλου) και με σημαντική εργασιακή εμπειρία (55,66% σε ηλικία 40 και άνω) . Τα παραπάνω δεδομένα, επιβεβαιώνουν την αρχική παραδοχή ότι οι ερωτηθέντες είναι πολύ πιθανόν να προσφέρουν αξιόπιστες απόψεις, στη βάση των οποίων θα διεξαχθούν τα αποτελέσματα της έρευνας.

Αρχικά, με βάση τα συλλεχθέντα πρωτογενή στοιχεία, προκύπτει η ισχυρή άποψη των εργαζομένων ότι ο Όμιλος ΟΤΕ -ως η κυρίαρχη επιχείρηση στην ελληνική τηλεπικοινωνιακή αγορά- ενισχύει τον ανταγωνισμό και ότι το μερίδιο μίας επιχείρησης στην αγορά επηρεάζεται θετικά από το μέγεθός της. Επίσης, δηλώνουν ότι το βασικότερο χαρακτηριστικό του ανταγωνισμού είναι η τιμολογιακή πολιτική, κάτι που ήταν αναμενόμενο με δεδομένο ότι το 56,6% του δείγματος των ερωτηθέντων εργάζεται ως εμπορικό προσωπικό στα καταστήματα πρώτης γραμμής του Ομίλου. Ως

αμέσως επόμενο σημαντικό χαρακτηριστικό δηλώνουν τις πρακτικές διαφήμισης και μάρκετινγκ, ενώ αξιολογούν σε χαμηλότερη κλίμακα ότι ο ανταγωνισμός που επικρατεί αφορά την τεχνολογία, την εξυπηρέτηση πελατών και το εξειδικευμένο προσωπικό. Όσον αφορά στις δηλώσεις ως προς την ιδιωτικοποίηση, οι σημερινοί εργαζόμενοι απολογιστικά πιστεύουν ότι συντελεί εν γένει στην ενίσχυση του ανταγωνισμού και μπορεί να οδηγήσει μια κρατική επιχείρηση σε αναδιάρθρωση και βελτίωση της ανταγωνιστικότητάς της.

Στον αντίποδα της θετικής άποψης των εργαζομένων για τις μεταρρυθμιστικές πολιτικές βρίσκεται η άποψή τους για την Ελληνική Ρυθμιστική Αρχή (ΕΕΤΤ). Από την επεξεργασία των απαντήσεων, προέκυψε ότι οι εργαζόμενοι πιστεύουν σε αρκετό βαθμό ότι δεν είναι ουσιαστικά ανεξάρτητη και ότι οι παρεμβάσεις της δεν είναι αρκετές για την αποτελεσματικότητα του υγιούς ανταγωνισμού στην αγορά. Η αρνητική στάση των εργαζομένων ως προς τις αρμοδιότητες της ΕΕΤΤ, αντικατοπτρίζει τη θέση της Διοίκησης του Ομίλου, η οποία θεωρεί ότι η ΕΕΤΤ δε βοηθά τον πραγματικό ανταγωνισμό και αποθαρρύνει τις επενδύσεις. Πιο συγκεκριμένα, αμφισβητείται η καθυστέρηση και η πολιτική γραφειοκρατίας στις διαδικασίες έγκρισης πακέτων λιανικής και ανάπτυξης νέων δικτύων, ως μοχλός έμμεσης ενίσχυσης των ανταγωνιστών του ΟΤΕ. Από την πλευρά της η ΕΕΤΤ, υπερασπίζεται την παρεμβατική πολιτική της, αναφέροντας ότι ο ΟΤΕ έχει οριστεί ως επιχείρηση με Σημαντική Ισχύ (δεσπόζουσα θέση) και υπόκειται σε μια σειρά κανονιστικών υποχρεώσεων, μεταξύ των οποίων η υποχρέωση προ-έγκρισης πακέτων, με σκοπό να αποφευχθεί ο περιορισμός των ανταγωνιστών από τη δυνατότητα να έχουν εμπορικό κέρδος στις λιανικές αγορές που δραστηριοποιούνται.

Σημαντικά είναι, επίσης, τα στοιχεία που προέκυψαν τόσο για την απασχόληση του κλάδου και την πολιτική τιμολόγησης, όσο και για τις προοπτικές σε αυτές τις θεματικές. Οι ερωτώμενοι συμφώνησαν αρκετά ότι η απελευθέρωση του κλάδου με την είσοδο νέων επιχειρήσεων στην αγορά, δημιούργησε συγκυριακά νέες θέσεις εργασίας. Η ίδια τάση παρατηρείται και στην άποψή τους ότι η εξέλιξη του κλάδου με τη σύγκλιση των τεχνολογιών και την ψηφιακοποίηση, επηρέασε αρνητικά το μέγεθος της απασχόλησης με την ίδια προοπτική και για το άμεσο μέλλον. Για την πολιτική τιμολόγησης, στην οποία οι εργαζόμενοι έδωσαν κυρίαρχο ρόλο στον ανταγωνισμό σε αυτή την έρευνα, πιστεύεται ότι η απελευθέρωση επέφερε μείωση τιμών σε συνδυασμό

με υψηλής ποιότητας υπηρεσίες και με μικρές προοπτικές περαιτέρω μείωσης. Επιπρόσθετα, επιβεβαιώνεται ισχυρά ότι στο σημερινό περιβάλλον οι επιχειρήσεις χρησιμοποιούν την πολιτική τιμολόγησης ως βασικό εργαλείο της στρατηγικής τους. Τέλος, αποτυπώνονται και εμπειρικά οι αναπτυξιακές προοπτικές του τομέα των τηλεπικοινωνιών, με τους εργαζόμενους να αναμένουν ότι οι επιχειρήσεις του κλάδου θα συνεχίσουν να εμπλέκονται και στο μέλλον σε διαδικασίες συγχωνεύσεων-εξαγορών καθώς και η ανάπτυξη της τηλεπικοινωνιακής αγοράς θα οδηγήσει στην ενίσχυση της εγχώριας οικονομίας και θα την καταστήσει διεθνώς ανταγωνιστική.

Εν συνεχεία, θα διατυπώσουμε τα συμπεράσματα από τις στατιστικές διαφοροποιήσεις που αναδείχτηκαν ως προς τα προσωπικά και εργασιακά χαρακτηριστικά των εργαζομένων που συμμετείχαν στην έρευνα:

Παρατηρείται ότι οι εργαζόμενοι έως 30 ετών, που αποτελούν λιγότερο από το 5% του δείγματος, εμφανίζονται περισσότερο θετικοί σε σχέση με τους υπόλοιπους αναφορικά με τον ανταγωνισμό στην αγορά, την ανεξαρτησία της Ελληνικής Ρυθμιστικής Αρχής και τις προοπτικές ανάπτυξης του τομέα των τηλεπικοινωνιών, ενώ οι εργαζόμενοι με ηλικία 36-40 (16%) είναι οι πιο αρνητικοί. Εδώ αναδεικνύεται ότι το κριτήριο της ηλικίας που συνήθως είναι συνυφασμένο με την εργασιακή εμπειρία, επιβεβαιώνει και τη διαφορετική οπτική που μπορεί να έχει κάθε εργαζόμενος για τα γεγονότα που έχει βιώσει στην επαγγελματική του πορεία και ορίζει τον τρόπο που θα διαχειριστεί τις εξελίξεις.

Επιπλέον, σημαντικές στατιστικές διαφοροποιήσεις παρατηρούνται ως προς τις απαντήσεις των εργαζομένων με διαφορετική ειδικότητα. Οι εργαζόμενοι που ανήκουν στην κατηγορία «Λοιπό προσωπικό» διαφαίνεται να συμφωνούν περισσότερο με τις απόψεις ότι η ιδιωτικοποίηση μιας κρατικής επιχείρησης οδηγεί στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητάς της, η μεταρρύθμιση δημιούργησε νέες θέσεις εργασίας, η πολιτική τιμολόγησης χρησιμοποιείται ως εργαλείο στρατηγικής των επιχειρήσεων, η ανάπτυξη των τηλεπικοινωνιών αφορά την ενίσχυση της εγχώριας οικονομίας, ενώ λιγότερο αισιόδοξοι παρουσιάζονται όσοι εργάζονται ως «Τεχνικό προσωπικό». Στο κριτήριο αυτό διαπιστώνεται ότι οι ερωτηθέντες της κατηγορίας «Τεχνικό προσωπικό» είναι λιγότερο ενημερωμένοι και καταρτισμένοι σε διοικητικά και οικονομικά θέματα που αφορούν την εταιρία σε σχέση με το υπόλοιπο προσωπικό, με αποτέλεσμα να

αντιμετωπίζουν κάθε μετασχηματισμό που συμβαίνει στην εταιρία με μεγαλύτερη κριτική διάθεση.

Τέλος, οι άντρες και οι γυναίκες φαίνεται να απαντούν διαφορετικά μόνο σε ότι αφορά στην Ελληνική Ρυθμιστική Αρχή, με τις τελευταίες να συμφωνούν σε υψηλότερο βαθμό για την ανεξαρτησία της και την αποτελεσματικότητά της στον υγιή ανταγωνισμό. Τα υπόλοιπα χαρακτηριστικά, η εκπαίδευση και το έτος πρόσληψης, σύμφωνα με την έρευνα, δεν οδηγούν σε διαφορετικές απόψεις για τη μεταρρύθμιση στον ελληνικό τηλεπικοινωνιακό τομέα.

6.2 Περιορισμοί και Προτάσεις για Μελλοντική Διερεύνηση

Ο κύριος περιορισμός αναφέρεται στο γεγονός ότι η παρούσα έρευνα εκπονήθηκε μόνο για τους εργαζόμενους του Ομίλου ΟΤΕ. Είναι βέβαιο ότι θα προέκυπταν ενδιαφέροντα συμπεράσματα, αν στην έρευνα συμμετείχαν στελέχη από όλες τις εταιρίες τηλεπικοινωνιών που δραστηριοποιούνται στην ελληνική αγορά.

Κλείνοντας την παρούσα διατριβή κρίνεται σκόπιμο να καταγραφούν ορισμένες προτάσεις για περαιτέρω έρευνα. Μελλοντικό πεδίο έρευνας θα μπορούσε να αποτελέσει η συνεισφορά των τεχνολογιών, πληροφορικής και επικοινωνιών (ΤΠΕ) και ειδικά των τηλεπικοινωνιακών υποδομών στην προσπάθεια βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας. Η σύγκλιση επικοινωνιών, διαδικτύου και πληροφορικής θα οδηγήσει στην αξιοποίηση μιας πληθώρας υπηρεσιών και εφαρμογών, στη μείωση κόστων και χρόνων και θα εξασφαλίσει ποιοτικότερα προϊόντα και υπηρεσίες σε πολίτες, επιχειρήσεις και Δημόσιο. Οι φορείς που θα υιοθετήσουν αυτές τις υπηρεσίες θα αποκομίσουν οφέλη παραγωγικότητας και θα μπορέσουν να δραστηριοποιηθούν ανταγωνιστικά στις διεθνείς αγορές (Τσακανίκας, 2014).

Τέλος, οι μελλοντικές έρευνες θα ασχοληθούν με τον νέο ψηφιακό μετασχηματισμό και τη μετάβαση των χωρών στην «Κοινωνία των Gigabit». Η τεχνολογία εξελίσσεται με εκθετικούς ρυθμούς και οι αλλαγές που θα συμβούν στην Ελλάδα και στην Ευρώπη θα

είναι επαναστατικές. Πιθανόν, να κριθεί αναγκαία η ενοποίηση της ευρωπαϊκής αγοράς τηλεπικοινωνιών και τεχνολογίας στην Ευρώπη, ώστε να παραμείνουν ανταγωνιστικές στο διεθνές περιβάλλον και στις επερχόμενες εξελίξεις στις αγορές.

Παράρτημα

Ερωτηματολόγιο Έρευνας

1. Δημογραφικά στοιχεία

1.1 Φύλο

Άνδρας	
Γυναίκα	

1.2 Ηλικία

21-25	
26-30	
31-35	
36-40	
41και άνω	

1.3 Ειδικότητα

Εμπορικό Προσωπικό	
Τεχνικό Προσωπικό	
Διοικητικό/Οικονομικό Προσωπικό	
Λοιπό Προσωπικό	

1.4 Μορφωτικό επίπεδο

Απόφοιτος Μέσης εκπαίδευσης (Γυμνάσιο- Λύκειο)	
Απόφοιτος Μεταλυκειακής Εκπαίδευσης (IEK- Ιδιωτική Σχολή)	
Απόφοιτος Ανώτατης /Ανώτερης Εκπαίδευσης (ΑΕΙ-ΤΕΙ)	
Κάτοχος Μεταπτυχιακού/Διδακτορικού τίτλου	

1.5 Έτος πρόσληψης

Πριν το 1996	
1996-2000	
2001-2006	
Μετά το 2006	

2. Ιδιωτικοποίηση- Ανταγωνισμός

<i>Παρακαλώ δηλώστε το βαθμό που πιστεύετε ότι ισχύουν οι παρακάτω προτάσεις</i>	καθόλου	ελάχιστα	αρκετά	πολύ	πάρα πολύ
Η ιδιωτικοποίηση μιας κρατικής επιχείρησης μπορεί να οδηγήσει στην αναδιάρθρωσή της και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της.					

Η ιδιωτικοποίηση των κρατικών μονοπωλίων αυξάνει τον ανταγωνισμό, με συνέπεια την αύξηση της παραγωγικότητας του κλάδου.					
Οι ιδιωτικοποιήσεις στον τομέα των τηλεπικοινωνιών στην Ελλάδα χρησιμοποιήθηκαν ως εργαλείο προσαρμογής στην νέα ευρωπαϊκή πραγματικότητα.					
Το μερίδιο μιας επιχείρησης στην αγορά επηρεάζεται θετικά από το μέγεθος της επιχείρησης.					
Η είσοδος νέων επιχειρήσεων στην αγορά, εξασφαλίζει αποτελεσματικό ανταγωνισμό στον τομέα των τηλεπικοινωνιών.					
Η κυρίαρχη επιχείρηση στην ελληνική τηλεπικοινωνιακή αγορά – ο Όμιλος ΟΤΕ- ενισχύει τον ανταγωνισμό.					
Επικρατεί ανταγωνισμός στην ελληνική τηλεπικοινωνιακή αγορά.					
Ο ανταγωνισμός που επικρατεί αφορά την τεχνολογία.					
Ο ανταγωνισμός που επικρατεί αφορά τη διαφήμιση και το μάρκετινγκ.					
Ο ανταγωνισμός που επικρατεί αφορά την εξυπηρέτηση των πελατών.					
Ο ανταγωνισμός που επικρατεί αφορά την τιμολογιακή πολιτική.					
Ο ανταγωνισμός που επικρατεί αφορά το έμπειρο και εξειδικευμένο προσωπικό.					

3. Ρύθμιση Αγοράς

<i>Παρακαλώ δηλώστε το βαθμό που πιστεύετε ότι ισχύουν οι παρακάτω προτάσεις</i>	καθόλου	ελάχιστα	αρκετά	πολύ	πάρα πολύ
Η Ελληνική Ρυθμιστική Αρχή (ΕΕΤΤ) είναι ουσιαστικά ανεξάρτητη, όπως ορίζει ο νόμος σύστασής της και ο κανονισμός λειτουργίας της.					
Οι παρεμβάσεις της Ελληνικής Ρυθμιστικής Αρχής (ΕΕΤΤ) είναι αρκετές για την αποτελεσματικότητα του υγιούς ανταγωνισμού στην αγορά.					

4. Απασχόληση

<i>Παρακαλώ δηλώστε το βαθμό που πιστεύετε ότι ισχύουν οι παρακάτω προτάσεις</i>	καθόλου	ελάχιστα	αρκετά	πολύ	πάρα πολύ
Η μεταρρύθμιση του τομέα των Τηλεπικοινωνιών στην Ελλάδα, με την είσοδο νέων επιχειρήσεων, δημιούργησε νέες θέσεις εργασίας του κλάδου.					
Η εξέλιξη του κλάδου, με την σύγκλιση των τεχνολογιών και την ψηφιακοποίηση των συστημάτων επηρέασε αρνητικά το μέγεθος της απασχόλησης.					

5. Τιμολόγηση Υπηρεσιών

<i>Παρακαλώ δηλώστε το βαθμό που πιστεύετε ότι ισχύουν οι παρακάτω προτάσεις</i>	καθόλου	ελάχιστα	αρκετά	πολύ	πάρα πολύ
Η απελευθέρωση στην εγχώρια τηλεπικοινωνιακή αγορά επέφερε μείωση των τιμών των παρεχόμενων υπηρεσιών.					
Σε ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον οι επιχειρήσεις μπορούν να προσφέρουν υψηλής ποιότητας υπηρεσίες σε χαμηλές τιμές.					
Οι επιχειρήσεις χρησιμοποιούν την πολιτική τιμολόγησης ως βασικό εργαλείο της στρατηγικής τους.					

6. Προοπτικές Τομέα

<i>Παρακαλώ δηλώστε το βαθμό που πιστεύετε ότι ισχύουν οι παρακάτω προτάσεις</i>	καθόλου	ελάχιστα	αρκετά	πολύ	πάρα πολύ
Υπάρχει προοπτική ανάπτυξης της ελληνικής τηλεπικοινωνιακής αγοράς, ώστε να μπορέσει να είναι διεθνώς ανταγωνιστική.					
Οι επενδύσεις που γίνονται για τις εθνικές υποδομές των τηλεπικοινωνιών αποτελεί μείζονος σημασίας στρατηγική για την χώρα.					
Οι θέσεις απασχόλησης του κλάδου τα επόμενα χρόνια θα μειωθούν.					
Οι τιμές των υπηρεσιών τα επόμενα χρόνια θα μειωθούν.					

<p>Οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην ελληνική τηλεπικοινωνιακή αγορά θα εμπλακούν στο άμεσο μέλλον σε διαδικασίες συγχωνεύσεων και εξαγορών.</p>					
<p>Η περαιτέρω ανάπτυξη του τομέα των τηλεπικοινωνιών δεν αφορά μόνο τη κλαδική δυναμική, αλλά και την ενίσχυση της εγχώριας οικονομίας.</p>					

Βιβλιογραφία

Ελληνική Βιβλιογραφία

Αθανασίου Ε. Μπρατσιώτης Ι. (2000), *Αποτελεσματικότητα στην Επιβολή των Κανόνων του Ανταγωνισμού Ελλάδα 1979-1998*, Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE), Αθήνα.

Κιουλάφας Κ. Ε. (1994), *Ο τομέας των τηλεπικοινωνιών στην Ελλάδα – Προβλήματα και προοπτικές*, Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE), Αθήνα.

Θεοδωρόπουλος, Σ. (2006), *Οικονομικά της Ρύθμισης Θεωρία και Πολιτική των Διαρθρωτικών Αλλαγών και Μεταρρυθμίσεων*, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα.

Παπαϊωάννου Γ. Ν. (2003), *Οικονομική Πολιτική και ONE– Απορρύθμιση αγορών και ιδιωτικοποιήσεις*, Εκδόσεις: Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα

Ελληνική Αρθρογραφία

Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (24-01-2003), Τεύχος Δεύτερο.

ΟΠΑ, & ICAP GROUP (2008), *Κοινωνικό-Οικονομική Αποτίμηση του Κλάδου της Κινητής Τηλεφωνίας στην Ελλάδα*, Επιτελική Σύνοψη, Αθήνα.

ΟΤΕ (1956-2015), Εκθέσεις Πεπραγμένων/Ετήσιες Εκθέσεις.

Τσακανίκας Α. (2014), *Ο Τομέας των Τηλεπικοινωνιών στο Νέο Αναπτυξιακό Πρότυπο της Χώρας*, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, Αθήνα.

Ungerer H., Costello N.C. (1991) , *Οι τηλεπικοινωνίες στην Ευρώπη*, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο.

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

Bauer B. & Neumann K. H. (1994), *Privatisierung der Telekom – Zielsetzung und Bedeutung für den Standort Deutschland*, Wissenschaftliches Institut für Kommunikationsdienste – WIK.

Bishop, S., & Walker, M. (2010), *The Economics of EC Competition Law: Concepts, Application and Measurement*, Sweet & Maxwell, London.

Booz-Allen & Hamilton (1997), *Telekommunikation in der Welt von Morgen: Marktstrategien*, Konzepte und Kompetenzen für das 21. Jahrhundert, IMK.

David De Vaus (2002), *Surveys in Social Research*, Allen & Unwin, St. Leonards, NSW.

Geppert M., Ruhle E.O. & Schuster F. (2002), *Handbuch Recht und Praxis der Telekommunikation*, Verlag Oesterreich.

Graack C. (1997), *Telekommunikationswirtschaft in der Europäischen Union*, Physica – Verlag.

Greupner C. (1996), *Strategisches Telekommunikations- - Marketing*, Rainer Hampp Verlag.

Mueller P. (1995), *Telekommunikation in der Europäischen Union – Innovative Kommunikationstechnologien im Spannungsfeld von staatlicher Regulierung und Marktdynamik*, Haufe.

Mueller S. (1998), *Der Börsengang der Telekom*, Rainer Hampp Verlag.

Ξερόγλωσση Αρθρογραφία

Boyland O., Nicoletti G. (2000), *Regulation, market structure and performance in telecommunication*, OECD.

Constantinou P., Lagoudakis A. (1996), *The Greek telecommunications policies and the EU directives*. Telecommunication Policy, Vol.20, No 4, pp 261-271.

Georgopoulos A., Karamanis K. (2012), *The Implications of the Liberalization in Telecommunication Markets for Market Structure and Price Policy: Evidence from a Small Open Economy*. Applied Economics, 44:2, pp 253-263.

Gual J., Waverman L. (1998), *The Liberalization of Telecommunications in the EU: Managing the Transition*, Business Strategy Review, Vol. 9 pp 67, Blackwell Publishing.

Guislain , P. (1997), *The privatization Challenge A Strategic, Legal, and Institutional Analysis of International Experience*. World Bank, Washington.

Heracleous L. (1999), *Privatization*, International Journal of Public Sector Management Vol. 12 pp 432 – 444, Emerald Group Publishing Limited.

Hughes P., Philips B. (1999), *Regulatory Reform in the Telecommunications Industry in the United States*, OECD.

- Kornelakis A. (2013), *Network Services Liberalisation, Competition And Labour Market Governance: The Case Of Greek Telecommunications*, Jerusalem Papers in Regulation & Governance (54), pp. 1-32.
- Koski H. (2002), *Technology policy in the telecommunication sector market responses and economic impacts*, European Commission.
- Li W., Xu L. C. (2002), *The Impact of Privatization and Competition in the Telecommunications Sector around the World*, University of Virginia.
- Madden G., Savage S. & Ng J. (2003), *Asia – Pacific Telecommunications Liberalization and Productivity Performance*, Australian Economics Papers, Vol. 42 – Issue 1 pp. 91 Blackwell Publishing.
- Maw J. (2002), *Partial privatization in transition economies*, *Economic Systems*, Vol. 26 pp 271 – 282 .Elsevier Science.
- McGovan L. (1998), *Protecting competition in a global market: the pursuit of an international competition policy*, *European Business Review*, Vol. 98 pp 328 – 339, Emerald Group Publishing Limited.
- Min W. (1999), *Regulatory Reform in the Telecommunications Industry in Japan*, OECD.
- Nestor S., Mahboobi L. (1999), *Privatization of Public Utilities: The OECD Experience*, OECD.
- OECD (1989), *Competition Policy and Intellectual Property Rights*.
- OECD (1995b), *Competition, regulation and performance*.
- OECD (1997b), *The OECD Report on Regulatory Reform – Synthesis*.
- OECD (2001f), *The Role of Competition Policy in Regulatory Reform in Greece*.
- Sheshinski E., Lopez – Calva L. F. (1998), *Privatization and its Benefits: Theory and Evidence*, Harvard University.
- Shirley M., Walsh P. (2000), *Public versus Private Ownership: The Current State of the Debate*, World Bank.
- Smith P.(1995), *Subscribing to Monopoly*, World Bank.
- Spanos L.J., Papoulias D.B., (2005), *Corporate Governance as an instrument of change state owned companies: The case of the Hellenic Telecommunications Organization*, Center of Financial Studies, Department of Economics, University of Athens, pp.1-32.
- Spiller P., Cardilli C. (1997), *The Frontier of Telecommunications Deregulation: Small Countries Leading the Pack*, *The Journal of Economic Perspectives*, Vol. 11 – No 4 pp 127 – 138, JSTOR.

Tavera J. (2001), *After privatization: regulation of Peruvian public utilities*, The Quarterly Review of Economics and Finance, Vol. 41 pp 713 – 725 ,Elsevier Science.

Verhoest, P. (2000). *The myth of universal service: Hermeneutic considerations and political recommendations*. Media, Culture and Society, 22 (5), pp. 595-610.

Walley K. (1998), *Competition: what does it really mean?* , The TQM Magazine, Vol. 10 pp 186 – 189, Emerald Group Publishing Limited.

Wallsten S. (2000), *Telecommunications Privatization in Developing Countries: The Real Effects of Exclusivity Periods*, Stanford University.

Wallsten S. (2001), *An Econometric Analysis of Telecom Competition, Privatization and Regulation in Africa and Latin America*, Journal of Industrial Economics, Vol. 49 – Issue 1 pp 1 , Blackwell Publishing.

Wallsten S. (2002), *Does Sequencing Matter? Regulation and privatization in Telecommunications Reforms*, World Bank.

Waverman, L. and Sirel, E., (1997), *European Telecommunication Markets on the Verge of Full Liberalization*. Pittsburgh: The Journal of Economic Perspectives.

Wilson W., Zhou Y. (2001), *Telecommunications deregulation and sub additive costs: Are local telephone monopolies unnatural*, International Journal of Industrial Organization, Vol. 19 pp 909 – 930. Elsevier Science.

Xavier P., Ypsilantis D. (2001), *Regulatory Reform in the Telecommunications Industry in Czech Republic*, (OECD).

Yamada T., Ypsilantis D. (2001), *Regulatory Reform in the Telecommunications Industry in Ireland*, (OECD).

Ypsilantis D. (2002b), *Regulatory Reform in the Telecommunications Industry – United Kingdom*, OECD.

Zairi M. (1996), *Competition: what does it means?*, The TQM Magazine Vol. 8 pp 54 – 59, Emerald Group Publishing Limited.

Διαδικτυακές & Άλλες Πηγές

Βικιπαίδεια, Wind. https://el.wikipedia.org/wiki/WIND_Hellas [Πρόσβαση: 04.03.2019]

Βικιπαίδεια, Vodafone. https://el.wikipedia.org/wiki/Vodafone_Greece

[Πρόσβαση:04.03.2019]

EETT (2005), Επισκόπηση Αγορών Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών & Ταχυδρομικών Υπηρεσιών.<https://www.eett.gr/opencms/export/sites/default/EETT/Journalists/MarketAnalysis/MarketReview/PDFs/2005.pdf> [Πρόσβαση : 07.02.2019]

EETT (2006), Επισκόπηση Αγορών Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών & Ταχυδρομικών Υπηρεσιών.<https://www.eett.gr/opencms/export/sites/default/EETT/Journalists/MarketAnalysis/MarketReview/PDFs/2006.pdf>[Πρόσβαση : 07.02.2019]

EETT (2009), Επισκόπηση Αγορών Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών & Ταχυδρομικών Υπηρεσιών.<https://www.eett.gr/opencms/export/sites/default/EETT/Journalists/MarketAnalysis/MarketReview/PDFs/2009.pdf> [Πρόσβαση : 07.02.2019]

EETT (2014), Επισκόπηση Αγορών Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών & Ταχυδρομικών Υπηρεσιών.<https://www.eett.gr/opencms/export/sites/default/EETT/Journalists/MarketAnalysis/MarketReview/PDFs/2014.pdf> [Πρόσβαση : 04.03.2019]

EETT (2017), Επισκόπηση Αγορών Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών & Ταχυδρομικών Υπηρεσιών.<https://www.eett.gr/opencms/export/sites/default/EETT/Journalists/MarketAnalysis/MarketReview/PDFs/2017.pdf> [Πρόσβαση : 04.03.2019]

Ετήσιος Απολογισμός ΟΤΕ (2008).
https://www.cosmote.gr/otegroup_company/sustainability/reports/ote/gr/2008.pdf [Πρόσβαση : 04.03.2019]

Η Καθημερινή, *Υπό τον έλεγχο των τεσσάρων πιστωτριών τραπεζών η Forthnet*, 2-11-2017
<http://www.kathimerini.gr/932760/article/oikonomia/epixeirhseis/ypo-ton-elegxo-twn-tessarwn-pistwtriwn-trapezwn-h-forthnet> [Πρόσβαση: 04.03.2019]

Η Ναυτεμπορική, *Τι απαντά η EETT στον ΟΤΕ*, 30-11-2017
<https://www.naftemporiki.gr/finance/story/1286792/trexoun-oi-ependuseis-tou-ote-gia-ta-diktua-neas-genias> [Πρόσβαση: 04.03.2019]

Καραμάνης Κ. (2008), *Διαδικασίες Αποκρατικοποίησης και Ιδιοκτησιακής και Διοικητικής Αναδιοργάνωσης στον Τομέα των Τηλεπικοινωνιών στην Ελλάδα. Επιπτώσεις στη Δομή Αγοράς, στην Τιμολόγηση και στην Απασχόληση των Επιχειρήσεων*.
http://nemertes.lis.upatras.gr/jspui/bitstream/10889/958/3/Nimertis_Karamanis.pdf [Πρόσβαση: 07.01.2019]

ΟΤΕ, *Χρονολόγιο*, <https://www.cosmote.gr/fixed/corporate/company/who-we-are/history>
[Πρόσβαση : 25.01.2019]

KANTOR CAPITAL A.E (2003), *Σύνοψη Επισκόπησης Ελληνικής Αγοράς Τηλεπικοινωνιών 2002*. https://www.euro2day.gr/dm_documents/kantor_telecom_121103.pdf [Πρόσβαση: 04.03.2019]

KANTOR (2008), *Εξελίξεις του Κλάδου των Τηλεπικοινωνιών*.
https://www.euroday.gr/dm_documents/kantor_telec_24002.doc.doc [Πρόσβαση: 04.03.2019]

Insider.gr, *Τσαμάζ: Η Τηλεπικοινωνιακή Αγορά φαίνεται να ανακάμπτει*, 22-11-2018.
<https://www.insider.gr/epiheiriseis/tehnologia/100716/tsamaz-i-tilepikoinoniaki-agera-fainetai-na-anakamptei> [Πρόσβαση: 04.03.2019]

Νομοθεσία

N 2190/1920: «*Θεσμικός Νόμος Περί Ανώνυμων Εταιριών*».

N2000/1991: «*Για την αποκρατικοποίηση, απλούστευση των διαδικασιών εκκαθάρισης, ενισχύσεως των κανόνων ανταγωνισμού και άλλες διατάξεις*», (ΦΕΚ 206Α)

N. 2075/1992: «*Οργάνωση και λειτουργία του τομέα των τηλεπικοινωνιών*», (ΦΕΚ Α 129/31-7-1992)

N. 2257/1994: «*Για την οργάνωση και την λειτουργία του ΟΤΕ*», (ΦΕΚ Α 197/23- 11-1994)

N. 2246/1994: «*Οργάνωση και λειτουργία του τομέα των τηλεπικοινωνιών*», (ΦΕΚ Α 276/19-7-1996)

N. 2374/1996: «*Εισαγωγή μετοχών του ΟΤΕ Α.Ε στο χρηματιστήριο αξιών Αθηνών και άλλες διατάξεις*», (ΦΕΚ Α 32/29-2-1996)

N. 2867/2000: «*Οργάνωση και λειτουργία των τηλεπικοινωνιών και άλλες διατάξεις*», (ΦΕΚ Α 273/19-12-2000)

N. 3371/2005: «*Θέματα Κεφαλαιαγοράς και άλλες διατάξεις*», (ΦΕΚ Α 178/14-07-2005)

Οδηγία 90/387/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 28ης Ιουνίου 1990: «*Για τη δημιουργία της εσωτερικής αγοράς στον τομέα των τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών μέσω της εφαρμογής της παροχής ανοιχτού δικτύου (ONP)*».

Οδηγία 90/388/ΕΟΚ της Επιτροπής της 28ης Ιουνίου 1990: «*Σχετικά με τον ανταγωνισμό στις αγορές των τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών*».

Οδηγία 2002/22/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου : «*Για την Καθολική Υπηρεσία και τα δικαιώματα των χρηστών όσον αφορά δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών .»*

Οδηγία 2003/54/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου : «Σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και την κατάργηση της οδηγίας 96/92/ΕΚ.»